ğaç (Cocos nucifera). 2. Bu ağacın porta
kaldan büyük, çok sert kabuklu yemişi.

hindolog *a. Fr.* Hindoloji bilgini.

hindoloji *a. Fr.* Hint dilini konu alan bilim

Hindu *öz. a.* (.-) **1.** Hindistan'ın resmi dil
2. *esk.* Hindistan'ın Mecusi halkından ola
kimse.

hinduizm *a. Fr.* Tarihsel olarak daha sonra o
taya çıkan, niteliği bakımından Brahmanizn
den daha katı olan bir din.

hinlik *a. tkz.* Hin, kurnaz olma durumu, ku
nazlık.

hinoğluhin *b.a. tkz.* Çok kurnaz, her devri
koşullarına uyabilen kimse: *"Azizim Ali İ
san diyordu, ne hinoğluhinsin sen, nasıl
tuttuğunu koparırsın." –A. İlhan. "Siz onu
[illegible] görüşlüğüne bakmayı
o ne hinoğluhindir o, o ne içinden pazarlı
aşüftedir o..." –H. Taner.*

hintarmudu, -nu *b.a. bitb.* Mersingillerde

Hinduizmin ABC'si

Kim Knott

KABALCI

Hinduism – A Very Short Introduction
© Kim Knott, 1998

(Akcalı Telif Hakları Ajansı aracılığıyla)

© Kabalcı Yayınevi, 2000

This translation of *Hinduism – A Very Short Introduction*, originally published in English 1998 is published by arrangement with Oxford University Press.

Orijinali 1998'da *Hinduism – A Very Short Introduction* adıyla İngilizce basılan bu kitap Oxford University Press ile yapılan anlaşma gereğince yayımlanmıştır.

Kapak Düzeni: Serdar Bal

Yayına Hazırlayan: Sabri Gürses

Birinci Basım: Eylül, 2000

Baskı: Yaylacık Matbaası

Mücellit: Yedigün Mücellithanesi

KABALCI YAYINEVİ

Himaye-i Etfal Sok. 8-B Cağaloğlu 34410 İSTANBUL

Tel: (0212) 526 85 86 Faks: (0212) 513 63 05

KÜTÜPHANE BİLGİ KARTI

Cataloging-in -Publication Data (CIP)

Knott, Kim

Hinduizmin ABC'si

ISBN 975-8240-29-2

KIM KNOTT

HİNDUİZMİN ABC'Sİ

Çeviren: Medet Yolal

KABALCI YAYINEVİ

İÇİNDEKİLER

Önsöz 7

Teşekkür 11

1 Bilgin ve Sofu 15

Hinduizmi Farklı Bakış Açılarından Görebilmek 16

Köken Arayışı 20

Kutsal Yazıları Anlamak 26

Hindu Gelenekleri Tartışmak 27

2 Vahiy ve Bilginin Aktarımı 30

Öykü Anlatıcılar ve Şankara-akaryalar: Hindu Öğretilerinin Kuşaktan Kuşağa Aktarılması 30

Şruti ve Smriti: Vahiy ve Gelenek 33

Brahmin ve Ayinsel Bilginin Aktarımı 37

Guru ve Dinsel Bilginin Aktarımı 43

3 Öz Varlığı Anlamak 47

Şankara 53

Ramanuja 54

Madhva 56

Karma, Yoga ve Öz Varlık 59

4 İlahi Kahramanlar: Destan Geleneği 66

Ramayana: Öykü 69

Dharma ve Ramayana 71

Sita, Devi ve Tanrıçalar 73

Devi-Mahatmya: Öykü 76

Anne, Rama ve Hint Ulusu 78

5 İlahi Varlık 80

Tapıncaklar mı ikonalar mı? 80

Birçok ve Bir 87

İlahi Varlığa İtaat Etmek 90

6 Hinduizm, Sömürgecilik ve Çağdaşlık 99

Hinduizmin Avrupalılar Tarafından Keşfi 101

Hıristiyanlık ve Yeni-Hinduizm 103

Atağa Kalkan Hinduizm 108

Hindistan'dan Batıya ve Tekrar Geriye 112

7 Hinduizme Karşı Çıkışlar: Kadınlar ve Dalitler 116

Kast ve Cinsiyet: Kim Bir Hindu'dur? 117

Kadın Hareketi 121

Kız Evlâtlar, Drahoma ve Cinsiyet Ayrımcılığı 123

Dokunulmazlık ve Dalit Kimliğinin Yükselişi 127

Din ve Protesto 130

8 Karanlık Sulan Aşmak: Hindistan Dışında Hinduizm 134

9 Hindu Dharma, Hinduizm ve Hinduizmler 154

Hinduizmi Tanımlamak 156

Etkin Simgeler: İnek ve Hinduizm 161

Ek: Altı Felsefe Dizgesi (Darşana) 167

Zaman Dizini 168

Sözlükçe 171

Önerilen Kaynaklar 177

Kaynakça 185

Resim Listesi 189

Harita Listesi 190

Dizin 191

Önsöz

Hindu tanrı ve tanrıçaları Hindistan'ın her yerindedir, görkemli tapınaklarda ve küçük yol üstü ibadet yerlerindedir, girintili çıkıntılı taş yontularda resmedilmişlerdir; reklamlarda, takvim yapraklarında ve film afişlerinde herkesin iyiliğini ister bir bakışla beklerler ve marketlerin satış reyonlarında, dükkânların vitrinlerinde mücevher ve küçük biblolar şeklinde sergilenirler. Bu tanrı ve tanrıçalar, Hint köy ve kentlerindeki yaşamın dokusuna işlemiştir ve bugün Karayipler'den Kuzey Amerika'ya ve İngiltere'ye, Güney Afrika'dan Tayland'a kadar Hindu toplulukların bulunduğu her yerde bulunurlar. Herkes tarafından çok sevilir. Bunların göründükleri pek çok yer ve aldıkları biçimlerin çokluğu, Hindu kültürünün çeşitliliğini ve zenginliğini göstermektedir.

Ancak Hinduizm, bir kültür olmanın ötesinde, Hinduların toplumsal yapısı ve yaşantısı, ahlakla ilgili sorunlar ve eşitlik ve milliyetçilik politikalarına kadar başka alanlara da uzanır. Nasıl tanımlayacağımız konusunda endişelenmeye başladığımız çağdaş Hinduizm ve onun geleneksel öyküleri, öğretileri ve ayinleri yarı kıtanın içinde ve dışındaki Hintlilerin hayatlarının pek çok yönünü etkiler. Onu 'bir din' olarak isimlendirmek doğru mudur? Hıristiyanlık ve İslamiyet gibi midir?

Hangi noktalarda farklılaşır? Dinin ne olduğu hakkındaki bilgilerimize gerçekten meydan okur mu?

Hinduizm hakkındaki bu giriş kitabı bizi bu konuları göz önüne almaya götürür. Farklı başlangıç noktalarının Hinduizmi algılama ve anlama şeklimizi nasıl etkilediği sorusunu ortaya atarak başlar. Örneğin sofuların ve düşünürlerin hareket nedenleri ve hükümleri birbirinden ne kadar ayrılır? İzleyen bölümde kutsal yazılarındaki geleneklerin, bu yazıların ilk vahiy edilişleri ve sonradan kuşaktan kuşağa rahipler, *gurular* ve öykü anlatıcılar tarafından aktarılmasının Hindular açısından önemini öğreneceğiz.

Hindular tarafından yüzyıllardır sorgulanan ve ele alınan önemli sorulardan biri 'Ben kimim?' veya başka bir deyişle 'Öz varlık nedir?' sorusudur. Düşünürler öz varlığın doğasını, Tanrı ve dünyayla ilişkisini ve bu ilişkinin ölümden sonra devam edip etmediği ve eylemlerimizin bundan nasıl etkilendiğini tartışmışlardır. Bunlar, hâlâ geçerliliğini koruyan sorunlardır. 3. Bölümde, geçmiş dönemlerde bunların nasıl tartışıldığına ve çağdaş dönemlerle olan bağıntısına bakacağız.

Sonraki iki bölümde, çok çeşitli Hindu tanrı ve tanrıçaları, onlar hakkında anlatılan öyküler, yontu ve resimlerde resmedildikleri biçimler ve onlara yapılan ibadetler sunulacaktır. Rama, Sita, Durga, Ganeşa, Vişnu, Şiva ve Krişna tanımlanacaktır. Fakat Hindular'ın ilahi olanı nasıl algıladığını da dikkate alacağız. Bir defada bu tanrı ve tanrıçaların hepsine mi ibadet ederler

yoksa bunların hepsi tek bir ilahi varlığın biçimleri midir? Her iki görüşte de bir parça doğruluk olması olası mıdır?

Onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda Avrupalılar ilk kez ilahi olan hakkındaki Hindu düşüncesi ile Hindu ayinleri ve toplum yaşantısıyla karşılaştıklarında hayrete düşmüş ve sarsılmışlardı. Hinduizmi tamamen kendi dinleri ve kültürlerinin aynasında görüyorlar ve onu, sıklıkla karşıt sonuçlar çıkararak, kendi yaşantılarıyla kıyaslıyorlardı. 6. Bölümde Avrupalı ve Amerikalı yabancıların Hinduizmle ilişkilerini ve İngiliz sömürgeciliğinin son yüzyıllarda Hindistan'daki dinsel gelişimler üzerindeki etkilerinin yansımasını inceleyeceğiz. Çok önceleri Hindu devrimciler ve İngiliz yöneticiler, özellikle kadınlar ve üst kast Hinduları tarafından 'dokunulmaz' olarak damgalanmış insanlar için eşitlik ve toplumsal değişim istemişlerdi. 7. Bölümde, kadınların ve dokunulmazların, şimdi bilindiği şekliyle *dalit*lerin görüşlerine geri döneceğiz ve Hinduizm içerisindeki yerlerini irdeleyeceğiz.

Kimin bir Hindu olduğu konusuna karşıt sorular yöneltenler yalnızca bu iki sayıca fazla azınlık değildir. Daha eski bir Hindu öğretisine karşı gelen ve 'karanlık suları' geçen Hintliler, Hindistan'ın kutsal topraklarının dışına adım atmışlardır. Dünya genelindeki Hindu topluluklarda hâlâ tapınaklar kurulmakta, Hindu akımlar yayılmakta ve Hindu düşünceleri ve ayinleri aktarılmaktadır. Böylece, Hinduizm dininin yalnızca Hindu ai-

lelerde ve Hindu kastlarında doğanlar için bir din olup olmadığı veya bir misyoner din durumuna gelip gelmediği sorularını ortaya çıkararak Hinduizm düşünceleri, Hindu olmayan ancak ilgilenen kişilere öğretilmektedir.

Hinduizmin kimliği hakkındaki bu ve başka sorular son bölümde tartışılmıştır. Hinduizm tek bir din midir yoksa bölge, kast ve sınıfla tanımlanan pek çok din midir? Ya da bir din midir? Din konusunu yeni biçimlerde düşünmemizi sağlar mı? Bütün bu soruları tatmin edici düzeyde yanıtlamak imkansız olmasına karşın bunları tartışarak Hinduizm olarak isimlendirdiğimiz bütünün sıradışı karmaşıklığını, çeşitliliğini ve dirimselliğini değerlendirebiliriz.

Teşekkür

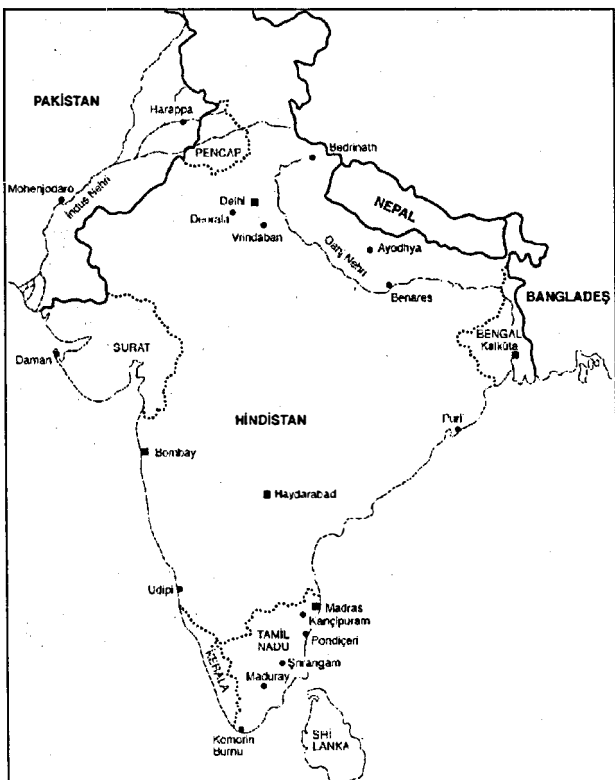
Bu kitabı yazmamda bana yardımcı olan herkese teşekkür ederim. Bütün bunları, beni eğiten öğretmenlerime, Hindu arkadaşlarıma ve meslektaşlarıma borçluyum. Ayrıntılı dipnot düşmek uygun olmadı ve bunun yerine, eserleri Hinduizmi tanımlamama ve açıklamama yardımcı olan herkese minnettarlığımı ifade ediyorum. Özel bir 'Teşekkür'de 1997'de düşüncelerimi sınadığım, bana ilham veren lisans üstü öğrencilerime ve geçen bütün bu yıllarda Hinduizme ilgi gösteren ve onlara Hinduizmi anlaşılır kılmaya beni teşvik eden öğrencilerime gidecek. Bu deneyim olmasaydı bu işe asla girişemezdim.

Aynı zamanda, metinlerin oluşturulması ve basımına yardımcı olan yayın düzeltmenlerine, özellikle yapıcı öğütleri ve bilgi dolu yorumlarıyla Julia Leslie'ye, hızı ve dakikliği için Tamsin Shelton'a ve bu süreç boyunca destek ve öğütlerinden dolayı Oxford University Press'den George Miller ve Shelley Cox'a da teşekkür etmek istiyorum. Aynı zamanda, ilk taslak metni okuyan arkadaşlarım ve ailemin ayrıntılı ilgilerinden, yardımseverliklerinden, ve düş güçlerinden yoğun şekilde yararlandım: anneme, kocam Kay Knott'a, John Murdoch'a, Ursula King'e, Eleanor Nesbitt'e, Ram Krishan Prashar'a ve Bob Jackson'a özel teşekkürler. Oluşum

aşamalarında Nilaben Pancholi, Sewa Singh Kalsi, Gavin Flood, Jackie Hurst, Subash Sharma, Bob Exon, Preeti Tyagi ve Daphne Green'le olmak üzere diğer arkadaşlarım ve lisans üstü öğrencilerimle yararlı konuşmalar yaptım. Leeds Üniversitesi'nde özellikle İlahiyat ve Din Araştırmaları Bölümündeki meslektaşlarımın desteği için minnettarlığımı ifade etmek isterim. Monograflar ve makalelerin daha fazla akademik değerde olduğu bir dönemde böyle bir temel giriş kitabını yazmaya istekli kalmamda yardımcı oldular. Diğer çalışmaları bırakma dönemi bu tasarının vaktinde tamamlanmasını mümkün kıldı.

Bu kitabı yazmaktan fazlaca zevk duydum ve bana bu fırsatı verdikleri için Oxford University Press'tekilere teşekkür ederim. Zor konuları, karmaşıklığını dağıtmadan veya anlamını çarpıtmadan ilginç ve anlaşılır kılanlara daima hayranlık duymuşumdur. Böylesi bir amaç verildiğinde bu, karşı koyamayacağım bir öneriydi. Hinduizm için bunu başarıp başaramadığımı en iyi şekilde değerlendirecek olanlar bu kitabı okumaya vakit ayıracak olan okurlardır.

Son bir teşekkür ve sevgiler de çalışmalarımın sonunda bana zevkli ve rahatlatıcı dinlenceler sunan kızım Anita'ya gidecek. Bu ara vermeler olmasaydı, bu eser daha zayıf bir kitap olurdu.

Harita 1. Hindistan yarı kıtası, dinsel bölgelerle birlikte.

1 Bilgin ve Sofu

Hinduizm hakkında araştırma yapma isteğiyle kütüphane veya kitapçıya girerseniz hangi bölüme gidersiniz? Hinduların sosyal düzeni için 'Sosyoloji' bölümüne mi? Hindu mitolojisinde betimlenen efsanevi tapınaklar, yontmalar, yağlı boyalar hakkında bir şeyler öğrenmek için 'Sanat ve Mimari' bölümüne mi? Sanskritçe ve diğer Hint dilleri hakkında bilgi edinmek için 'Dil' bölümüne mi? Hint köyleri, toplum ve kültürü hakkında bilgi için 'Antropoloji' bölümüne mi? Bütün bu bölümlerde yararlı kaynaklar bulabilecek olmanıza karşın büyük bir olasılıkla ilk gideceğiniz yer 'Din' bölümüdür, çünkü Batı ülkelerinde Hinduizm, Musevilik, Hıristiyanlık, İslamiyet ve Budizm gibi dinsel bir dizge olarak kabul edilir.

Bu kısa girişte göz önünde tutulması gereken kilit noktalardan biri, bunun ne derece doğru olduğudur. Hinduizm, diğerleri gibi bir din midir ve onu tanımlayan başlıca özellikleri nelerdir? Takip eden her bölümde belirli bir konuyu tartışmanın yanında, o konunun Hinduların dinsel dizgesi olan Hinduizmin doğası hakkında bize ne anlatabileceği sorusunu harekete geçireceğim. Bir sonraki bölümde, örneğin Hinduizmin *Veda*

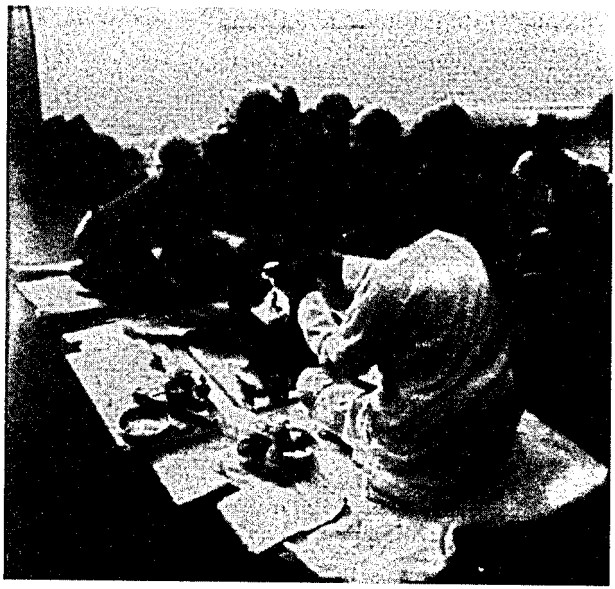
olarak bilinen dinsel metinler bütününde odak noktası, brahminlerin dini uzmanlar kastının kültürü tartışılacaktır.[1] Sondan bir önceki bölümde Hinduizmin, Hindistan dışında ne ölçüde gelişebileceği ve insanların Hindu olmayı tercih edip etmeyeceğini tartışacağım. Hinduizm dini, herkes için mi yoksa Hindu ailelerde doğanlar için midir?

Son bölümde Hinduizmin tanımı ve doğası konusuna, özellikle bütünlük ve çeşitlilik sorununa döneceğim. 'Hinduizm' kavramı bütünleşmiş bir dizgeyi ifade eder ve hem Hindular hem de Hindu olmayanlarca yapılan çağdaş anlatımlar, onu bu şekilde tanımlar. Bununla birlikte diğerleri birçok Hindu geleneğinin hatta birçok 'Hinduizm'in olduğunu söyler: bunlar birbirleriyle bağlantılıdır ancak önemli noktalarda farklı kalır. Kimin haklı olduğunu söylemek ve Hinduizmin tam bir tanımını yapmak mümkün müdür? Son bölüme kadar geleneksel kullanımı takip edecek ve 'Hinduizm'i kaynak alacağım.

Hinduizmi Farklı Bakış Açılarından Görebilmek

Bu bölümün odak noktasına dönersek, konuyla ilgili yöntemsel bir soruyu ortaya atarak başlayabilirim. Yöntemsel bir soru; bir şeyleri *nasıl* yaptığımızı –bu örnekte insanların Hinduizmi nasıl incelediğini– soran

[1] Kitabın sonunda Hindu kavramların açıklandığı bir sözlükçe bulunmaktadır.

R1. Katılım yoluyla Hinduizmi öğrenmek. Dr Ursula King, Leeds'deki bir Hindu ayininde ailesi ve başka yerel çocuklarla birlikte.

bir sorudur. Benim sorum şu: 'Hinduizmi uygulayan insanlar Hinduizmi, onu inceleyenlerle aynı şekilde mi anlıyorlar? Bir süre sonra manzaranın bu ayrımda ifade edilenden daha karmaşık olduğu aşikar olacaksa da, kolaylık açısından bu iki gruba *sofular* ve *bilginler* diye hitap edeceğim.

Sofularla bilginlerin farklılaşan bakış açılarını niçin göz önünde tutuyorum? İki sebebi var. İlki, kütüphane ve kitapçının 'Din' bölümündeki birçok kitaptan uygun olanını seçmek için bilginlerin ve sofuların yazdıkları-

nın nasıl farklılaştığını anlamanın yararlı olacağıdır. İki grup da sıklıkla uslarında farklı amaç ve okuyucuya sahiptirler. Bilgin önce bilgilendirmeyi, sofuysa, dinsel gelişimi teşvik etmeyi isteyebilir. İkinci sebep elimizdeki bu kitapla ilgilidir. Bir giriş kitabı olmasına karşın, bu kitap yine de sofuca olmaktan çok bilgincedir. Amacı ne Hindu uygulama veya düşünceleri tavsiye etmek ne de belirli bir Hindu bakış açısını ileri sürmektir; amaç, konuyla ilgilenen –Hindu olan ve olmayan– okurlara Hinduizmin bazı başlıca özelliklerini tanıtmaktır.

Bilimsel kitaplar arasında, Hindu topluluğun *içinden* ve *dışından*, Hindu olan ve olmayanlarca yazılanlar bulunmaktadır. Örneğin batıda, K.M. Sen, Anantanad Rambachan ve Arvind Sharma gibi kendi dinlerini inceleyenler tarafından yazılmış Hinduizme giriş kitaplarını bulmak mümkündür. Klaus Klostermaier ve Gavin Flood gibi Hindu olmayıp, Hinduizm çalışmalarına yıllarını harcayanların kitapları da bulunmaktadır. Sen, Rambachan ve Sharma'nın Hindu olup Klostermaier ve Flood'un olmaması sorun yaratır mı? Kişinin dinsel inancı, onun din hakkında yazdıklarını ne ölçüde etkiler?

Gerçekte Hinduizm hakkındaki her kitap, yazarının bakış açısı ve geçmiş bilgilerinin sonucu olarak farklılaşır. Bazı Hindu yazarlar ateşli uygulayımcı ve sofu olabilirler; diğerleri, dini, kişisel önemden uzak görebilirler. Benzer şekilde bazı Hindu olmayan yazarlar için dinsel bir bağlılık (her ne kadar başka bir dine olsa

da) bilimselliklerini kuvvetlice aydınlatabilirken, diğerleri için kişisel dini inançları bir kenara bırakmanın önemli bir başlangıç noktası olduğu düşünülebilir. Bu yazarlar her zaman için okurlarına bu konuyu nasıl gördüklerini anlatmazlar. Geçmişte birçok batılı düşünür, Hinduizmin, doğa bilimcilerin gözlemleme ve bilgileri kayıt etme şekilleriyle tam ve nesnel bir dökümünü yapmanın mümkün olduğuna inanıyordu. Bugün diğer bazı bilimsel araştırmalarda olduğu gibi, çoğu din bilgini, kişisel farklılıkların araştırma ve yazma üzerinde etkisinin olduğunu kabul etmişlerdir. Bilim adamlarının kitaplarına neyi dahil ettiği ve neyi hariç tuttuğu, hangi örnekleri verdikleri ve materyallerini nasıl düzenledikleri, hepsi öznel kararlardır.

Öyleyse benim anlatımım Hinduizm konusunda yazan diğer yazarların giriş kitaplarından nasıl ayrılacak? Bu 'çok kısa bir giriş' olduğundan, büyük bir kısım dışarıda tutulmuştur. Örneğin tarihi ve erken dönem inanç ve geleneklerinden çok, Hinduizmin çağdaş yapı ve ifadeleri hakkında yazmayı tercih ettim. Bir kadın bilgin olarak, daha az temsil edilen diğer gruplar ve Hindu kadınlarına yeteri kadar önem vermeye çalıştım. Beyaz bir İngiliz olarak tarihsel açıdan Hindistan'ın sömürgecileriyle ilintiliyim. Kalıtımı değiştiremem ancak İngilizlerin modern Hinduizm üzerindeki etkisini eleştirel olarak düşünmeye çalıştım. Ayrıca, ben dinsel açıdan Kuveykırım, Hindu değil: yazdıklarım ne kendi dinsel kimliğimden kasıtlı olarak etkilenmiş ne de Hin-

du bakış açısından harekete geçirilmiştir. Topluluğun dışından biri olarak farklı bir bakış açısı sunuyorum. Bu dini bütün karmaşıklığıyla anlayabilmek için ona tek bir Hindu bilgi kaynağına göre yaklaşamazdım, bu yüzden pek çok Hindu görüş ve düşüncesini dinlemeye yöneldim. Aşağıdaki anlatımda bu zorluğun üstesinden geldiğimi umuyorum.

Bütün yazarlar kendi görüşlerine sahiptirler. Okuyucular da öyle. Örneğin bu kitabı eline alanlar zaten genel olarak din ve belki de kısmen Hinduizm hakkında bir bilgiye sahiptirler. Bazılarınız Hindusunuzdur, diğerleri başka bir inançtandır ve bazılarınızsa inançsızdır. Benzer şekilde, öğrenci olanlarınız Hinduizm'e bilimsel ilgi duyarken başkalarının neyse ki din konusunda analitik düşünmesi veya makale yazması gerekmeyecek, bu din hakkında yalnızca daha fazla şey bilmek isteyecekler. Tartışılacak bir şeyler olsa da, her türden okur için bir şeyler olacağını ümit ediyorum.

Köken Arayışı

Sofular ve bilginler arasındaki ve bu iki grup içindekilerin fikirleri arasındaki farklılıkları daha iyi anlayabilmek için erken dönem Hint tarihi örneğini ele alalım. Bu, aynı zamanda Hinduizm'in tarihsel gelişimiyle ilgili bazı görüşlerin sunulmasında da yarar sağlayacaktır. (Kitap sonundaki zaman çizelgesine de bakınız).

Hindular kendi dinlerinin ilk oluşum ve kökenlerini nasıl algılıyorlar? Bunların çoğu, Hinduizmi *sanatana*

dharma, ezeli ve ebedi gelenek veya din olarak tanımlamaktadır. Bu, kökenlerinin insan tarihinin ötesinde yattığı ve gerçeklerinin ilahi olduğu (*şruti*) ve çağlar boyu günümüze kadar kuşaktan kuşağa dünyanın en eski dinsel metni *Veda* aracılığıyla geçtiğine ilişkin fikirle bağlantılıdır. Bu inanca bakış açısı çoğunluk tarafından paylaşılır, ancak konu erken dönem Hindistan'ında insan tarihinin yorumlanmasına geldiğinde bol miktarda farklı görüş ortaya çıkar. Bugün bazı Hindular –özellikle Hinduizmin Hindistan'ın gerçek dini olduğu inanışına sahip, milliyetçi olarak tanımlananlar– arasında en yaygın görüş, ilahi gerçeğin Aryanlara sunulduğudur, ki Aryanları, Hindistan'da binlerce yıl önce yaşamış ulu ve aydınlanmış bir ırk olarak görürler. Aryanlar, Vedik kutsal metinlerinin oluşturulduğu büyük bir dili, Sanskritçeyi kullandılar ve görkemli bir Hindu uygarlığı, adetler, edebiyat ve bugün Hinduların ortak kültürü olarak kalan yasalarla Hindistan'ın hak sahibi olduğu ulusal mirası oluşturdular. Bu görüşe göre, Budistler, Caynacılar, Sihler gibi Hindistan'da Aryanlardan sonra gelişen dinlere bağlı insanlar Hindu dininin bir parçası olarak kucaklandılar. Fakat pek çok Hindu da, Budist, Caynacı ve Sihler de bu anlayışı paylaşmazlar. Hinduizmle bağdaştırdığımız büyük ilahlar ve önemli dinsel gelişmelerin, Hindistan'da Aryanlardan önce yaşamış yerli insanlardan geldiğine inanırlar. Onlara göre, Aryanlar, kuzey-batı Hindistan'a göç ederek barışçı, yerleşik toplulukları fetheden, kendi dünya görüşlerini

dayatan, ama çevre kültürde yaygın ve değerli olanları da kabul eden işgalcilerdir. Bu, Aryan göçünü Hıristiyanlıktan Önce (HÖ) 1500'lerle tarihlerken, bilinen en eski Aryan yazıtları olan *Rig Veda*'yı Hıristiyanlıktan Önce 1200'lerle tarihleyen batı düşünürleri arasında da geniş ölçüde kabul edilen görüştür.

Bu iki yaygın görüşe sahip olanlara ek olarak, yeniden kurguladıkları Hindistan tarihini ait oldukları belirli Hindu gruplar ve mezheplerin öğretilerinden türeten başka pek çok Hindu bulunmaktadır. Kısacası tek bir sofuca bakış açısı yoktur. Ayrıca bilginlerin bu değişik görüşleri vardır. Arkeolojik kalıntılar ve eski metinlerden elde edilen maddi kanıtlar net bir görüntü sağlamaz ve benzer şekilde hem sofular hem de bilginler için birçok soru cevapsız kalmaktadır.

Örneğin, bu yüzyılın başında İngiliz ve Hint arkeologlar kuzey Hindistan'da (şimdi Pakistan) birçok eski kentin kalıntılarını ortaya çıkarmışlar, Aryan göçmenlerinin kuzey-batı Hindistan'a girdiği düşünülen tarihlerden öncesini, HÖ 2500-1800'leri tarihlemişlerdir. Bu kentlere atfedilen toplum ve kültür, bugün İndus vadisi uygarlığı veya Harappa uygarlığı olarak (Harappa en büyük kentlerden biridir ve bir diğeri de Mohenjo-daro'dur) belirtilmektedir. Bu kentlerin uygarlığı, tapınak törenlerini, bereket ayinlerini, belki de kurban için hayvanların kullanılışını ve taştan yapılmış geniş bir havuzda banyo yapma ayinini içeriyordu. Henüz okunamamış yazılar ve çok farklı türden dinsel simge ve mü-

hürlerle resmedilmiş çiniler bulundu.

Bir mühür üzerinde bulunan hayvanlarla çevrelenmiş, oturur durumdaki boynuzlu vücut, tanrı Şiva'nın erken dönem resmi midir? Kent ve komşu köylerde bulunan birçok dişi figür yalnızca verimlilik sembolü müdür, veya yüzyıllar boyunca azalmayan ve bugün hâlâ süregelen tanrıça ibadetlerinin bir kanıtı mıdır? İndus yazısı Sanskritçenin eski bir akrabası ve bu yüzden Hint-Avrupa dili midir veya eski yerli halk tarafından yazılan ve konuşulan Dravid dili[Δ] midir? İndus vadisinin kent uygarlığı Aryan göçmenlerin kırsal toplum ve kültüründe aşılmış mıdır ya da Harappa ve Mohenjo-daro kentlerindeki yerleşimcilerin hepsi ya da bazısı Aryan mıydı?

Hintli ve Batılı hintbilimciler etkin bir biçimde Hindistan ön tarihini daha fazla aydınlatma umuduyla bu ve benzeri soruları araştırıyorlar. Başka bir Hintli bilim adamı grubu, eski metinlerde bahsedilen olayların tarihlerini belirlemek için astronomi bilgisini ve hesaplamalarını kullanıyor. Ancak ister bilgin, ister sofu olsun insanların ilgileri ve yeni bilgi ve görüşleri nasıl yorumladıkları basit bir konu değildir. Genellikle yeni bilgilerle bağdaştırdıkları kendi teorilerine sahiptirler. Bilginler kendi kanılarını oluşturmada kendilerini yalnızca mevcut kanıtların yönlendirdiğini iddia

---

[Δ] Bugüne dek başka hiçbir öbeğe bağlanamamış Hindistan, Sri Lanka ve Pakistan dil ailesi. –çn.

ederler, ancak dönemin düşünsel ilgilerinin çalışmalarını nasıl etkilemiş olduğunu görmek için, yalnızca Hindistan'daki Batılıların eski bilimsel çalışmalarına bakmamız yetmektedir.

Sanskritçe metinlerin çevirisi ve Aryan geçmişi yeniden kurgulama gibi zor bir işi ilk olarak üstlenen onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıl başlarındaki düşünürlerin çoğu (onlardan doğubilimci olarak bahsedeceğiz) aynı zamanda İngiliz yöneticilerdi. Bu bağlamda Hindistan'daki İngiliz koloni kurallarını oluşturmaya yardımcı olmak için, Hindu kültürü ve geleneklerini tam olarak anlamaya ihtiyaçları vardı. Sanskritçe ve Avrupa dilleri arasındaki benzerlikler ve Sanskritçe metinlerde tanımlanan Aryan halkı hakkında öğrendiklerinden esinlenerek, bazıları Hint-Avrupa topluluk ve kültürleri konusunda ortak köken yargısına vardılar. Ortaya koydukları romantik görüş Avrupa ve Hindistan'da bazı insanlara çekici geldi çünkü yüce (*arya*) kökenden ortak bir soy öneriyordu. Sonraları erken dönem Batı bilimindeki kökleriyle, büyük bir Aryan ırkını ve uygarlığını, Hindu milliyetçiler arasında yaygın hale getiren işte bu görüştü. Arya Samaj olarak adlandırılan, ondokuzuncu yüzyıl sonlarındaki bir Hindu hareketi, böylesi bir altın çağa yönelen ve o dönemden itibaren seçilmiş Hindu inanç, değer ve uygulamaları için bütünleşik, sürekli bir tarihe sahip çıkan ilk harekettir. Temelde sömürge bilimsel bakış açısı olan bu görüş, dinsel ve politik görüşleri uyuşan bu ve diğer gruplar tarafın-

dan kabul edilmişti.

Pek çok Hintli ve Hindistan üzerine çalışanlar arasında Hindistan'ın geçmişini anlama ve bu zor soruları yanıtlama konusunda büyük bir arzu vardır. Ancak bu, yapbozu tamamlamak için ortaya çıkarma daha fazla tarihi bilgi sorunu değildir. Genellikle, bazı soruları cevaplıyorken yeni buluşların diğer soruları ortaya çıkardığı görülür. Bütünsel bir görünüm ender olarak tamamıyla ortaya çıkar ve daha fazla kurgu ve hipotez için her zaman boş alan bulunmaktadır. Dahası, tarihin erken döneminin ibadetle ilgili anlayışları bilimsel kanıt ve tartışmayı değil, kendi kurallarını takip eder. Bu anlayışlara çoğunlukla vahiyler öncülük eder. Tarihsel kanıt dinsel görüşü desteklediği yerlerde kabul edilir, ancak katı bir dinsel inanç, gelişebilmek için böylesi kanıtlara ihtiyaç duymaz. Bundan dolayı bazı Hindular için çok eski Hindistan'da ne olduğuyla ilgili bütün bu tartışmalar kutsal yazıların onlara anlattıklarıyla uyuştuğu yerlerde pratik bir öneme sahiptir. Bununla birlikte, gördüğümüz gibi, bilimsel teoriler ve tarihsel verilerin, inançlarına önemli bir destek oluşturacağına inanan birçok çağdaş Hindu bulunmaktadır.

Hindistan ön tarihinde ne olduğu, bu tür fikir farklılıklarını ortaya çıkaran çok sayıda tartışmalı alandan biridir. Kısaca diğer ikisini hatırlatacağım: kutsal metinlerin anlamı ve tarihlerinin belirlenmesi ile uygulamalı Hinduizmin önemi.

Kutsal Yazıları Anlamak

Gördüğümüz gibi, gerçekten inanmış Hindular için *Veda*, tarihte belli bir zamanda değil ezeli ve ebedi ve ilahi kökenli olarak meydana çıkmıştır. Düşüncelerini üçüncü bölümde inceleyeceğimiz Şankara ve Ramanuja gibi Hindu düşünürler bu inanışı kabul etmişler ve ilahi varlık ile insan arasındaki ilişki konusundaki görüşleri için bunu temel konu olarak ele almışlardır. Bununla birlikte Batılı bilginleri yönlendiren şeyler oldukça farklıdır. Bütün Hindu kutsal metinlerinin en çok bilineni, *Bhagavad-gita*'yı inceleyenler, metni tarihleme, doğru ve tam çevirme ve sonraki yorumcuların ilgisini etkilemekten çok, metnin kendi kendisini anlatmasında bilimsel katılık ilkesiyle hareket etmişlerdir. Sonrasında, bazı bilim adamları, dinsel çeviri ve yorumların doğruluğuna olan kuşkuları temel almışlardır. Bununla birlikte yakınlarda, Hindu eleştirmenler onların yaklaşımlarını ve Hindu inancındaki hem vahyin hem de ilahi açıklama geleneğinin önemini belirtmedeki eksikliklerini sorgulamışlardır. Bu eleştirmenlerden bazıları, Batı bilimsel yaklaşımının eleştirel uslamlamasının kutsal metinlerin anlamını çarpıttığını düşünmüşlerdir. Vahiy metinlerin ancak, ayetlerin ve öykülerin duyulduğu, tekrarlandığı, hatırlandığı ve bir sonraki kuşağa aktarıldığı yaşayan geleneğin değişim gücü içindeki yerini kabul edenler tarafından tam olarak anlaşılabileceğini söylüyorlar. Sonraki bölümde Hindu kutsal metinler ve bu metinlerin önemi daha ayrıntılı tartışılacaktır.

Hindu Gelenekleri Tartışmak

Onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyılda Hinduların dinini inceleyen ilk doğubilimciler, din hakkındaki önyargılı kanılardan fazlaca etkilenmişlerdi. Kendi inançları, Tanrı'ya ve oğlu İsa'ya ve Tanrı'nın İncil'deki sözlerine inanmayı içeren Hıristiyanlık deneyimiydi. Hindu dininin benzer olmasını umuyorlardı. Bu yüzden, *Rig-Veda* ve *Bhagavad-gita* ve onların içerdiği öğreti ve kanunlara odaklanmış olmaları, belki de şaşırtıcı değildir. Ayrıca bunları, temelde ulu bir inanç dizgesi olana yapılmış sonraki katkılar olarak, eleştirel açıdan yorumlamış ve anmışlardır. Bu bilginler Hinduizm üzerine düşünmüşler, Hindu geleneklerini boş inanç ve puta taparlık olarak tanımlamışlar ve bu unsurlar çıkarılır ve tanrıcılık, felsefi ve tinsel unsurlar vurgulanırsa Hinduizmin daha iyi bir din olacağına inanmışlardır. Bazı ondokuzuncu yüzyıl Hindu önderler, bu tür görüşlerden etkilendiler. Ara sıra çağdaş Hinduizmin babası olarak anılan Ram Mohan Roy, 'puta tapınma,' 'çok tanrıcılık' ve 'dul yakma'ya (*sati*) karşıydı. Seçilmiş Hindu kutsal metinlerini ve Hıristiyan Üniteryencilik'ini[Δ] kullanarak, çok değil tek Tanrı'ya inançla, tektanrıcılık lehinde yazılar yazdı. Hıristiyan ve Hindu düşünceleri arasında köprü oluşturan ve kendini Hindu geleneklerinde reform yapmaya adayan bir dernek olan Brahmo

---

[Δ] Hıristiyan kilisesinde Tanrı'nın üç ayrı kişiden oluştuğu kavramına inanmayan. –çn.

Samaj'ı kurdu. Birkaç Batı eğitimli Hindu bu düşünceleri kabul etti ancak çoğunluk etmedi. Tutucu *brahman*lar kendi geleneklerini savundular. *Sati* gibi ayinlerin Hindu geleneğinin bir parçası olduğu, iyi niyetli olsalar da başkalarının buna karışmaması gerektiğini savunan H. H. Wilson adlı batılı bir düşünürle birleştiler.[2]

Bu tartışmalar hakkında büyük bir azimle yazılar yazan Nirad Chaudhuri adlı bir yazar, Hinduizmin tinsel ve felsefi gelenekleriyle manevi olarak tanımlanamayacağı, bu dinin odak noktasının zenginlik anlayışı, aşk ve sorumlulukların yerine getirilmesi gibi dünyevi şeyler olduğu sonucuna varır. Krişna, Şiva ve Tanrıça'ya inananların ayin ve ibadetle ilgili sosyal geleneklerinin Batılı düşüncelerde sıklıkla önemsenmediğini ileri sürer. Hinduizmin önemli bir yanının güç olduğuna inanır. Bu dinin taraftarları, arzulanan sonlar ve ödüller için, bu gücü elde etme ve kullanma amacıyla ilahi yardım aramakla uğraşmalıdır.

Hinduizm tarihi, kutsal metinleri ve gelenekleri konusunda bilgin ve sofuların genellikle farklı ilkelerle hareket ettiğini gördük. Ancak her iki taraf içerisinde de değişmeler gerçekleşmiştir. Bazıları bunları kendi sömürgeci veya Hıristiyan ilgilerinin merceğinde şekillendirirken, kimi Hindu olmayan düşünürler Hindu dünya görüşlerine girebilmek için özgün çabalarda bu-

---

[2] Ram Mohan Roy, Batılı doğu bilimciler ve *sati* hakkında tartışma için altıncı bölüme bakınız.

lunmuşlardır. Diğerleri, geleneksel Hindu olanaklarıyla beslenir ve kendilerine öğretilenleri sorgulamak için bir neden görmezken, bazı Hindular, dinlerini daha nesnel olarak kabul etmelerini sağlayan, dinlerine karşı eleştirel bir mesafe duygusu geliştirmişlerdir.

Bundan sonraki bölümde, Hinduların dinlerini öğrenme yollarına ve onları elde tutmaya verdikleri değerle birlikte gelecek kuşaklara aktarma yollarına daha yakından bakacağız.

2 Vahiy ve Bilginin Aktarımı

Öykü Anlatıcılar ve Şankara-akaryalar: *Hindu Öğretilerinin Kuşaktan Kuşağa Aktarılması*

O, evinin serin, toprak zemini üzerinde bağdaş kurup dimdik oturarak, her öğle sonrasında, ahşap bir rahle üzerine konulmuş kalın Sanskritçe bir cildi incelerken veya kapı girişinde, gün ışığına doğru bazı eski palmiye yaprağı yazıtlarına eğilmiş olarak görülebilir. Tarlalarındaki yorucu iş günlerinin ardından insanlar, bir öykü istediklerinde, özellikle akşamları, ay hindistan cevizi ağaçlarının üzerinden parladığında onun evinin önüne dizilirler... *Ramayana*'nın 24.000, *Mahabharata*'nın 100.000 ve *Bhagavata*'nın 18.000 kıtasının bütününü yürekten bilen o, tamamen kendine güven içindedir. Eğer Sanskritçe metni önünde açık tutuyorsa, çoğunlukla bu, dinleyicilerine anlatımının güvenilir bir kaynakla desteklendiğini göstermek içindir.

Pandit (böyle çağrılır), bin yılın geleneklerini ve tutumlarını sürdüren, çok öncelerden kalma bir adamdır. Yedi yaşındayken öğrenmeye başladığı *Veda*ların doğruluğu konusunda mutlak bir inanca sahiptir. *Veda*ların vurgulanmasında ustalaşması, oniki yılını almıştır. Onsekiz temel purananın içerdiği efsane ve mitler

bile, *Veda*larda açıkça belirtilen ahlaksal ve ruhsal gerçeklerin sadece göstergeleridir. '*Vedalar* konusunda derin bir bilgiye sahip olmadıkça hiç kimse mitolojimizdeki herhangi bir öykünün önemini anlayamaz' diye açıklar öykücü. Her şey birbiriyle bağlantılıdır.

R. K. Narayan'ın *Gods, Demons and Others* adlı eserindeki öykücü, önemli bir Hindu inancını dile getirir, bu öykülerin içerdiği olay ve gerçekler sürekli olarak yeniden anlatılmaya değerdir. O, halka ezber okumasıyla Hindu öğretileri hazır seyirciye sunan bir aracı veya bilgi kanalıdır. Sorumluluğu büyük ve görevi önemlidir; yazıtlardan eski öyküleri anlamak, Rama ve Sita, Radha ve Krişna'nın öyküleriyle dinleyicilerini heyecanlandırmak, onların güncel ilintilerini göstermek ve büyükbabası ve babasından gelen öykü anlatma zincirini devam ettirmek... Onun işi, gelenek inancının ve kuşaktan kuşağa aktarılmasının sürekliliğini sağlamaktır. Diğer Hindu uzmanları gibi, bir zamanlar öğrendiklerini aktarır.

Bunun için kullanılan Sanskritçe sözcük 'vermek' veya 'öğretmek' anlamındaki *sampranada*'dır. İlişkili bir diğer terim *samprayana*, sözel gelenek, genel olarak dinsel ve ayinsel geleneklerin aktarıldığı ve kuşaktan kuşağa sürdürüldüğü, bir guru etrafında odaklanmış bir kurumu ifade etmek için kullanılır. Bugünün Hinduizminde silsile veya mürit zinciriyle erken dönem öğreticileriyle bağlantılı olan pek çok *sampradaya* bulunmaktadır ki, bir sonraki bölümde bunlardan bazıları

hakkında daha çok şey öğreneceğiz. Bunların bir örneği, dokuzuncu yüzyıl düşünürü Şankara tarafından oluşturulmuş, Hindistan'ın farklı bölgelerinde birçok manastırda bugün de devam eden *sampradaya*'dır. Bu yerler, rahiplerin Sanskritçe ve felsefe eğitimi yaptıkları ve sıradan Hinduların ibadet etmeye ve bir gurunun öğütlerine yöneldiği eğitim yerleridir. Bu kurumları *Şankara-akarya* olarak bilinen ünlü önderler yönetir (*akarya* 'önder' veya 'usta' anlamındadır). Dinsel yetki sorumluluğunu almadan önce bu önderler, Vedik metinleri ezberlemeyi öğrendikleri, brahmin oğlanların aldıkları geleneksel bir eğitim alırlar. Gençliklerinde, *sampradaya*'nın öğretileri konusunda guruları tarafından da eğitilirler. Geleceğin önderi olarak seçildiklerinde, dinsel öğütler vererek ve dinsel görevlerini gerçekleştirme konusunda insanlara yardım ederek, kendi kendilerine gurular olarak yıllarca seyahat ederler. Sonrasında *Şankara-akarya*'nın görevi ve sorumlulukları alanında yetiştirilirler. Kişisel büyüleyimleri, bilgelikleri ve sofuluklarıyla tanınırlar, fakat aynı zamanda da Şankara'nın öğretilerinin kuşaktan kuşağa geçmesine yardımcı olarak, büyük Şankara geleneğinin taşıyıcılarıdırlar.

*Şankara-akarya*lar hem brahmin hem de gurudurlar. Her iki sıfatla da bilginin kuşaktan kuşağa aktarılması işlevini gerçekleştirirler. *Şankara-akarya* ve bazı önemli öğreticilerde iki görev bir araya getirilmesine karşın durum, her zaman böyle değildir. Gurular her-

hangi bir kast grubundan gelebilir ve her ne kadar büyük bir çoğunluğu dinsel rehber olsa da brahminlerin dinsel rehber olmasına gerek yoktur. Kısaca göreceğimiz üzere brahmin ve guruların aktardığı şeyler ve aktarma şekilleri oldukça farklı olabilir.

Şruti ve Smriti: *Vahiy ve Gelenek*

Önceki bölümde önemli bir kavram olan *şruti*'den, yani vahiy edilenden söz etmiştim. Bu kavram, özellikle çok eski bilge kişilere veya *rişi*lere açıklanan, daha sonrasında yazılı duruma getirilen gerçeklerle, ilahi olanın yeryüzündeki görüntüsüyle ilgilidir. Hindular arasında hangi kutsal yazıların *şruti* olduğu ve hangilerinin diğer önemli kutsal edebiyat kategorisi *smriti*'ye, yani 'hatırlanan' veya 'aktarılan,' ait olduğu konusunda farklı görüşler vardır. *Smriti* metinleri vahiy edilmiş gerçeklere dayanır ancak insanlar tarafından yazıya aktarılmışlardır. En eski metinlerin yaygın bir bölümlemesi izleyen tabloda verilmiştir.

Temel Hindu Kutsal Yazıları

Şruti	*Smiriti*
Veda: *Veda*'yı içeren dört kitap vardır. Bunlar *Rig Veda*, *Sama Veda*, *Yajur Veda* ve *Atharva Veda*'dır. İlk üçü ilahi ve mantraları, dördüncüsü büyüler ve tılsımları içerir. Bunlar	***Destanlar:*** *Smriti* olarak tanımlanan en eski kutsal yazılar *Bahagavat-gita*'yı içeren *Mahabharata* ve *Ramayana*'dır ve M.Ö. 500-M.S. 100 yılları arasında yazılmışlardır. Büyük

bilinen en eski Hindu dinsel yazılarıdır.

Üç tür *şruti* edebiyatı daha vardır: *Brahmanlar*, *Aranyakalar* ve en önemlisi *Upanişadlar*.

Upanişadlar: *Upanişad* kelimesi 'yanında oturmak' anlamındadır ve bu metinlerin bir bilgenin öğrencisine öğrettiği gizli kutsal yazıları ifade eder. Temel *Upanişadlar Brihadaranyaka, Chandogya, Katha, Maitri ve Şvetaşvatara*'yı içerir.

Şruti kutsal yazıtları bilim adamlarınca M.Ö. 1500-300 arasında tarihlendirilir. Hepsi Sanskritçe yazılmıştır.

savaşçıların hayatlarından bölümler anlatan uzun şiirler vardır. İlkinde Krişna görünür; ikincisinde Rama önemli bir role sahiptir.

Sutralar: Aynı dönemde *dharma, yoga* ve *Vedanta* gibi önemli konularda çok sayıda metin yazılır (sözlükçeye bakınız). Söz veya aforizma içerirler (*sutra* 'yinelenen düşünce' anlamındadır. Bu dönemin önemli bir metni de Hindu yasa ve yönetimiyle ilgilenen *Manusmriti*'dir

Puranalar: Takip eden M.S. 300 ile 900 arasındaki dönemde *Puranalar* olarak bilinen mitolojik metinler. Çoğunlukla tanrı ve tanrıçaların öykülerini anlatır ve daha erken dönem olaylarından bahseder. Temel metinler *Markandeya Purana, Vişnu Purana, Vayu Purana, Şiva Purana ve Bhagavata Purana*'dır.

Vedalar ve *Upanişadlar şruti* edebiyatını temsil eder ve ilahi olarak vahiy edildiği söylenir; Epikler, *Puranalar* ve *Sutralar* bilge kişiler tarafından öğretilmiş ve öğrencileri tarafından akılda tutulmuştur (*smriti*). *Veda*

yaratılışın anlatımını, ayinsel kurban hakkında bilgileri ve tanrılara duaları içerir. Vedik metinlerin en eskisi olan *Rig Veda* tanrılara sunulmuş ilahilerin bir araya getirildiği bir eserdir. Ateş ve kurbanla ilintili olan tanrımsı insan Agni en çok tanınan tanrılardan biridir. Ateş olarak Agni'ye insanlara ulaşabilen ve ışığı getirebilen tanrı olarak dua edilir. Aynı zamanda insanlıkla diğer tanrılar arasında iletişim kuran bir haberci tanrı olarak bilinir. İşte ona yakaran bir dua:

> Agni'ye dua ederim, kurban tanrısı olan mülk sahibi papazı, ilahi söyleyen ve yakaran ve birçok hazineyi getiren ... Agni eski ve yeni zamanların ulu kişilerinin dualarını aldı; tanrıları buraya getirecek. Agni vasıtasıyla insan zenginlik kazanır, ve gün be gün büyür, onura layık olur ve pek çok kahraman oğlu olur. Agni, her tarafı saran kurban ilahı–tanrılara giden tek kişi. Agni, bir şairin keskin görüşüne sahip ilah, gerçek ve en görkemli olan, tanrı tanrılarla gelecek. Sana ibadet eden için dilediğin her ne iyi şey ise, Agni, senin aracılığınla gerçekleşir, Ah Angiralar. Gün be gün sana geliriz karanlıklarda ışıyan Agni, sana düşüncelerimiz ve bağlılığımızı getirerek, kurbanların kralı, Düzen'in ışıltılı bekçisi, evimizde büyüyen Baba ve oğul gibi, ulaşmamız için bize yakın ol. Mutluluğumuz için, Agni, bizimle kal.

Çoğu Hindu *Veda*'nın konum ve otoritesini kabul eder, ancak önemli törenlerde bazı kısımlarının Sanskritçe olarak okunduğunu duymuş olmalarına karşın çok azı okumuştur *Veda*'yı. Hindularca daha iyi bilinene metinler, daha yaygın metinler *Mahabharata* ve *Ra-*

mayana'dır (4. Bölüme bakınız). *Mahabharata*, 'Tanrının Şarkısı' veya *Bhagavad-gita*'yı içerir ki bu metinde Krişna savaşçı Arjuna'ya insanın görevini yerine getirmesinin önemini ve acı çekme ve tekrar tekrar yeniden doğuştan nasıl kurtulunulacağını öğretir. Destanlar öylesine sevilir ki bazen bir beşinci *Veda* olarak görülür ve ilahi olarak vahiy edildiği kabul edilir.

Diğer edebi türler de önemlidir ve farklı Hindu gruplarınca farklı konumlar verilir. Tinsel disiplin, dinsel etkinlik ve büyüsel güçler edinmeye odaklanmış olan ve sıklıkla Şiva ve Tanrıça arasında bir diyalog şeklindeki, sekizinci ve dokuzuncu yüzyıl metinleri Tantralar, Kaşmir, Bengal ve Nepal'de coşkuyla karşılanır. Bunlar, brahminlerinkinden farklı olarak özel öğretiler ve dinsel ayinlere sahip Tantrik Hinduizm için önemlidir. Tamil diline çevrilmiş olan bu metinler (bazen *Agamalar* olarak bilinir), Vedik metinlerin tamamlayıcısı olarak kabul eden güney Hindistan brahminleri arasında törensel kullanıma da sahiptir. Yerel Hint dillerinde oluşturulmuş dualar veya *bhakti* şiiri de yaygındır. Dikkate değer bir örnek de onuncu yüzyıl güney Hindistan şairi Nammalvar tarafından yazılmış tanrı Vişnu'ya adanmış Tamil şarkıları kitabıdır. Önemi öylesine büyüktür ki sıklıkla 'Tamil *Veda*' olarak kabul edilir.

R. K. Narayan'ın öykücüsüne göre, bütün Hindistan mitleri ve öykülerinin önemi ve otoritesi *Veda*'dan gelmektedir. Sonradan yazılmış Tantrik ve ilahi metinle-

rini *Veda*'nın doruğu olarak gören pek çok Hindu, Narayan'ın öykücüsüyle aynı görüşte olacaktır; diğerleri bu metinleri daha çok Vedik dine başkaldırı olarak görüyor olmalıdır. Bununla birlikte, daha sonraki metinlerin onaylanması ve brahminlere ait kabul görmüş düşüncelerdeki *Veda*'nın önemi öylesine fazladır ki bazı yorumcular *Veda*'yı Hinduizmin açıklayıcı yüzü olarak görmektedirler. MÖ ikinci yüzyıldan kalma, *Manusmriti* isimli önemli bir Hindu yasa metninde, yazar Manu, *Veda*'nın sorgulanmaması gerektiği ve onu sorgulayanların toplumca kabul edilmeyeceklerini belirtir. Çağdaş bir Amerikalı düşünür, Brian K. Smith, Hinduların *Veda*'yı yaratılma, iyi durumda olma ve geleneklerin aktarılması için kaynak noktası olarak kullanan insanlar olduklarını ileri sürer. Bu tanımla, Vedik otoritede ve bunu aktarma ve aracılık etmede brahminlerin rolünü inkar eden Budistler, Caynalar ve Sihler açıkça Hindu cemaatin içinde değillerdir.

Brahmin ve Ayinsel Bilginin Aktarımı

Şruti ve *smriti* kavramları kutsal yazılar içinde olmasına karşın, bu bölüm, daha önce sözü edilen kişiler ve onların dinsel rollerini anlamak için de önemlidir. Brahminler, gurular ve öykücüler, kendi farklı tarzları içinde, bir zamanlar vahiy edilen, sonra akılda tutulan ve tarih boyunca sözel olarak aktarılan gerçeğin bilgi kanallarıdırlar. Çok eski bilgelerce duyulan ve ezberlenerek okunan *Veda* ilahileri, yüzyıllarca değişmeden

kalan, babadan oğula geçişin olduğu brahmin ailelerin sorumluluğu durumuna gelmiştir (Narayan'ın öykücüsü gibi). *Rig Veda* 10.90'dan ünlü bir kıtada brahminler olarak bilinen insan sınıfı kozmik kişi Puruşa'nın ağzından tanımlanır; onun kolları, bacakları ve ayakları diğer toplum sınıfları durumuna (*varna*) gelmektedir. Bu yüzden brahminler dil ve iletişimle, Vedik ilahi ve veciz sözlerin (*mantra*) ezberlenmesiyle ve son olarak bu ilahilerin ve veciz sözlerin içindeki kutsal güçle Vedik topluma bağlıdır.

İngiliz yöneticiler Hindistan'da, onsekizinci yüzyılda brahminlerle ilk kez konuştuklarında, brahmin çocukların, öğrencilik aşamasında Vedik yazıları sözel olarak –yazılı metinlerden öğrenilmeyen–, kendilerinden büyükleri taklit ederek öğrendiklerini, bu metinlerin eski aktarma süreciyle doğru ve tam olarak kuşaktan kuşağa aktarıldığını görmekten dolayı hayrete düştüler. Bugün bile modern matbaa ve laik eğitim, yazılı olan metinlerin yeni şekillerle pek çok insan tarafından okunmasına yol açmış olmasına karşın genç brahminler Vedik mantraları geleneksel yolla ezberlemeyi öğreniyorlar.

Brahman, *Brahmin*, Brahmanalar, Brahma

Pek çok benzer kelimeden dolayı, bunların uygulayım ve anlamları konusunda bir karışıklığın oluşması oldukça kolaydır. İşte bir rehber:

brahman: Kökensel olarak bu Vedik ilahiler içindeki yaratıcı

güç veya gerçek olarak kabul edilir ve kurban töreni sırasında okunur. *Upanişadlar* zamanından itibaren kişileşmemiş kozmik esas veya mutlak gerçeklik olarak kabul edilmiştir.

Brahmin: *Brahman*'la ilintili dinsel uzman; Vedik ilahileri okuyan ve kurbanı gerçekleştiren kişi; ruhban kastından. *Brahmana* ve *brahman* olarak da bilinir.

Brahmanalar: Vedik kurban töreninin anlatıldığı, *brahman*'la ilgili metinler.

Brahma: Yaradılışla ilintili Hindu tanrısı.

Bununla birlikte bu brahmin erkekleri ilahi vahyi hayatta tutmak için yalnızca Vedik mantraları ezberlemezler; dünyaya katlanmak ve insanlık ile tanrılar arasındaki ilişkiyi sürdürmek için ayinleri de gerçekleştirirler. Bazen din olarak çevrilen fakat daha doğru biçimiyle gerçek, yasa, görev ve zorunluluk olan *dharma* ile ilişkilidirler. *Dharma* bir genel ve bir de kişisel uygulayıma sahiptir. Dünyanın uyumu sürdürülmeli ve bireyin *dharma*'sı gerçekleştirilmelidir. Brahminin çalışması bu iki gereksinimi de destekler. Brahminler, kurbanla ilgili ayinleri (*yajna*) *Veda*'da belirtilen şekilde gerçekleştirerek kutsal ateşteki tanrılara sunumda bulunur ve doğal dünyanın sürdürülmesini ve koruyucularına yardımcı olmalarını dilerler. Sonrasında, hayat döngüsüyle (*samskara*) bağlantılı özel ayinlerde Hinduları yeni görevlere sokarlar. Upanyana töreninde kutsal ipi vererek 'iki kere doğma' statüsünü genç erkeklere aktarırlar. Evlilikte koca ve eşini birbirine bağlar ve

R2. Bir hacı merkezinde ayini idare eden brahmin

onları hayatın aile reisi aşamasına hazırlarlar. Çocuk doğumu ile ilgili ayinlerde yeni doğmuş bebeğin toplu-ma doğru şekilde girişini sağlar ve ailenin doğumla oluşan kirlenmeden kurtulmasına yardımcı olurlar. Ve son olarak, ölümle ilgili merasimlerde ruhun sorunsuz geçişini kolaylaştırır ve ecdada doğru biçimde hizmet edilmesini sağlarlar.

Hindu Toplumsal Sınıfları

Varna, toplumsal sınıf	*Aşrama*, hayatın aşamaları
Rig Veda 10.90'da kozmik Puruşa'nın bedeniyle dört geleneksel Aryan toplumsal sınıfı (*varna*) tanımlanır: ağız–brahminler (*brahmana*)	Köken olarak aşama değil de alternatif yaşam seçenekleri şeklinde görülmesine karşın daha geç dönem Hindu metinlerinde dört hayat aşaması

kollar–savaşçılar (*kşhatriya*)
bacaklar–sıradan vatandaşlar (*vaişya*)
ayaklar–hizmetkârlar (*şudra*)

Varnalar hiyerarşik düzende örgütlenmiştir. İlk üç sınıf 'iki kez doğan' olarak isimlendirilir, erginleme töreninde (*upanayana*) oğlanlara kutsal ip verilir. Yalnızca 'iki kez doğan' erkeklere *Veda*'yı duyma hakkı verilir. *Şudra* sınıfı muhtemelen Aryan olmayan yerel nüfusu yerleştirmek için diğerlerine eklenmiştir.

tanımlanır. Yalnızca 'iki kez doğan' erkekler aşamaları,

öğrenci (*brahmakarya*)
aile reisi (*grihastha*)
orman sakini (*vanaprastha*)
el çeken (*şannyasa*)

olan dört *aşrama*'yı üstlenebilir.

Babalarının evlerindeki ilk yıllardan sonra genç kızlar evlenir. Evlilik bir kadının sorumluluklarına erginleme töreni olarak görülür.

Varna-aşrama-dharma

Dharma pek çok önemli anlama sahip olmasına karşın, bu bağlamda kişinin toplumsal sınıfı ve hayat aşamasına bağlı olarak yapması gereken görev veya zorunluluklar anlamına gelir. 'İki kez doğan' kişiler olmayan ve Vedik öğretilere ulaşma hakkı bulunmayanların daha yüksek sınıflardaki gibi aynı hayat aşamalarını takip etmeleri beklenemez. Evli kadınların yükümlülüklerinden genel olarak *stri-dharma*, eşin görevleri olarak bahsedilir.

Hindistan Kast Düzeni (Jati)

Tam olarak söylenecek olursa, kastların sıklıkla dört *varnaya* da uyduğu varsayılsa da, sınıf (*varna*) ve kast (*jati*) farklı toplumsal kurumlardır. 'Doğum' anlamına gelen *jati* brahminlerin bir uçta ve alt sınıfta ve 'dokunulmaz' insanların (temiz olmayan ve üst sınıfları kirlettiği kabul edilen insanlar) öteki uçta bulunduğu göreli saflığa göre oluşturulmuş bir toplumsal bölümlenme düzenidir. Kast düzeni gönence dayanmamasına karşın, en üstte olanların en zengin olmalarıyla altta bulunanların (dokunulmayanlar) kaynaklara çok az ulaştığı kesindir. Dokunulmazlar ender olarak toprağa sahip olurlar ve çok küçük bir ekonomik güçleri vardır.

Hindistanlılar kast konumunu belirli bir kast grubunda doğmakla edinirler; genelde aynı kasttan biri ile evlenirler. Kentleşme ve endüstrileşme pek çok insanın geleneksel olarak bağlı olduklarından farklı işlerde çalışması anlamında olmasına karşın erken dönemlerde kastlar aynı zamanda mesleki gruplardı. Saflık, kirlenme ve kast arasındaki bağıntıdan dolayı birinin kastı, özellikle beraber yemek yediği kişilerle toplumsal ilişkilerini ve yaşadıkları yerleri de etkileyebilir. Dokunulmazlar sıklıkla köy dışında yüksek kastlardaki insanlardan uzakta yaşamaya zorlanır. Hindistan Anayasası dokunulmazlığı yasadışı kabul etmiş ve 1950'lerde cezai bir kusur durumuna getirilmiştir, ancak değişim çok yavaş olmakta ve Hindistan dokunulmazlarının durumu acil tedavi isteyen toplumsal bir hastalık olmaya devam etmektedir. (7. Bölüme de bakınız).

Güçleri bir dereceye kadar ayinsel saflığından gelen biri için oldukça kirletici bir görev olarak kabul edildiğinden, brahminler ölülerin bedenlerini ortadan kaldır-

maya dahil edilmezler. Benzer şekilde, onların etkinlik alanları dışında, tehlikeli ruhların teselli edilmesi veya dua okuyarak kovulması gibi başka ayinler de vardır. Bunlardan kendileri için saflığın önemi olmayan diğer kast gruplarındaki ayin görevlileri sorumludur. Onlar da gerekli işe yarar bilgi ve mantraları kendi büyüklerinden miras almış olabilirler.

Guru ve Dinsel Bilginin Aktarımı

Yazar R. K. Narayan dinsel kişiler, toplumsal konumları, büyüleyimleri ve yetkileriyle fazlaca ilgilenmişti. *The Guide* [Rehber] adlı kitabında hapisten çıktığının ertesi günü yanlışlıkla kutsal bir insan sanılıp bir tapınakta korunma altına alınan eski bir mahkumu anlatır. Mahkum kendisini öğüt verirken ve (annesinin dizinde dinlediklerinden hatırladığı) vaazımsı öyküler anlatırken ve daha sonra köylülerin yaşamlarını tehlikeye sokan kuraklığa son vermek için oruç tutarken bulur. Huşu içinde kabul görür, isteğin ve zayıflığın üstünde, Tanrı ile konuşabilir ve dünya nimetlerinden elini eteğini çekmiş olmasından doğan tinsel ödüllere sahip olduğu kabul edilir. Bilge olduğu ve insanlar için en iyi şeyleri bildiği düşünülür. Bunlar, diğerlerini aydınlatan ve yinelenen ölüm ve yeniden doğma (*samsara*) okyanusunu geçip özgürlüklerini (*mokşa*) elde etmeleri için insanlara yardım eden guruya ilişkin özelliklerden bazılarıdır.

Bu göreve kim uygundur? Bu görev brahminin

Sanskritçe eğitim almasını veya öykücünün mitoloji bilmesini gerektirir mi? Narayan'ın rehberi gösterdiği gibi bir gurunun otoritesi, kast geleneği, törensel eğitim ve hatta erdemden çok etkileme gücünde yatar. Bazı gurular hiçbir laik veya Vedik eğitime sahip değillerdir. Bazıları okuma yazma bilmez. Fakat hepsi, diğerlerine yardım etmede iyi bir etki bırakacak belirgin bir yetenek ve kendi tinsel deneyimleriyle bu bilgiyi edinirler.

Anandamayi Ma böylesi bir guruydu. 1896'da bugünkü Bangladeş'te bir köyde doğdu ve evlenip ev kadı-

R3. Guru ve öğrencileri: Nilima Devi öğrencilerin dansın ruhunu aktarıyor.

nı olmak yerine dinsel bir uğraş sahibi oldu ve pek çok insana rehberlik etti. Daha önceden tanımlanmış *Şankara-akarya*'lardan pek çok şekilde farklıydı çünkü geleneksel kurumların bir parçası değildi. Ne resmi olarak yetiştirilmiş, ne de gençliğinde dini sorumluluklar için eğitilmişti. Bir brahmin evinde, bir kadın olarak Vedik eğitimi verilmemiş ancak 13 yaşındayken evlendirilmişti.

Yıllarca kocasının ailesi ile yaşadıktan sonra düzenli olarak Tanrı'nın isimlerini makamla okudu ve sık sık tamamen transa geçip etrafında olup bitenlerden habersiz olacak şekilde derin düşüncelere daldı. Sonra, 26 yaşındayken kendi mantra'sının, üzerinde derin düşüncelere dalabileceği bir sözcük veya beyitin verildiğine inandığı sıradışı bir içsel deneyim (*dikşa*) yaşadı. Daha sonra aktardığına göre, geniş anlamda guru, öğrenci ve mantranın tek bir şey olduğunu anlar duruma gelmişti. Bunlar ayrı şeyler değildi.

Bu olay, başka bazı Hindu sufilerin tanımladıklarıyla göre güçlü bir benzerlik taşıyordu. Bu, aynı zamanda *brahman*'ın tecrübesi, bir zamanlar evrensel esas olan mutlak gerçeklik ve her bireyin öz varlığı veya dinsel (3. Bölüme de bakınız) olarak Şankara geleneğindeki düşünürlerce tanımlanan şeydi. Ancak Anandamayi Ma, felsefi kestirimlerle ilgilenmekten çok gerçeğe tanıklık etme ve kendisini arayanlara yardım etmekle uğraşıyordu. Pek çok başka gurular gibi bütün kastlardan öğrencilerle buluşarak ve gözlemlerini onlarla paylaşarak se-

yahat etti. Doğal dünya, ilişkiler ve sıradan hayatı ima ederek yararlı konuşmalar yaptı. İnsanlara, dinsel gelişimin nasıl sağlanacağı ile ilgili öğütleri basit ve çaba istemeyen şeylerdi: insanları, kendilerini gerçeğe adayacakları, davranışlarında ölçülü olmaya gayret edecekleri, başkalarına ilahi olanın dışavurumları olacak ve dinginliği arayacakları düzenli bir zaman bulmaya çağırıyordu. İnsanları, kendi yaptığı gibi, ilahi okumaya veya derin düşüncelere dalmaya veya kendi gerçek doğrularını kademeli olarak bulmaya yüreklendirirdi.

Hindu annelerin kendi ailelerinden öğrendikleri ayin ve öykülerle çocuklarını eğitmeleri gibi, o da insanlara kendi deneyimleri yoluyla edindiği bilgileri aktardı. Başka dinlerden insanlar dahil, pek çoğu tarafından 'Ma' ya da 'anne' olarak isimlendirildi. Fakat diğer gurular gibi aynı zamanda çocuksuydu, ilahi olanla ilgili deneyimlerinden hoşlanır ve bunları memnuniyetle başkalarıyla paylaşırdı.

Anandamayi Ma, *Upanişadlar* veya daha önceki zamanlardan beri süre gelen, bir öğrencinin bütün kalbiyle tinsel gerçeği aradığı ve aydınlanma için içsel öz varlığın önderlik ettiği bir geleneğin sürekliliğini temsil eder. Jivanmukti, bu hayat içinde özgürleşme olarak bilinen konuma ulaştığı söylenir. Aktarabileceği erdemden dolayı başkalarınca aranır duruma gelir. Bir sonraki bölümde Hinduizm de bu içsel öz varlık ve ortaya çıkardığı gerçeğin nasıl anlaşıldığı hakkında daha fazlasını öğreneceğiz.

3 Öz Varlığı Anlamak

Yirminci yüzyıl guruları, günümüz iletişim tekniklerini, esas olarak basılı malzeme, modern taşımacılık araçları ve çok yakın zamanlarda bilgisayarlar ve interneti kullanırlarken öğrencilerine eğitim verme ve onlara rehberlik etmede geleneksel yöntemleri kullanmaya devam etmektedir. Pek çok guru bu şekilde uluslararası bir taraftar kitlesi edindi. Önderleri, öğrencilerini ziyaret etmek için dünya çevresinde dolaşan Swaminarayan Hindu Misyonu, Uluslararası Krişna Bilinci Derneği (ISKCON) ve Saivo Siddhanta Hareketi gibi bir guruya dayanan grupların Hindistan içinde ve dışında merkezleri bulunmaktadır. Saivo Siddhanta Hareketi, Amerika doğumlu ve köken olarak Sivaya Hindusu olan Sivaya Subramuniyaswami isimli bir önder tarafından Batıda yürütülen bir Güney Hint hareketidir. Mevcut ve potansiyel öğrencilerine ve ilgilenen insanlara ulaşmak için dünya geneline dağıtılan, *Hinduism Today* isimli bir gazeteyi kullanmaktadır. Onun doğa hakkındaki düşüncelerini ve öz varlığın varış noktasını bilmek isteyenler, bunları internette *Hinduism Today*'in arşivlerinde bulabilirler. Kasım 1996 sayısının Editörün Köşesi'nde Sivaya Subramuniyaswami 'Ben kimim?' sorusuna yanıtı-

nı verir:

> Bilgeler bizim vücutlarımız, usumuz veya duygularımızdan ibaret olmadığımızı açıklar. Biz, muhteşem bir yolculukta ilahi ruhlarız. Tanrı'dan geldik, Tanrı'da yaşarız ve Tanrı'yla birlikte tekliğe tekamül ediyoruz. Gerçekte biz aradığımız gerçeğiz. AUM.
>
> Bizler yaşayan ve içinde pek çok hayatı yaşadığımız dünyaya ait deneyimin büyük okulunda yetişen ölümsüz ruhlarız. Vedik bilgeler basit gerçeği, 'Tanrı hayatlarımızın Hayatı'dır' gerçeğini dile getirmede bize cesaret vermektedir. Ulu bir bilge Tanrı'nın yapamayacağı bir tek şey vardır: Tanrı kendini bizden ayıramaz, diyerek daha da ötelere taşır, çünkü Tanrı bizim hayatımızdır. Tanrı kuşlardaki hayattır. Tanrı balıklardaki hayattır. Tanrı hayvanlardaki hayattır.
>
> Yaşayan her şeydeki bu Hayat enerjisinden haberdar olmak, Tanrı'nın içimizdeki sevecen varlığıdır. Biz, her şeyin içinde akan enerji ve ölmeyen bilinciz.

Kendilerini bu gurunun öğretilerini izlemeye adamış olan öğrenciler ruh ve öz varlık hakkındaki kendi sorularını sorarak, bu guruya posta ile ulaşabilirler. Burada, Upanişadlarda bulunan eski düşüncenin, gerçek üzerine bir bilgeyle konuşan bir arayıcı düşüncesinin yeni bir şekli vardır. Öğrencinin guru tarafından kabulü için daha derin bir ilişki beklemektedir, ancak varoluş ve uygulamayla ilgili soruların başlangıç aşamasındaki yanıtları kast, milliyet, cinsiyet veya dinden bağımsız olarak, uzaklığı önemsemeyen bir arayıcı tarafından elde edilebilir.

Öz varlık hakkında daha fazla Hindu görüşünü keşfetmek için bir öğrencinin gurusu tarafından eğitildiği çok eski bir öyküye dönmek yararlı olacaktır. Shvetaketu isimli yirmi yaşlarında genç bir adam, bir öğrenci ile babasından başkası olmayan hocası Uddalaka Aruni'yi hayal edin. Shvetaketu *Vedaları* çalışmış, öğrendiğini sanarak babasının evine geri dönmüştür. Orada babası, eğitim yıllarına karşın oğlunun gerçekliğin hakiki doğasını tam olarak kavrayamadığını keşfeder. Uddalaka incir benzetmesini kullanarak aynı özün her şeyin içinde nasıl bulunduğunu gösterir: incirin niteliği meyvede, içindeki çekirdekte ve yetiştiği ağaçtadır. Düşüncesini vurgulamak için ise, oğluna tuz örneğini kullanarak ders verir:

'Bu tuz topağını bir su kabına koy ve yarın geri gel.' Oğul kendisine söylenildiği gibi yapar ve babası ona der ki: 'Dün akşam suya koyduğun tuz topağını buraya getir.' Oğul elleriyle topağı arar ancak tuz tamamen çözüldüğü için bulamaz.

'Şimdi bu köşeden bir yudum al,' der baba. 'Tadı nasıl?'

'Tuzlu.'

'Tam orta yerden bir yudum al. – Tadı nasıl?'

'Tuzlu.'

'Su köşeden bir yudum al. – Tadı nasıl?'

'Tuzlu.'

'Dök onu ve daha sonra geri gel.' Oğul kendisine söylenildiği gibi yapar ve tuzun her zaman orada olduğunu görür. Babası ona der ki: 'Sen elbette orada onu

göremiyorsun evlat; hâlâ orada olmasına karşın. Buradaki en iyi öz bütün bu dünyanın öz varlığını temsil eder; gerçek budur; öz varlık (*atman*) budur. Ve sen busun, Shvetaketu!'

Upanişadlar: Chandogya Upanişad, 6.13

'Sen busun,' ünlü Sanskritçe deyim 'Tat tvam asi'nin çevirisidir. Her şeyin altındaki gerçek ve özün Shvetaketu'nun kendi öz varlığıyla (*atman*) aynı olduğu görüşünü ifade eder. Bu gerçek veya öz varlık, dünyadaki ve insanlardaki yaşam gücüdür (*brahman*). Bu üç önemli kelime 'Tat tvam asi'nin gerçekliğin doğası hakkındaki yaşamsal doğruyu içerdiği ve kendisini gerçekleştirmek için güce sahip olduğu kabul edilir. *Upanişadlar*da bulunuyor olmalarına karşın bu ve başka önemli deyimler *Brahma-sutra* veya *Vedanta-sutra* olarak bilinen daha sonraki özlü bilgiler kitabı vaya aforizmalarda da bulunur. Bu metin temel gerçek (*brahman*) hakkındaki Upanişad öğretilerini özetler ve *Vedanta* olarak bilinen felsefe dizgesi (ileriye bakınız) içerisinde çok önemli duruma gelir. *Vedanta*, Hinduizm içinde resmen kabul edilen altı dizgeden (*darşana*) biridir; bir diğeri de *yoga* dizgesidir (Ek'e bakınız).

Vedanta ve özellikle öz varlık hakkında ne öğrettiğini daha iyi anlamak için üç düşünür – din adamının öz varlıktan ne anladığı ve onların görüşlerinin çağdaş Hindu akımları için önemli olmayı nasıl sürdürebildiklerine kısaca bakacağız. Şankara, Ramanuja ve Madhva felsefi açıklamalardaki yeteneklerinden dolayı doğru-

lukları kabul edilen güney Hindistanlı brahminlerdir. *Vedanta*'ya farklı yaklaşımlarıyla tanınmışlardır. Her biri *Vedanta* geleneği ile tutarlı, içinde yaşadıkları zamana uygun farklı yorumlar sunmuşlardır. Onlar hakkında kısaca biraz daha bilgi edineceğiz ancak öncelikle çağdaş Hinduizm'le bağlantılarını inceleyeceğiz.

Ondokuzuncu yüzyıl sonunda gezgin bir öğretici olan Vivekananda (6. Bölüme de bakınız) aracılığıyla Batılılar ilk kez Hindu dini ile karşılaştıklarında yüz yüze geldikleri şey Şankara'nın *Vedanta* hakkındaki görüşlerinin çağdaş bir yorumuydu. Batılılar, insanların ibadet ettikleri şeyin, kişi olarak varolmayan nihai gerçekliğin, bizzat Tanrı olduğunu ve bu Tanrı'nın aynı zamanda her insanoğlunun içindeki en üst varlık olduğunu Vivekananda'dan öğrendiler: 'O, sizin kendinizdir,' der Vivakananda ('Tat tvam asi'yi tekrarlayarak).

Şankara'nın dualist olmayan *Vedanta*'sı Batı'da öylesine yaygın duruma geldi ki pek çok yorumcu bunu bir bütün olarak Hinduizmle eş anlamlı olarak kabul etti. İlahi olan ve ilahi olanın insan öz varlığıyla ilişkisi hakkında benzer şekilde ikna edici ve oldukça farklı başka bakış açılarının olduğundan habersizdiler. 1960'lar ve 1970'lerde çok sayıda arayıcı ve düşünür Hindistan'ı ziyaret etmeye başladığında, diğer *Vedanta* yaklaşımlarını temsil eden gurular ve akımlarla karşılaştılar. Ramanuja ve Madhva ile onların müritlerinin Tanrı ile ilgili görüşlerince desteklenen Hinduizm ibadet ve tanrı inancının oldukça yaygın biçimde rağbette

olması Hindistan genelinde yaygındı ve göçmen Hindular tarafından uzak bölgelere de götürülmüştü. Güney Hindistan'daki geleneksel *Şri-Vaişnava sampradaya*'dan Gujarat'taki Swaminarayanlar ve Bengal ve daha uzak bölgelerdeki Hare Krişna'lardaki (ISKCON) çağdaş akımlar, nihai gerçeklik ve öz varlık hakkındaki eski tekçi görüşlerle mücadele etmiş bir adanma teolojisi gelişmekteydi.

Fakat bu görüşler nelerdi ve Hinduizm'in gelişimi için neden önemli olagelmişlerdi.

Vedanta ve Vedantinler

Vedanta, düşünürlerin nihai gerçeklikle (*brahman*) ilgili vedik metinlerin incelenmesine odaklandıkları bir felsefe dizgesidir. Bu incelemelerde özel önemde olan, *Upanişadlar*, *Bhagavad-gita* ve *Brahma-sutra*'dır. Hindu düşünce ve uygulama tarihinde özel olarak nüfuzlu olan üç tanesi yanında pek çok vedantin düşünür vardır. Bu düşünürlerin bakış açıları nihai gerçeklik ve öz varlık arasındaki ilişki anlayışından (Şankara) benzer bir ayrılık ve farklılık (Madhva) anlayışına kadar çeşitlilik gösterir.

Şankara (HS 788-820) Teklilik veya *advaita vedanta*	Ramanuja (HS 1017-1137) Sınırlı Teklilik veya *vişiştadvaita vedanta*	Madhva (HS Onüçüncü yüzyıl) İkilikçi veya *dvaita vedanta*
Şankara tarafından oluşturulan Dernek bugün Sringeri, Dwarka,	Ramanuja'nın önderi olduğu ve felsefesinin öğretildiği Şri-Vaişnava Ce-	Madhva tarafından onüçüncü yüzyılda kurulan Udipi'deki tapınak

Badrinath, Puri ve Kanchi'de sürdürülmektedir. Şankara'nın görüşlerinin etkisi Vivekananda, Ramakrişna Tarikatı, ve ABD'deki *Vedanta* Topluluğu'nda da hissedilmektedir. Hindu gizemciler ve düşünürler *advaita vedanta*'yı yorumlamaya devam etmektedirler.	miyeti merkezi güney Hindistan'da Sriringam'da olmak üzere devam etmektedir. Gujarati Swaminarayan Hareketi, Ramanuja'dan kalan müritlik dizisine sahip çıkan pek çok *sampradaya*'dan biridir	ve manastır bugün de faaliyettedir. Uluslararası Krişna Bilinci Derneği (ve kökeni Bengal'e ait Gaudiya Vaişnaya Mathı) etkileyiciliği olan onaltıncı yüzyılda yaşamış Chaitanya aracılığıyla Madhva'ya bir müritlik bağına sahip çıkar.

Şankara

Advaita 'teklilik' demektir. Şankara'nın *Vedanta*'ya bakış açısını tanımlamak için kullanılır ve Shvetaketu hakkındaki hikayede olduğu gibi suyla tuzun ayrılmazlığını gösterir. Şankara'ya göre nihai gerçeklik ve öz varlık aynı şeydir ve kendisinin görevi, insanların bunu niye anlayamadıklarını açıklamaktır. Bunu gerçekleştirme yöntemlerinden biri, bir ipi yılan sanan gezgin örneğidir ki, gezgin yanlış bir izlenimi (yılan) gerçeğin (ip) üstüne koyar. İnsanların öz varlık anlayışlarını – veya daha çok yanlış anlayışlarını– örneğin öz varlığı vücut, duyu organları, veya usla eş tutma şekillerini sıralar. Bütün bunlar öz varlığın (*atman*) yerine konulan

yanlış görüntülerdir. Şankara için *atman* gerçekte *brahman*'dan başka bir şey değildir. Bilinç veya varlıkta çokluk yoktur. Kurtuluş ancak cehaleti yok ederek, ölümsüz olanla ölümsüz gibi görüneni ayırt ederek ve *brahman*la birlikte öz varlığın kimliği hakkında bilgi edinilerek gerçekleştirilebilir.

Brahminler topluluğu için Budizm, Hindistan'da önemli bir tehdit olagelmiştir ve böylelikle Şankara, brahminlere ait görüşleri yeniden savunmak için daha önceleri Budist felsefe tarafından kullanılan düşünsel yöntemleri zeki biçimde alıp kendine mal etmiştir. İple yılan arasındaki ayrımların farkına varıldığı daha alt düzeydeki, bilginin şartlı düzeyini alıntılayarak *Veda*'da ayinsel etkinlik ve tanrılara kurban adamaya verilen önemi açıklamaya muktedir olmuştur. Bunu, her şeyin bir olduğu daha yüksek veya mutlak düzeyden ayırmıştır ve gerçeklik tek olarak yaşanabilir.

Ramanuja

Başka bir dinsel bağlamda iki yüzyıldan daha fazla bir süre sonra öğretilerde bulunan Ramanuja'nın görevi farklıydı. Şankara'dan farklı olarak, Budizm'in yaygınlığına karşı mücadele etmek zorunda değildi ve bunun yerine dinsel iddialarına düşünsel destek vererek kendini tanrı Vişnu'ya inananların dini Vaişnava'yı desteklemeye adadı. Ramanuja Vişnu'ya tapıyordu ve Destanlar, Puranalar ve bölgesinin şiiri konusunda oldukça bilgiliydi. Görüşleri, Ramanuja zamanında brahmin toplulu-

ğunca kabul edilen ve onaylanmış olarak bilinen Şankara'nın çalışmaları üzerine kurulmuştu. Nihai gerçekliğin tek olduğu konusunda aynı görüşteydi ancak *brahman*'ın doğası, bireysel öz varlıklar ve dünya konusunda Şankara'yla son derece ayrı görüşlerdeydi. Eleştirilerinde Şankara'nın takipçilerini hata ve anlayış yoksunluğuyla suçladı ve çok geniş bir dinsel edebiyattan verdiği örneklerle kendi savını oluşturdu.

Temel savı, Şankara'nın iddia ettiği gibi, başkasından ve Tanrı'dan farklı olduğumuz güçlü kanısı yanlış değildir. Duyularımız ve hislerimizin yargıları yanılgı değildir. Derinden hissedilen gerçeği gösterirler, ki nihai gerçeklik içsel olarak kısıtlıdır (*viśişta*). Dahası, hissedilen gerçeklik Şankara'nın belirttiği gibi kişisel değildir ve özelliksizdir. Ramanuja onu, *iśvara*, acıdan kaçışı arayanlar için arzulanan Tanrı olarak gördü. Böyle olunca *brahman*, Destanların ve Puranaların tanrısı veya üstün insandan başka bir şey değildir.

Fakat, öyleyse, öz varlıkla bu üstün insan arasındaki bağıntı nedir? Tanrı hem bireysel öz varlıklar ve hem de dünyanın iç denetçisidir. Ramanuja, insan bedeni içindeki öz varlığın yönettiği bir araç olduğundan, dünya ve öz varlıklar Tanrıyla ilintilidir der. Tanrı bilgisi özgürleşmemizde bize yardımcı olur ancak Tanrı'nın lütfu ve öz varlığın boyun eğmesi de oldukça önemlidir.

Madhva

Madhva bu görüşü büyük ölçüde paylaşıyordu, ancak Şankara'nın görüşlerine tepkisi yine farklıydı. onaltı yaşındayken dünyadan el çekip Vaişnava Tarikatı'na katılarak *Vedanta*'yı öğrendi ve zamanla kendi eleştirisini (*dvaita*) geliştirdi. Ramanuja gibi Vedik, Puranik ve daha sonraki dinsel metinlerin hepsinden yararlandı ancak daha da ileri giderek, yazılı metin öğretilerinin ancak Tanrı ile öz varlık arasına tam bir ayrım koyarak, ikilik şeklinde anlaşılabileceği sonucuna vardı. *Brahman* ve *atman* aynı şeyler değildi. Dahası, öz varlıkları birbirlerinden ve dünyadan farklı olarak gördü. Olguların dünya içerisinde de açık seçik algılanabilir olduğunu anladı. Ulu Tanrı'nın istemi ile var olan her şey, Tanrı'nın eksiksizliğini doğrular. Istıraptan ve tekrar doğumdan kurtulmak; ilahi lütuf, Tanrı'ya bağlılık ve tapıncak (*murti*) şeklindeki Tanrı'ya ibadet ederek etkin biçimde dua etmeyi gerektirmektedir. Madhva, hacılar tarafından bugün de görülebilen Udipi'deki manastırına böyle bir Krişna tapıncağı yerleştirmiştir.

Bu üç düşünür-din bilimci, temel *Vedanta* metinleri hakkında yorumlar oluştursalar da, örneğin Shvetaketu'nun öyküsünde karşılaştığımız 'Tat tvam asi,' 'Sen busun' deyiminin anlamı konusunda oldukça değişen sonuçlar çıkarmışlardır. Şankara için bu tekilliği belirtir; nihai gerçeklikle öz varlık arasında hiçbir farklılık yoktur. Ramanuja'ya göre birlik anlamına gelmemektedir. Bunun yerine, açıkça ilintili olmasına karşın bu

cümle, *brahman* (*tat*) ve *atman*'ın (*tvam*) birbirlerinden ayrımlandığını belirtir. Madhva'ya göre ise, öz varlığı Tanrı'nın imgesi ve bu imge içinde oturan ilahi bir iç tanıklığa sahip olarak görmesine karşın ikisi tamamıyla ayrıdır.

Bu üçü en çok bilinen *Vedanta* düşünürü olmasına karşın, Ramanuja ve Madhva gibi *Vaişnavalar* olan, Vişnu veya Krişna'nın görkemini öven başkaları da bulunmaktadır. Özellikle tanrı Şiva'ya saygı gösteren diğerleri *Vedanta* geleneği dışında çalışmışlar, dinsel görüşlerini geliştirmek için Tantrik metinleri kullanmışlardır.

Bugün bu felsefi yargılar, Şankara, Ramanuja ve Madhva ile ilintili dinsel kurumlardaki müritler tarafından dinlenmekte, tartışılmaya devam edilmektedir. Önceki bölümde tartışılan *Şankara-akaryalar*, *advaita vedantayı* açıklamaya devam eder. Güney Hindistan'daki Şri-Vaişnavalar Ramanuja'nın dinsel görüşlerinin doğal varisleridir. Udipi'deki manastır hâlâ Madhva'nın ilahi dualizmini öğretmektedir. Bu bölümün başında adı geçen Saiva Siddhanta Hareketi daha önceki Saiva din bilginleri tarafından geliştirilen dini devam ettirmektedir. Bu yüzyılın başında pek çok yorumcu Şankara'nın *advaita vedanta*'sını Hindistan entelektüel başarılarının tam örneği olarak görmüştür, ancak daha yakın zamanlarda Hindu din akımlarının canlı kalabilmesinin anlaşılması, dindarlar ve inanmayı seçtikleri tanrıları arasındaki sevgi ilişkilerine odaklanan dinsel bakış açılarını yeniden değerlendirmeye yardımcı olmuştur.

R4. Öz varlığın göçü

Bu düşünsel görüşler Hinduların büyük çoğunluğu için günlük tartışma konusu değildir, ancak Hinduların ilahi olanı algılama tarzlarının temelini oluşturmaktadır. Bir Hindu'nun nihai gerçekliğe veya kişileşmiş bir tanrıya inanıp inanmaması kişinin dinsel uygulamaları ve tinsel seyahati için önemli bir nedendir. Nihai gerçeklik ve öz varlıkla ilişkisi hakkında daha fazla bilgi edinmek nihai gerçeklik için hayati önemdedir; öz varlığın merkezi dua ve ibadettir. Ancak bütün Hinduların sıklıkla başvurdukları dinsel bir görüş, *karma*'dır.

Karma, Yoga ve Öz Varlık

Öz varlık hakkındaki Hindu görüşlerle ilgili hiçbir tartışma herkesçe bilinen iki kavram, *karma* ve *yoga* olmaksızın tam olmayacaktır. Bunlar, yalnızca Hindistan'da değil aynı zamanda Batı'da da yaygın kelimelerdir ki *karma* genellikle yazgıcılık ve yeniden doğuş ile ilgilidir ve *yoga* –genellikle *hatha yoga*– sağlık ve bedensel rahatlık için uygulanır. Bunlardan *Upanişadlar* ve *Bhagavad-gita*'da söz edilmiş ve Şankara, Ramanuja ve Madhva tarafından tartışılmıştır. Düşünce olarak erken dönem Hindistan'ın bilge kişileri ve hayattan ellerini eteklerini çekenler tarafından da bilinirler.

Buda'nın öyküsünü bilen herkes, Buda zamanındaki Hindistan toplumunun tinsel bir arayıcı tarafından mutsuzluk ve sefalet yeri olarak görüldüğünün ayırdındadır. Mutluluk, kısa bir süre sonra yaşlılık, hastalık ve ölümle yer değiştirecek olan süreksiz bir kavramdır.

Düşünürlerin belirttiği gibi bu, aynı zamanda kasabaların geliştiği ve tarımsal yaşam tarzı ve toplumsal örgütün aşındığı toplumsal ve politik değişim dönemidir. Kent gelişimiyle birlikte devingenlik ve iletişim için daha büyük fırsatlar gelişmiştir. İnsanlar kadar yeni görüşler de seyahat eder. Gezmek için toplumdan el çeken ve bedensel zevklerden uzak durulan bir hayat sürdürenlerin pek çoğu, bir bireyin kişiliğinin veya öz varlığının ölümle yeni bir bedene göç etmesi ve bu yeniden doğuş (*samsara*) döngüsünün eylemle (*karma*) bağlantılı etki-tepki zinciri tarafından tahrik edildiği görüşünü paylaşırlardı. Yaşayan bütün varlıklar buna maruz kalırdı ve iyi eylemler isabetli sonuçlar ve iyi bir yeniden doğmaya neden olsa da bu süreç içindeki ıstırap ve kaçınılmazlık çoğu tarafından dayanılmayacak kadar güç bulunurdu. Bu hayat döngüsünü kırabilmek için hayattan ellerini eteklerini çekenler, kendilerini toplumdan yalıtarak, oruç ve çileye maruz bırakarak, çevrelerine ıstırap ve ölümü hatırlatan şeyler koyarak ve kendilerini meditasyona çekerek sürekli yeniden doğma sürecinden kurtulmayı ararlardı. Bu türden çabalarla eylem ve sonuçları sona erdirebilecekler ve özgürleşme mümkün olabilecekti.

Eylem ve yeniden doğuşla ilgili sorunlara birkaç yüzyıl sonra *Bhagavad-gita*'da değinilir. Burada, kendi akrabalarına karşı savaşa girip girmemesi gerektiğini savaş arabası sürücüsü, Krişna'ya soran Arjuna'yı görürüz. Kılık değiştirmiş olmasına karşın gerçekte üstün

Tanrı olan Krişna, itaatkâr eylem olayını tartışarak, öz varlığın seyahatini ve öz varlığın kurtuluşuna giden yolları açıklayarak bir guru gibi ona öğütte bulunur. Aklı karışmış Arjuna'ya cisimleşmiş öz varlık veya ruhun savaşta ölmeyeceğini, ancak yeni bir bedene geçeceğini açıklar: 'Yarılamaz, yakılamaz, ıslatılamaz, kavrulup yakılamaz. Değişmezdir, her yerdedir, sabittir, hareketsizdir, ölümsüzdür.' (2.24) Arjuna'ya savaşçılar sınıfının bir üyesi olarak toplumsal ve dinsel görevlerini (*dharma*) anımsatır ve ona eylem disiplinini öğretmeye devam eder. Arjuna, Krişna'nın görüşünü, dünyadan elini eteğini çekenlerinki gibi, eylemin terk edilmesi olarak kabul eder.

Krişna'nın yanıtı daha yüksek sesle ve daha açık biçimde gelir: 'İnsan eylemden kaçınarak eylemin sonucundaki özgürlüğe ulaşamaz ve yalnızca el çekmeyle kusursuzluğa yaklaşamaz.' (3.4) El çekilmesi gerekenin eylemin kendisi değil sonuçları olduğunu açıklamaya devam eder – insan ne belli bir ödülü arzulamalı ne de büyük eylemlerin gerçekleştiricisi olarak gurur içinde olmalıdır. Tanrı'ya adak olarak, eylem ve eylemin meyvelerini sunarak öz varlığı içinde tatmin olmalıdır. İşte bu, *karma yoga* disiplinidir. Bunu öğreten Krişna değişmez biçimde takip edilmesi gereken, arayıcıya sükuneti ve sonunda kurtuluşu getirecek diğer değerli yolları açıklamaya devam eder. Bütün arayıcıların sığınak bulabileceği bir evrensel Tanrı olarak kademeli biçimde ortaya çıkan Krişna bilgi yolu, *Jnana yoga* ve ibadet yolu

bhakti yoga'ya, ki 5. bölümde tekrar döneceğiz, özel önem verilir.

Bhagavad-gita'nın altıncı bölümünde Krişna bu yolu aşırı öz-kontrol ve kararlılık kapasitesine sahip olanlara tavsiye etmesine karşın *yogin* uygulamasını tartışır. Böyle bir insanın nasıl oturacağını, duyu ve dürtülerini nasıl kontrol edeceğini ve kendi usuna nasıl odaklanması gerektiğini betimler. Öz varlık üzerinde yoğunlaşma, tutkuların bastırılması ve dinginleşmek, hedefi mutluluk olan bu yolun ayırt edici özellikleridir. Krişna'nın burada betimlediği şey, uygulayanların zor duruşlar gerçekleştirdiği, fiziksel olarak büyük çaba isteyen *hatha yoga*; ya da havada asılı durma ve uzak duyum güçlerini ve gözden kaybolma veya acıya dayanma yeteneklerini kazanmış ustaların *siddha yoga*'sı değildir. Patanjali'nin muhteşem veya en yüksek *yoga*, *raja yoga* olarak en yüksek başarım noktasının öz varlığın kurtuluşuna yol açan derin yoğunlaşma, *samadhi* olduğu derin düşüncelere dalınılan *Yoga-sutra* uygulamasına benzerdir.

Bhagavad-gita'da Krişna iki yaratıcı görüş ileri sürer: ilki, sıradan arayıcıların günlük eylemlerine tinsel anlam verme olanağını sunan *karma yoga*; ve ikincisi, kurtuluş için tek bir yol değil, arayıcıların yaradılışlarına ve sosyal mevkilerine en iyi uyanı bulabilecekleri pek çok kurtuluş yolunun bulunduğu düşüncesi. Krişna, geleneksel olarak brahminci dinde uç noktalara gitmiş olanları unutmamıştır. Kadınlar ve alt kastta doğmuş olanlar da arayıcı olarak kabul edildi ve kendileri-

ne, Krişna'ya kendilerini, eylemlerini ve su, çiçek, yaprak veya meyve gibi basit hediyeler sunmaya çağrıldılar.

Bhagavad-gita, eylem sonuçlarının sürekli bir yeniden doğuşa ve öz varlık göçüne yol açtığı gibi eski kötümser düşünceleri kişisel dönüşüm için olumlu bir disipline dönüştürür. Yakın zamanlarda *karma* ve *karma yoga* yeniden kabul görmeye başladı. Bal Gangadhar Tilak ve Mahatma Gandhi gibi dinsel milliyetçiler Hindistan'ın öz varlığı ehlileştirme mücadelesinde ve modern Hindular için kendini gerçekleştirme yolu olarak *karma yoga*'yı tavsiye ettiler. Çağdaş bir Hindu düşünür Arvind Sharma kast konusunu yeniden gözden geçirmek için bunların önemini göz önünde bulundurmuştur.

Rig Veda 10.90 ve *Bhagavad-gita*'nın 2. Bölümünde brahminci toplumda dört sınıf olduğu görüşüyle karşılaşırız. Bir savaşçı olarak Arjuna'dan beklenen, yalnızca hoş veya değerli veya daha az ihtilaflı olduğu için başkalarının görevlerini taklit etmek için ayartılmak değil, kendi sınıfının görevini yapmasıdır. Sosyal sorumluluk düşüncesi, birisinin görevini ihmal etmesinin sonuçlarının ciddi biçimde ele alındığı *Manusmriti*'de ayrıntılı olarak tartışılır. Sorumsuz veya *a-dharmik* eylemler, kişinin toplumsal grubundan atılması veya bir sonraki yaşamda daha alt düzeyde bir yeniden doğmasıyla cezalandırılacaktır.

Arvind Sharma bu sorunu *Hinduism for Our Times*

(Günümüz İçin Hinduizm) adlı eserinde çözümler. *Karma* ve Hindistan'ın kasta dayalı toplumu arasındaki bağlantının anlaşılması ve tamamen değiştirilmesi gerektiğine inanır. Dediği gibi, 'Basmakalıp Hindu görüşünde kişinin belli bir kast içinde doğması kişinin önceki bir yaşamındaki *karma*'sı ile belirlenir.' Hindular, bu iddianın belirttiği gibi, bir önceki yaşamdaki eylemlerden dolayı belli bir *jati* içindeki bir ailede doğarak, doğuşta bir kast kimliği edinirler. Öz varlık, mutlak olarak buna bağlı değildir, ancak cisimlendikçe, kendisini, ilgili bütün sorumluluklar ve koşullarla birlikte belli bir kast içinde bulur.

Bu ilişkiler durumu hakkında yazgıcı olmak kolaydır ve Krişna'nın *Bhagavad-gita*'daki örneğini izleyen pek çok Hindu öğretici, bunu çözümlemek için tinsel reçeteler önermektedir. Arvind Sharma'nın çağdaş çözümü şöyle devam eder. Gerçekte, insan olarak herhangi bir anda kendi davranışlarımızı ve böylelikle davranışlarımızın geleceğimiz için sonuçlarını değiştirme gücüne sahip olduğumuzdan, *karma* konusunda yazgısal düşünmemiz faydasızdır. *Karma*'nın işleyişini yazgıcılıktan çok özgür irade niteler. Dahası, *karma*'yı tek bir yaşam içerisindeymiş gibi yaşamlar arasındaki neden ve etki sürecinden başka bir şey değilmiş gibi kabul edersek, bu, olayları değiştirir. Şu anda yaptığımız şey birkaç dakika sonra, gelecek hafta veya on yıl içinde bize ne olacağını etkileyen sonuçlara sahiptir. Yetmiş veya seksen yıllık bir uygar yaşam, yaşamın kısa ve zor

olduğu geçmişteki üç ayrı yaşama (önceleri üç doğuşun kural olduğu, her bir kast grubunda tek doğuşa) eşittir. Bu açıdan önemli duruma gelen geçmiş yaşam *karma* dizini olarak kast değil, mevcut *karma* ve bir insanın öz varlığını gerçekleştirme ve başkalarıyla ilişkileri açısından *karma*'nın sonuçlarıdır. Sharma'ya göre bu şekilde *karma*'ya yeniden odaklanmak kast ve kast adaletsizliğinin önemini ağır ağır yok eder. Herkesin sonraki yaşantılarından çok yarının dünyasını geliştirmek için acil sorumlulukları olduğunu bildiği bir toplum, önceki eylemlerin bir ölçütü olarak kast statüsünün yok olacağı bir toplum olacaktır. Bunu mümkün kılan ise, der Sharma, kişinin eylemlerinin sonucundan vazgeçerken dünyada eylemde bulunmasının önemi hakkındaki Krişna'nın öğretileridir.

4 İlahi Kahramanlar: Destan Geleneği

1987'de her Pazar sabahı 9.30'da 80 milyon Hintli ne yapıyordu?

Televizyondaki *Ramayan* destanında tanrı Rama, karısı Sita ve erkek kardeşi Lakşmana'nın dizisini seyretmek için evlerinde ve kahvehanelerde –televizyon olan her yerde– oturuyorlardı. Öyküyü tamamen biliyor olmalarına karşın hiç kimse sıkılmıyordu. 52 hafta sonunda dizi bittiğinde bazı izleyiciler öykünün tamamlanması ve daha sonraki bölümlerin de yapılması için grev yapacak kadar ileri gittiler (ve yeni 26 bölüm yapıldı). Bir başka seferde, dizide sonuca yaklaşıldığında, kötü baş karakter Ravana öldürülecekken hayranlar Ravana'nın yaşamasını istemek için televizyon stüdyolarına uzun yolculuklar yaptılar. Bu, sıradan bir pembe dizi değildi. Dizinin artık ünlü olan yönetmeni Ramanand Sagar tarafından ilahi bir bilinmez olarak tanımlanmış, izleyicileri ve yapımında Hinduların yanında Sihler ve Müslümanların da bulunduğu dizi, birçok kişi arasında dindarlığı ve hatta sınırlı bir süre için ulusal birlik duygusunu esinlemişti. Aktörleri, kostümleri, sözleri, setleri ve özel efektleri bir insan dünyasından çok ilahi bir dünya duygusu yaratmak için seçilmiş ve tasarlan-

R5. Doordarshan Ramayana'nın televizyon uyarlamasından Rama ve Sita

mış olduğundan, bir film anlatımından çok ayinsel bir gösteriye benziyordu. Oyuncular, ayaklarına dokunan ve onların lütfunu isteyen insanlardan dolayı sergiledikleri tanrı ve ifritlerle özdeş duruma geldiler.

İkibin beşyüz yıldan fazla bir süredir anlatılan, hatırlanan ve tekrar anlatılan Hint öyküsü Rama bütün Hindular ve dünya genelinde pek çok kişi tarafından bilinir. Hindu bebekler ebeveynlerinden veya başka akrabalarından dinlerler. Okula giden çocuklar *Divali* festivali sırasında öğrenirler. Köylüler öykü anlatıcılardan dinlerler veya halk tiyatrosu (*ramlila*) ve kukla gösterilerindeki temsillerde görürler ve artık televizyon ve videosu olanlar en beğendikleri sahneleri tekrar oynatarak izleyebilmektedirler.

İzleyiciler, televizyondaki Ramayan'ın olağan dışı başarısıyla hayrete düşşeler ve hatta ticari bir araç vası-

tasıyla çok geniş bir kitleye dinsel ve ahlaksal konuları ulaştırma yeteneğinden övgüyle bahsetseler de, dizi hakkında kötü eleştiriler de yok değildi. Dizinin aşırı duygusallığına, cinsiyet ayrımcılığına, ince ayrıntı yoksunluğuna ve abartılmış doğruluğundan dolayı eleştiriler de yöneltilmiştir. Bazıları dizinin yol açmış göründüğü ulusal uysallık durumunu küçümser. Dinsel önemiyle ilgilenenler için belki de en önemli eleştiri, öykünün yorumuna ve bu yorumun değer ve görüşlerine etkinlik kazandırmasıydı.

Ramayana veya Rama'nın öyküsü muhtemelen binlerce yoruma sahiptir. Bunlardan en çok bilineni, Valmiki'ye atfedilen ve ona da Narada isimli bilge kişi tarafından aktarılandır, ancak pek çok yazılı şekli ve sayısız sözlü yorumları bulunmaktadır. Pek çoğu Rama'nın kendisi, bazıları Sita ve Ravana'yı şeytan değil de güçlü, cesur, belki de yanlış yönlendirilmiş, hatta sıradan bir kahraman veya kendini hasretmiş bir isyancı göstererek farklı kahramanlara odaklanırlar. Düzinelerce dilde *Ramayana* bulunmaktadır ve Hint yarı kıtasında olduğu kadar güney doğu Asya ülkelerinde de çeviri ve icra gelenekleri oluşmuştur. Rama'nın öyküsünün anlatıldığı pek çok yorum ve tür, denetimsiz biçimde birbirlerine anlatı örgüsüyle bağlanmış Hint gelenekleri, toplulukları ve uygulamaları, açıkçası 'hinduizmler'in oldukça fazla çeşitliliğini mi göstermektedir? Ancak bu soru son bölümde ele alınacaktır.

Bu bölümde ve 7. Bölümde farklı gruplar tarafından

Ramayana'nın tiplemeleri ve eylemlerin nasıl anlaşıldığını ve kullanıldığını görerek Hindistan destan geleneğinin canlılığına tanıklık edeceğiz. Ancak, öncelikle öykünün kendisine bir giriş yapalım. İşte aşağıda Valmiki'ye atfedilen, en fazla bilinen kaydındaki temel olayların bir özeti.

Ramayana: *Öykü*

Ayodhya'nın kralı olan Daşaratha, adaklar aracılığıyla üç karısından doğan pek çok oğulla kutsanır. Bu oğullardan en büyüğü ve Ayodhya halkı tarafından en çok sevileni, Rama, kral olarak onu takip edecektir. Ancak Rama'nın üvey annesi Kaikeyi, kendisi ve kendi oğlu Bharata için endişelenerek, Rama'nın ormana sürgün edilmesi ve Bharata'nın hükümdar olarak göreve getirilmesi için Daşaratha'yı zorlayarak ikna eder. Babasının gönülsüz isteğine razı olan Rama gitmeyi kabul eder. Rama'nın bir güç müsabakasında kazandığı fedakâr karısı Sita ve Rama'nın sadık küçük kardeşi Lakşmana ona eşlik etmek için izin isterler. Kenti terk ederler, bir süre sonra dönmesi için Rama'ya yalvaran Bharata tarafından izlenirler. Rama andını bozmaz ve Bharata Ayodhya'ya döner, Rama'nın sandallarını tahta koyar ve onun yokluğunda ülkeyi vekil hükümdar olarak yönetir.

Güzel ormanda dolaşıp, dünya nimetlerinden kendilerini çekmiş orman sakinleri ile tanışan Rama, Sita ve Lakşmana inziva yerine yerleşirler. Orada, Rama'yı baştan çıkarmak ve Sita'yı yok etmeye çalışan iblis Rava-

na'nın kızkardeşi tarafından bulunurlar. Lakşmana tarafından yaralanınca Lanka'nın hükümdarı güçlü erkek kardeşine koşar ve ona olanları anlatır. Sita'nın güzelliğinden etkilenen Ravana onu kaçırmaya karar verir. Bir geyik kılığında iki kardeşi uzaklaştıran başka bir iblisin yardımıyla, Ravana dindar bir adam kılığına girerek Sita'yı kaçırır. Onu kendi kenti Lanka'ya götürür.

Rama ve Lakşmana Sita'yı bulmak ve kurtarmak için maymunların yardımını alırlar. Rama önce durumu kendisininkine benzeyen maymun prensi Sugriva'ya yardımcı olur. Sonrasında Sugriva maymunlarını Sita'yı aramaya gönderir. Sita'yı Lanka'da bulan ve onu yakın gelecekteki kurtuluşuna inandıran kutsal maymun Hanuman'dır. Hanuman yakalanır ancak kaçar, Sita'nın nerede olduğuna dair bilgiyle Rama'ya döner. Rama ve ona yardım edenler ordusu, maymunların yaptığı bir köprüyle Lanka'ya geçer, Ravana'yı yok eder ve Sita'yla birlikte kahramanca dönerler. Rama, Ravana'nın evinde geçirdiği zamandan dolayı Sita'yı kabul etmekte isteksizdir. Sita, fazileti konusunda Rama'yı ikna etmek için ateşle yargılanmaya maruz bırakılır.

Ayodhya'ya dönüşünde Rama kral olur, ancak Sita'nın iffeti konusunda söylentiler devam eder. İstemeden de olsa, Rama onu sürgün eder ve Sita, Valmiki'ye (bu destanı anlatan ermiş) sığınır. Rama'nın ikiz oğullarını doğurur ve sonrasında gelmiş olduğu dünyanın içinde kaybolarak, dünyadan ayrılır. Acı çeken Rama, daha sonra yandaşlarıyla birlikte cennete yükselir.

Dharma ve Ramayana

Rama öyküsünün oldukça farklı anlatımıyla birlikte farklı yorumları vardır ancak pek çoğundaki ortak tema *dharma*'dır. Daha önce gördüğümüz gibi, *dharma*, Hinduizm'de düzen, yasa, görev ve gerçeği ifade eden önemli bir kavramdır. *Varna-aşrama-dharma* deyiminden dolayı erkeklerin toplumsal sınıfları, *varna* ve yaşam aşamaları, *aşrama*'ya göre kendi *dharma*'larını (*sva-dharma*) izlemeleri beklenir. Dünyadaki toplumsal düzenin ve insanlarla tanrılar arasındaki ilişkinin sürdürülmesi, her bireyin *dharma* hizmetindeki davranışı farklı olmasına karşın herkesin ortak sorumluluğudur. Bu görevlerin (ve kadınlarınkinin) bir düzene bağlandığı başlıca metin *Manusmriti*'dir ancak, Valmiki'nin *Ramayana*'sında Rama, babası, karısı, erkek kardeşleri ve sadık sofu Hanuman'ın adil karar ve eylemleri boyunca sürdürülen *dharma*'ya tanıklık ederiz. Her biri ait oldukları toplumun doğru yönetilmesi için hizmet vermede izleyecekleri kendi çizgilerine sahiptirler.

Diğer büyük destan *Mahabharata* ve *Ramayana* da savaşçı bir topluluk hakkındaki bir öyküdür. Brahminler ve dünyadan elini eteğini çekenler kendi kısımlarını üstlenirler ancak onların rolü, Ayodhya'nın yönetici ailesi, maymun ve iblis savaşçılarınkine göre ikincildir. İnsan rolleri kadar kraliyet ilişkilerinin de bir incelemesidir.

Ayodhya'nın gelecekteki çıkarlarının aleyhine görünmesine karşın Daşaratha neden Kaikeyi'nin dediğini

yapmış ve Rama'yı sürgün etmiştir ve vatandaşların kendisini kral olarak istediklerini tam olarak bilmesine karşın Rama neden kabul etmiştir? İyi bir düzen, doğruluk ve itaat üzerine kurulur. Koca ve hükümdar olarak Daşaratha sözünden caymamalı ve oğul olarak Rama, itaatkâr biçimde babasının kararlarını kabul etmelidir. Sürgün edilmesini yazgısı olarak algılar ve babasının sözlerindeki bağlayıcılık doğasını vurgulayarak öfke dolu Lakşmana'ya karşı çıkar. Kardeşinin durumu kabul etmedeki isteksizliğine karşı görünen Rama'nın tavrı örnek alınacak bir tavır olarak sunulur.

Sita'nın davranışı ve Rama'yla ilişkisi *dharma*'nın canlandırılması için daha fazla fırsat tanır. Bir eşin *varna-aşrama-dharma*'yı gerçekleştirmesi beklenemez; bir kız evlat olarak ve sonrasında bir eş (*stri-dharma*) olarak görevlerini yerine getirmelidir. Karşı çıkmalarına karşın Sita'nın Rama'yı ormanda izleme kararı ve Ravana'nın sarayında geçen günlerinde Rama'ya olan iffetli bağlılığı, adanmış ve sorumluluk dolu bir eşin (*dharma-patni*) doğru eylemidir.

Öyleyse Rama, onun ateş mahkemesinde iffetinin kanıtını gördükten ve Ayodhya'ya dönüşlerinden sonra onu neden sürgün etmiştir? Duygusal sonlara alışmış çağdaş Batılı okurlara bu, acımasız görünebilir. Ancak Hindu evreni içerisinde birincil önemde olan şey, bireyin arzularından çok toplumun doğru düzenlenmesidir. Yine, Rama kral olarak kendi *dharma*'sına göre düşünmeli ve hareket etmelidir. Bu rolünü kişisel eğiliminin

veya Sita'nın namusluluğuna inancının üstüne koymalıdır. Karısını Ravana'dan korumadaki hatası ve *a-dharma* veya düzensizlik, yönetimi altındakilerin uslarında şüpheye yol açmış ve karısının masumluğunu bilmesine karşın onların korkularını ve devam edebilecek toplumsal düzensizliği yatıştırmak onun öncelikli görevi durumuna gelmiştir. Valmiki'nin *Ramayana*'sında Rama son ana kadar –eğer mutsuzsa– kusursuz kraldır. Veya tam sonunda, öykünün sonuna doğru Rama'dan, büyük tanrı Vişnu'nun vücut kazanmış biçimi (*avatara*) olarak söz edilir. *Mahabharata*'daki Krişna gibi Rama, insan şeklindeki Tanrı olarak, *a-dharma*'nın güçlerini yenmek ve doğru tavrı örneklemek için dünyaya gelmiştir (5. Bölüme bakınız).

Sita, Devi ve Tanrıçalar

Birinci Kuzen: 'İyi Kral Ram ve iblis Kral Ravan arasındaki savaşı neden sahnelemiyoruz?'

Ben: 'Ram'ı ben oynayabilir miyim?'

İkinci Kuzen: 'Hayır, sen bir kızsın.'

Ben: 'Bu sadece bir oyun.'

Üçüncü Kuzen: 'Sen neden Ram'ın karısı iyi kraliçe Sita'yı oynamıyorsun?

Ben: 'Fakat Sita hiçbir şey *yapmaz*. O sadece iyi.'

Genç Madhur Jaffrey –ünlü bir yazar ve televizyon sunucusu– ve erkek kuzenleri arasındaki bu konuşmada, gözümüze çarpan Sita'ya bir tepkidir. 'İtaatkâr,' 'sadık,' 'iyi' ve 'güzel' onu tarif etmek için akla gelen ilk

niteliklerdir. Ancak Valmiki'nin öyküsünde bile Sita'nın direnci ve kendine sahip olması oldukça açıktır. Gerçekten itaatkârdır fakat doğru bildiğini yapmak için kendi durumuna karşı gelmelidir. Soğukkanlılık gösterir ve Ravana'nın isteğine boyun eğmez. Kurtarıldığında bütün kalbiyle Rama'nın suçlamalarına karşı kendini savunur. Edilgin olmaktan uzaktır.

Sita'da övülecek pek çok şey bulan Hindu kadınlar tarafından bu karakterin gücünün fark edilmesi gecikmez. Pek çok erkeğin eşlerinde görmek isteyeceği uysallık, itaatkârlık ve sadakatin kusursuz bir örneği olarak gösterilmesine karşın kadınlar onun tutumlarından sıklıkla başka dersler çıkarırlar. İngiliz Hindu şair Debjani Chatterjee, Sita'yı öykünün kendi tarafını anlatmaya çağırırken 'Senin bakış açından nasıldı?' diye sorar. Chatterjee, Sita'nın ateşle yargılanmasında çağdaş Hint kadınını, çok sık görülen çeyiz ölümlerini ve sürgün edilmesinde uygar bir bekâr annenin yargılanışını görür.[v] Sita'nın öyküsü peri masalı değildir, diye yargıya varır.

Bazı başka *Ramayana*'larda Sita oldukça farklı gösterilir. Tulsidas tarafından yazılan popüler Hindu değişkesinde tanrı Şiva'nın büyük kasesini kaldırabilen muazzam güçlü biri olarak resmedilir. Tamil *Iramavataramda* haklı olarak sinirli ve küçümseyici, kocasını

[v] Çeyiz ve kötüye kullanımıyla ilgili daha ayrıntılı bir tartışma için bkz. 7. Bölüm.

suçlayarak, acımasızlığıyla sözlü saldırganlığa itilen biri olarak gösterilir. Kadınların halk şarkılarında hâlâ çok daha hayat dolu olarak betimlenmektedir. Ormanda, Lanka adasında ve ateşle yargılanması sırasında ona neler olduğunun yanında bir kadın olarak hayatının önemli olayları da –ergenliği, düğünü, hamileliği, oğullarının doğumu– anlatılır. Şarkıların sözleri, kadın şarkıcıların Sita'nın kocası tarafından yanlış anlaşılması ve katlanmak zorunda kaldığı yargılama deneyimlerini ve duygularını tamamıyla anladıkları izlenimi uyandırır. O, onlar gibidir.

Sita, bir tanrıçadan çok büyük bir kahramandır. Bir tanrıçaya dua etmek veya tanrıçanın lütufları için oruç tutmak istediklerinde Hindu kadınların seçtikleri tanrıça Sita değildir. Yardım etmesi için çağrılanlar; Şiva'ya aracılık edebilen zeki tanrıça Parvati, veya güçlü savaşçı Durga veya eve huzur getirici Santoşi Ma veya korku salan anne Kali'dir. Bu üstün insanlar ilahi güçleri ve kendilerine dua edenlerin isteklerini yerine getirme güçleriyle ünlüdürler. Hindu mitolojisinde bu insanüstü insanların sayısı oldukça fazladır ve pek çok Hindunun kurtarıcı ve yol göstericisi ve aynı zamanda büyük Devi'nin temsilcisi olarak bunlara saygı duyulur. Devi'nin öyküsü *Devi-mahatmya*'da (Markendeya Purana'nın bir parçası) anlatılır. Orada umut verici ancak zalim ve şehvetli, büyük bir ana, sığınılacak bir yer, ilahi bir yokedici, yardımsever bir tanrıça, bir kurtarıcı olarak isimlendirilir. Bu nitelikler, onun Lakşmi,

Durga, Amba, Kali, Parvati ve pek çok başka biçimlerinde ortaya çıkar. Fakat aynı zamanda evrensel önemde isimler de verilir. Mahamaya, büyük yanılsama ve *Şakti*, yaratıcı güç olarak isimlendirilir. Yüce tanrılar Vişnu ve Şiva ile bağlantılanır ancak kendisi de kraliçe veya hükümran olarak gözükür. İşte onun öyküsü.

Devi-Mahatmya: Öykü

Hiçbir insan tarafından öldürülemeyeceğine inanılan manda iblis Mahişa dünyayı bozguna uğratır ve çok yakında cenneti fethedeceği konusunda tanrı İndra'yı uyarır. Dövüşürler ve İndra büyük tanrılar Brahma, Şiva ve Vişnu'nun koruyuculuklarına sığınarak geri çekilir. Büyük tanrılar öfke dolar ve ilahi vücutlarından güzel bir kadın, Devi çıkar. Devi'ye silahlar temin ederler; diğer tanrılar ona, üstüne binmek için bir aslan ve içmek için şarap verirler. Devi'nin ürküten kahkahası duyulur ve tanrılar 'Zafer' diye bağırır.

Bunu duyan Mahişa, olanları öğrenmeleri için iblislerini gönderir. İblisler ona Devi'nin güzelliğini ve üstün yeteneklerini aktarırlar ve Mahişa ona evlenme teklifi gönderir. Devi bunu reddeder ve onun elçilerini öldürür ve Mahişa kendisi geldiğinde görevinin *dharma*'yı korumak olduğunu bildirir. Ortaya çıkan dövüşte Mahişa pek çok şekil değiştirir ancak Devi aslanın sırtında şarap içer ve üç çatallı zıpkını ve diskiyle onu öldürür. Tanrılar Devi'nin başarısından dolayı gururludur.

R6. Durga manda başlı iblis Mahisha'yı öldürüyor. Resimdeki konuşma balonu: Bir süre sonra Mahisha ölü olarak Durga'nın ayak dibine düştü.. Devalar çok sevindiler: "Ey Durga. Erdemin sahibi, iblisin yok edicisi, seni saygıyla selamlarız. Ey Devi! Bizi korumaya devam et!"

Devi, brahminlere has kadının itaatkâr eş imgesini kırar. Evlenmeyecektir ve erkek iblisler veya tanrılar tarafından kontrol edilemez. İddiasız ve edilgen değil, kavgacı ve yırtıcıdır. Güzel ve aşka eğilimli olmasıyla kusursuz bir kadın olarak görünür ancak şarap içmektedir ve bağımsızdır. Ve bir diğer öyküde sarkan dilinden kan damlayan, ürkünç baş ve kollarla donatılmış görünen çok daha korkutucu Kali'yi kızgın alnından çıkartır. Yine de Devi'nin üstün gücü yalnızca tanrılar tarafından değil, aynı zamanda inançla onu öven ve ona adaklar sunanlar tarafından da boyunduruk altına alına-

maz. Her ne kadar kocasız ve çocuksuz olsalar da kullar için o ulu, koruyucu anadır.

Anne, Rama ve Hint Ulusu

Hindistan'da koruyucu anne ve görev sorumluluğuna sahip kral imgesi sadakat ve bağlılık uyandırmaktadır. Çağdaş dönemlerde her ikisi de ulusla bağlantılı simgeler olarak kullanılmaktadır. Bu yüzyılın başlarında *Bande Mataram*, 'Selam Anne' şiirini ulusal marş olarak seçen Hindistan Ulusal Kongre partisince kullanılan *Bharata Mata* veya Hindistan Ana pek çok dinden Hintli için bilindik bir kavramdır. Bugün hâlâ 'Bharata Mata ki jay,' 'Çok yaşa Hindistan Ana' çığlığıyla anımsatılır.

Rama, özellikle Hindu inancında olan milliyetçilerce arzulanan Hindu devletinin ilahi yöneticisi olarak selamlanır. 1992'de kuzey Hindistan'daki Ayodhya'da, Rama'nın doğum yerinin anısına yapılmış çok eski bir tapınak alanına inşa edildiğine inanan Hindular bir camiyi tahrip etmiştir. Tarihsel gerçekler fazlaca tartışılmalıdır ancak yaygın dinsel imgelemler gerçek kanıtlara göre değil, etkin öyküler ve bu öykülerin ortaya çıkardığı duygulara göre gelişir. Bu imgelemi, biri televizyonda her hafta görülen Rama ve diğeri, kutsanmış Hint toprağında bir müslüman ibadet yerinin varlığı olmak üzere iki öykü ele geçirmiştir. Camiye, Hindu taraftarı grupların kampanyalarla tahrik etmesi ve Hindu milliyetçi siyasal bir partinin söylevinin ardından

saldırılmıştır. Hindistan kentlerinde toplumsal şiddet ortaya çıkmış ve hem Müslümanlar hem de Hindular ölmüştür.

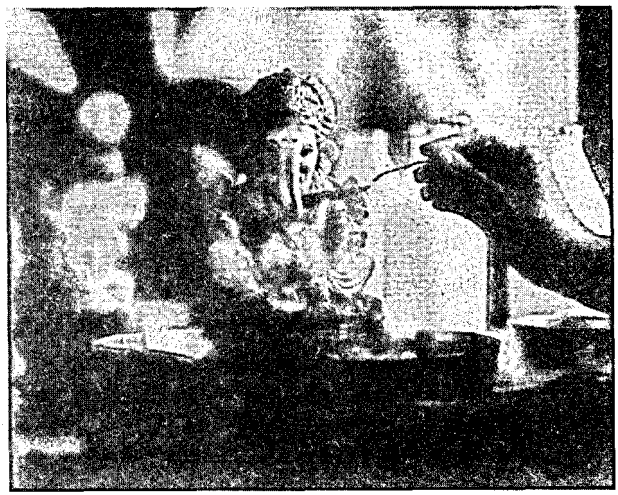
Bu bölümün sayfalarında birçok tanrısal insanla karşılaştık: Hinduizm'de neden bu kadar çok tanrı ve tanrıça vardır? İlahi varlık nasıl algılanır ve ona nasıl ibadet edilir?

5 İlahi Varlık

22 Eylül 1995'te izleyenler dünya ötesindeki Ganeşa tasvirlerinin dindar takipçilerince kendilerine sunulan sütü neden oburca yediğini açıklamaya çalışırken, manşetleri dolduran ifadeler, 'mucize,' 'sanrı,' 'basit bilimsel açıklama,' 'ilahi lütuf' veya 'siyasal olarak oluşturulan hile'ydi. Bilimle inanç arasındaki eski tartışma yeniden alevlendirildi. Hindular bu fenomen konusunda gruplara bölündüler ancak şaşkınlıklarının nedeni bunun gerçekleşmesi değil boyutlarıydı. Hindistan dinsel yaşantısında ilahi belirtiler ve küçük mucizelerin olağan olduğuna inanılır, ancak dünya çevresindeki Hinduların ve onların Hindu olmayan arkadaşlarının Ganeşa'nın lütufkar eylemine tanıklık etmeleri olağan dışıydı.

Tapıncaklar mı Ikonalar mı?

Bir heykel nasıl içebilir? Elbette bilimsel ve psikolojik açıklamaları vardır ancak Hindular bunu nasıl açıklamaktadırlar? İlk olarak heykellerle ikonalar (*murtiler*) arasındaki farklılığı anlamak önemlidir. Hindu tapınakların dış yüzeyini kaplayan taş yontular, bütün

R7. Eylül 1995 mucizesi sırasında bir inanır, Ganesha heykeline bir kaşık süt sunuyor

Hindistan'da bulunan yarı kabartmalar ve mağara yontularının hepsi tanrı ve tanrıçaların ikonografisini ve başarımlarının öykülerini canlı biçimde resmeder. Bunlar sanatsal olarak büyük değere sahiptir ve sevgiyle yontulmuşlardır. Ancak, sadece ender durumlarda tapınmaya değer olarak göz önünde tutulurlar. Bununla birlikte tapınak *içindeki* ikona, onu Tanrı'nın yerleşmesi için hazırlayan ayinsel bir süreç tarafından yaratılır ve yerleştirilir. Dinsel metinler, yontucunun düşünsel yaklaşımını, ikonanın orantılarını (ve yerleştirileceği tapınağınkini) ve bu ikona içinde ikamet edecek tanrının niteliklerini tanımlar. Oluşturulduğunda brahminler gövdesinin farklı kısımlarına çeşitli tanrıları oturta-

rak ve yaşam soluğu (*prana*) aşılayarak ikonayı kutsarlar. O andan itibaren ilahi olan, ikona içinde ortaya konulmalı ve ilgi gösterilmeli, onurlu bir konuk gibi hizmet edilmeli ve sevgi sunulmalıdır. Ancak o zaman inananla tanrı arasında samimi ve karşılıklı bir ilişki, *darşana* veya görme ile olasıdır. Hindular, Krişna, Devi, Şiva veya seçimlerine göre başka bir tanrıyı görmek ve onlar tarafından görülmek yani *darşana*'yı yakalamak için yerel tapınakları ziyaret eder veya daha uzak hac bölgelerine seyahat ederler.

Ganeşa

Ganeşa (Ganupati), inananların duaları için sevecenlikle hizmete hazır olması ve engelleri ortadan kaldırma yeteneğinden dolayı Hindularca sevilen fil başlı bir tanrıdır. Şiva ve Parvati'nin oğludur, bir gün annesi banyo yaparken onu koruması için annesi tarafından yaratılır. Oğlunun kimliğinden habersiz olan Şiva, Parvati'nin konutuna girmesine izin vermediği için onun başını keser. Parvati çok üzülür ve Şiva geçen ilk canlının başıyla Ganeşa'yı hayata döndürmeye söz verir. Bu canlı, bir fildir.

Ganeşa, aracı veya bineği olan bir fareyle resmedilir. Tostoparlaktır ve her zaman bir tabak dolusu tatlısı vardır.

Onyedinci ve onsekizinci yüzyıllarda Avrupalı tacirler ve gezginler ilk kez *darşana*'yı elde eden Hindulara tanık olmuşlardır. Mektuplarında ve günlüklerinde 'puta taparlık'tan eleştirel biçimde söz etmişler ve onların tepkileri daha sonraki Hıristiyan misyonerlerce de yi-

nelenmiştir. Böylesi bir tapınma özellikle Tanrı'yı imgede değil sözcükte anlayan Protestan Hıristiyanlar arasında iğrenç ve saçma olarak görülür. 'Tapıncaklar'ın çokluğuna da hayret ederler, Hinduların pek çok ayrı tanrı ve tanrıçaya inanan çok tanrılı insanlar olduğu sonucuna varırlar. Onların bakış açılarından bu, büyüleyici olmasına karşın hatalıdır. Üç kişi –baba, oğul ve kutsal ruh– olmasına karşın onların Tanrı'sı tek Tanrı'dır.

'İlahi saygı gösterdikleri adi ve kepaze yaratıkların adlarını söylesem bana hiç inanmazsınız. Görüşüme göre çok eski toplumlardaki hiçbir putperestlik Hindistanlılarınkinden daha çirkin veya daha kötü olamaz.'

Pierre Martin, onsekizinci yüzyıl başı.

'Binanın ortasında, etrafında ışıklar yanan, iki metre yüksekliğinde küçük çirkin siyah bir imge, bir tapıncak vardı ... Cehennemin dibinde olmaktan titredim ...'

Papaz Henry Martyn, ondokuzuncu yüzyıl başı.

Bu yorumcular görmüş olduklarının arkasındaki dinsel uslamlamayı kavrayamadılar, sadece yüzeysel değerlerini algıladılar. Onların yanlışlarından kaçınmak için, 3. Bölümde tartışılan *Vaişnava* din bilginlerinin görüşlerine kısa bir dönüş yapacağız. Kendileri için Vişnu veya Krişna sevgisinin her şeyden önemli olduğu Ramanuja ve daha sonraki yıllarda *vedantin*ler Tanrı'nın beş biçimde bulunduğunu öğrettiler; (i) akıl yürütme yoluyla bulunamayan ve anlaşılamayan üstün biçim ola-

rak; (ii) yeryüzüne inmiş hallerinde (*avatara*); (iii) her bireyin kalbinde veya öz varlığında olarak; (iv) evrenin iç denetçisi olarak; (v) kutsanmış ikona içindeki ilahi varlık (*murti*) olarak. Tanrı aşkın ve üstündür fakat aynı zamanda evrenin her noktasında vardır ve ulaşılabilirdir. *Ramayana*'da Rama'yla ve *Bhagavad-gita*'da Krişna'yla gördüğümüz bağışlayıcı Tanrı, ihtiyaç duyulan zamanlarda insanlığa yardım etmek için *avatara* olarak yeryüzüne inebilir.

Vişnu ve Şiva

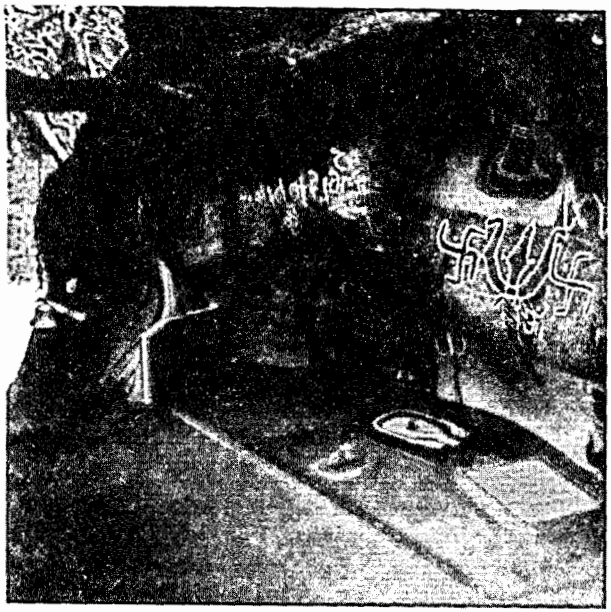
Geç *Upanişadlar* zamanından bu yana Vişnu ve Şiva popüler tanrılar durumuna gelmiş, sırasıyla Vaişnavalar ve Şaivalar olarak isimlendirilen müritleri tarafından tapınmaya ve hizmet etmeye değer bulunmuşlardır. Mezhebe ait uygulamalar ve inanç öğretileri gelişmiş ve Puranalarda kayıtlı öykü ve mitlerinde ikonografik olarak betimlenmişlerdir. Şiva, dünya nimetlerinden elini eteğini çekmiş bir Himalayalı, Vişnu, dört elinde bir disk, gürz, deniz kabuğu ve nilüfer çiçeği tutan hüzünlü bir genç olarak resmedilir. Yandaşları için bu tanrıların her biri üstün, aşkın Tanrı'dır fakat aynı zamanda herkesin içinde bulunur, içkindir. Şiva, aracılıklarıyla güçlerinin uzandığı ilahi bir aileyle bağdaştırılır. Vişnu, karanlık ve ahlaksal çöküş dönemlerinde hayvan veya insan biçimi alarak ilahi etkisini hissettirir. Purana döneminin en sonunda on temel bedenlenmiş hal veya *avataralar* saptanmıştır. Bunlar:

Matsya, balık
Kurma, kaplumbağa
Varaha, domuz
Narasimha, insan aslan

Vamana, cüce
Paraşurama, baltalı Rama
Rama
Krişna
Buda
Kalki, karanlık çağ veya *kalki yuga*'nın sonunda gelecek olan 'beyaz at.'

Rama ve Krişna kendi açılarından üstün bağımsız tanrılar olarak da görülür. Rama, yay ve oklarla, kendisine eşlik eden karısı Sita, kardeşi Lakşmana ve kendini adamış hizmetkâr maymun savaşçı Hanuman'la birlikte bir savaşçı olarak resmedilir. Krişna çoğunlukla ineklerle çevrelenmiş, arkadaşlarıyla oynayan veya inek çobanı kızları (*gopi*ler) ayartmaya çalışan flüt çalan genç bir inek çobanı olarak resmedilir. Krişna'nın en beğendiği ise Radha'dır ve resimlerde ve tapınak ikonograflarında sıklıkla Arjuna'ya eşlik eden muzır bir bebek veya savaş arabası sürücüsü olarak resmedilir.

Kutsanmış toprak tanrısı olarak çok daha yakınına varılabilir. Krişna'nın inek çobanı kızlar ve oğlanlarla oynadığı ve Radha'ya kur yaptığı bölge olan Vrindaban'daki Radha-Raman tapınağında, inanırların kendisine sevgiyle adanma (*bhakti*) ile hizmet etmesine ve kendisinin ihtiyaçlarını karşılamasına izin verir. Radha'yla birlikte ona yıkanması ve içmesi için su, giysi, çiçekler, tütsü ve *puja* denilen ayinde övgüler içeren pek çok farklı şey sunulur. Her gün uyandırılırlar, giydirilirler, inananlar tarafından ziyaret edilirler, ibadet edilirler ve istirahate terk edilirler. Şiva ve Devi'nin odak noktası olduğu Şaiva ve Şakta teoloji ve uygulamasında

R8. Shiva ve Devi için yol kenarındaki ibadet yeri

da benzer görüşler ve etkinlikler gözlemlenebilir. Bununla birlikte, Vişnu, Krişna ve tanrıçaların tapınak ikonaları insan görüntüsüne sahip olmasına karşın (gerçekte insanlar onların imgelerine göre yapılır), Şiva ender olarak böyle gösterilir. Şiva, simgesi olan silindir şeklinde düz bir taşta, *linga*'da ikâmet eder. Lingalar, Krişna ve Durga'nın ikonaları gibi biçimlendirilir ve ayinsel olarak tapınaklara yerleştirilir, fakat doğal olarak da oluşabilir. Doğada nerede bulunursa bulunsun, kutsanmamış olsa da Şiva olarak ibadet edilebilir.

Birçok ve Bir

Bu da bizi, Ganeşa'ya geri getirir, çünkü yalnız tapınaktaki suretlerin değil, insanların evlerindeki tasvirlerin de sunulan sütü içtiği söylenmektedir. Benzer şekilde başka durumlarda gurularla evliyaların resim ve imgelerinin mucizevi biçimde kutsal su veya kül çıkardığı görülmüştür. İlahi etkinlikler yalnızca ayinsel kutsamaya maruz kalmış biçimde sınırlandırılmıyor. Pek çok Hindu din bilimcisi Tanrı ve Tanrıçaların hem gücünü hem de lütfunu vurgular ve bu, ilahi olanın inananları yüreklendirmek veya ödüllendirmek, onları uyarmak ve hatta cezalandırmak için herhangi bir anda ortaya çıkabileceği veya bir işaret verebileceği anlayışla din dışı imgelemde yansıtılır. *Puranalar*dan öyküler, yerel gelenekler ve akraba ve komşuların deneyimlerinden kısa hikaye anlatımları bu görüşü tekrarlar ve onaylar.

Bunun ilgi çekici bir örneği, Hint köyleri, tarlaları, ağaçları, kayaları ve çalıları etrafında dişi ruhların bulunmasıdır. Onların varlığına cevap olarak yapılan hareketlerin izlerine her yerde tanıklık edilir: dallara bağlanmış bez parçaları, yol kenarlarına bırakılmış yiyecek ve başka adaklar, gümüş yaldızlar, kırmızı boya veya pudrayla süslenmiş taşlar. Bu tür belirtiler dişi bir *bhut* ya da hayaletin, *mata* ya da yerel bir tanrıçanın teskin edilmesinin kanıtıdır. Hoşnutsuzluklarından korkulduğu için *bhut*lardan kaçınılır fakat ihsan ve inayetlerini kazanmak için *mata*lara ibadet edilir. Bu dişi ruhlar hayattayken zamansız ve uğursuz ölümlerle karşılaştıkları

veya çocuksuz öldükleri yerlerde dolaşırlar. Matalar olarak ibadet edilen bu kadınların bazıları kocalarının cenaze ateşlerinde *sati* olarak hayatlarına son vermiş olabilirler.

Nesneler kadar insanlar da doğaüstünün varlığını açığa çıkarabilir. Daha öncesinde nihai gerçek veya Tanrı'yla ister aynı ister ayrı kabul edilsin, öz varlık veya *atman*'ın ölümsüz ve ilahi olduğunu görmüştük. Eylemleri bu varlıkların kendilerini gerçekleştirmiş olduğunu gösteriyorsa genellikle *mahatmalar* veya üstün öz varlıklar olarak adlanırlar. Bu bölümde daha sık duyacağımız Gandhi bunlardan biriydi. Bununla birlikte – bir ruhun denetimi altında olma aracılığıyla– ilahi olanı oldukça farklı gösteren başkaları da vardır. Bir kez kötü bir ruh tarafından yönetilmeye başladıklarında konuşan veya eylem yapan onlar değil, onlar aracılığıyla tanrı ve tanrıçalardır. Bayram zamanında Kerala'da *teyyam* tanrıları parlak biçimde süslenen dansçıların vücuduna girer ve kalabalık arasında *darşana* vererek yürürler. Bengal ve kuzey Hindistan'ın başka bölgelerinde *Durga Puja* esnasında tanrıçalar düzenli olarak bazı inanırların içine yerleşir, onların içinde vücut bulur, müritleri arasında dans edebilir, onların sorularını yanıtlayabilir ve onlara öğütler verebilir. Böylesi bir toplulukta onun varlığı uğurlu ve herkes için bir lütuf olarak kabul edilir.

Eğer ilahi olan pek çok biçimde ve yerde ortaya çıkıyorsa, Avrupalı ziyaretçiler Hinduizmi çok tanrılı ka-

bul etmede haklı mıydılar? Gerçekten Hindular tarafından ibadet edilen bir yığın tanrı vardır ancak bir an için *Upanişadlara* dönersek birçok ve Bir olanın bağlantısız olmadığını görürüz. Bir arayıcı, bilge Yajnavalkya'ya kaç tane tanrı olduğunu sorar:

'Üç ve üçyüz, ve üç ve üçbin.'

'Evet, elbette,' dedi, 'fakat Yajnavalkya, gerçekte kaç tane tanrı var?'

'Otuzüç.'

'Evet, elbette,' dedi, 'fakat Yajnavalkya, gerçekte kaç tane tanrı var?'

'Altı.'

'Evet, elbette,' dedi, 'fakat Yajnavalkya, gerçekte kaç tane tanrı var?'

'Üç.'

'Evet, elbette,' dedi, 'fakat Yajnavalkya, gerçekte kaç tane tanrı var?'

'İki.'

'Evet, elbette,' dedi, 'fakat Yajnavalkya, gerçekte kaç tane tanrı var?'

'Bir buçuk.'

'Evet, elbette,' dedi, 'fakat Yajnavalkya, gerçekte kaç tane tanrı var?'

'Bir.'

Upanişadlar: Brihadaranyaka Upanişad, 3.9.1

Hinduların büyük bir çoğunluğu *işta-deva*'ları veya seçilmişleri olan belli bir tek tanrı veya tanrıçaya inanır. Bunu aile geleneği belirlemesine karşın bazı insan-

lar ihtiyaç anında dualarına yanıt veren veya rüyalarına giren bir tanrı ile özel bir bağ geliştirebilir. Fakat başka pek çok tanrıyı tanır ve onlara tapınırlar. Benzer şekilde tek bir tanrının üstün olduğu öykülerde olaylar, onun sayısız başka tanrılarla ilişkileri olarak anlatılır. İlahi olan, ki Hindular *brahman*, Devi, Krişna veya bir başkası olarak algılayabilir, birçok isim ve biçimlerde görünebilir ve bu bağlamda pek çok, Bir'in ifadesidir. Bununla birlikte her ikisi de önemlidir. Hinduizm hem çok tanrılı hem de tek tanrılıdır. Hinduizm ve pek çok Hindunun kendi ortak yaşantıları içinde hem birçoğun hem Bir'in yeri vardır.

İlahi Varlığa İtaat Etmek

Hindular aralarındaki ilahi olana nasıl itaat ederler? Daha önce gördüğümüz gibi tanrılara adak sunarak ve ruhları teskin ederek ve başka şekillerde de karşılık verirler. Pek çok Hindu mutfağında (bu evin en temiz yeridir) veya başka bir odada ibadet yeri bulunur. Orada seçtikleri tanrıların ve kutsal insanların resim ve imgeleri vardır. Bunlara her gün yiyecek, su, tütsü ve ışık sunabilirler (Resim 9'a bakınız). Bazı Hindular yakındaki bir tapınağı *darşana* için düzenli olarak ziyaret ederken çoğu yalnızca bayram dönemlerinde gider (aynı zamanda oruç tutar, özel yiyecekler yer, akrabalarını ziyaret eder ve hediyeler verirler).

Yerel geleneklere, inanılan tanrılara ve kutsal mekânların varlığına bağlı olarak Hindistan genelindeki

bayram takvimi değişkenlik gösterir. Kutsal mekânlar, yıl içinde belirli zamanlarda –belki orada oturan tanrı veya tanrıçanın yıldönümünde veya mitsel ya da tarihsel bir olayın anma töreninde– hacılar tarafından çekim merkezleri durumuna gelebilir. Olasılıkla en iyi bilinen önemli tören, kutsal ırmak kıyılarındaki hacı merkezlerinde her üç yılda bir kutlanan *Kumbh Mela*'dır (*mela* 'panayır' demektir). *Şankara-akaryalar*, diğer dinsel önderler ve onların dünyadan elini eteğini çekmiş müritleri (*sannyasis*) dahil olmak üzere binlerce mübarek insan orada bir araya gelir. Onlara, pek çoğu hayatlarında bir kere banyo yapmak, tinsel kalabalıktan *darşana* almak ve lütuf elde etmek için *mela*'yı ziyaret eden milyonlarca Hintli hacı katılır.

İlahi varlık Hindulardan pek çok farklı yanıt alır. Bunlardan ikisine, tapınaktaki tanrıyı onurlandırma ve toplu dinsel yaşantı aracılığıyla tanrıya hizmet etmeyi, kısaca inceleyerek sonuçlandıracağız.

1. Madurai, bir tapınak kent

Tamil Nadu'daki bu eski tapınak kent, yalnızca büyük bir ibadet yeri olmaktan daha öte bir yerdir. Tapınak mimarisi ve yontmaları, kendi başlarına, eski Hindu kuşakların egemen tanrılarına hizmet etme ve şükretmeye çabalama biçimlerine bir tanıklıktır. Başlangıçta merkezinde bir kraliyet sarayı ve kralın kendisiyle oluşturulan Madurai güneyde destek bulan, gelişen bir dinsel hareketin yönetimine girdi. Yöneten hükümranla-

rın tapınakları himaye ettiği ve bölge genelinde tapınakların yükseldiği dönemde (MS altıncı yüzyıldan dokuzuncu yüzyıla kadar) orada geniş ve saygın bir tapınak kent gelişti. Şu anki yapılar daha sonraki bir dönemden kalmadır ve kare şeklinde bir plana oturtulmuş olup, kule gibi yükselen girişler (*gopuram*), ayinsel yıkanma için büyük bir hazne, salon ve bir ön odalı altın bir kule (*şikara*) altında bir iç inziva yeri içeren iki esas tapınaklı yapısıyla diğer güney Hindistan tapınaklarıyla bazı özelliklere sahiptir. Her birinin içindeki kutsal merkez 'dağ içindeki mağara' olarak belirtilir ve bunlar içinde ilahi konuklar; birinin içinde, kraliyet kraliçesi ve savaşçıya dönüşmüş tanrıça Minakşi ve diğerinde kocası Sundareşvara (*linga* içinde oturan Şiva'nın bir sureti) – bulunur.

Kutsal Zamanlar ve Hindu Bayramları

Hindistan'da, kutlanan pek çok bayram vardır ve bunlar bölgeden bölgeye değişir. Yeni Yılın başlangıcı bile bazıları için Ekim'e ve diğerleri için Nisan'a denk gelecek şekilde değişir. Bayram tatillerinin hesaplanması için kullanılan takvim Batılı Gregoryen takvimi gibi değildir. Bunun yerine ayın aşamalarına karşılık gelen, oniki aydan her birinin karanlık ve aydınlık yarıma sahip olduğu ay takvimi kullanılır. Farklı ay takvimi günleri belirli tanrılara ibadet için, oruç tutma, seyahat ve evlenme gibi etkinlikler için uğurlu veya uğursuz kabul edilir. Her şey için doğru bir zaman vardır ve bunun hangi zaman olduğunu belirlemek astrologun işidir.

Hindu ve Gregoryen takvimleri arasındaki farklılık yüzünden kaba bir çizelge sunmak mümkün olmasına karşın, bay-

ramlar için tam tarihleri vermek olanaksızdır. Bu bayramların tamamı her Hindu tarafından kutlanılmaz – bazılarının bölgesel anlamları vardır; bazıları da belirli bir tanrının inanırları tarafından kutlanılır. Bazı bayramlar aile kökenlidir; diğerleriyse, tapınak ziyaretleri ve hac yolculuklarının yaygın olduğu dönemlerdeki bayramlardır. İşte önemli bayramların bir listesi:

Divali, Deepavali (Ekim/Kasım): Işıklar bayramı. Birkaç gün sürer, farklı olarak tanrı Rama ve tanrı Krişna ve Tanrıça Lakşmi ile bağdaştırılır. Küçük lambalar yakılır ve hediyeler verilir.

Makar Sankranti, Pongal, Lohri (Ocak): *Makar Sankranti* 'Oğlak burcuna giriş' demektir. Geleneksel olarak hasat bitimini işaret eder ve havai fişek ve şekerlemelerle kutlanılır. Pirincin kaynatılarak güneşe sunulduğu Tamil Nadu'da Pongal olarak kutlanılır.

Şivaratri (Şubat/Mart): Şiva'ya adaklar sunan ve onu göklere çıkaran *Şaiva* Hindularının esas bayramıdır.

Holi (Mart): Bayram genellikle Holika isimli dişi iblisin yenilmesiyle bağlantılıdır. Sıklıkla renklendirilmiş pudra veya boya, neşeli ve yaramaz ruha atılır.

Ramnavmi (Nisan): Rama'nın doğumunun yıldönümü kutlaması. *Ramayana* okunur.

Ratha Yatra (Haziran/Temmuz): 'Araba bayramı.' Puri, Orissa (ve aynı zamanda Hare Krişna hareketinin yaygın olduğu batı kentlerinde) büyük bir iki tekerlekli arabayla caddeler boyunca Tanrı Jagannanth (Krişna'nın bir sureti) çekilir.

Rakşa Bandhan (Ağustos): Aile bağlarını güçlendiren bayram. Kızlar korunma ve küçük bir hediye karşılığında erkek kardeşlerinin bileklerine ip bağlarlar.

Krişna Janamaştami (Ağustos/Eylül): Doğumu kutlanılan

Krişna için esas bayram. Genellikle *Bhagavata Purana* okunur.

Onam (Ağustos/Eylül): Geleneksel yılan-kayığı yarışlarının yapıldığı Kerala'daki hasat bayramı.

Ganeş Chaturthi (Eylül): Özellikle Maharastrialılar arasında önemli olan, tanrı Ganeşa'yı kutlayan bayram.

Navaratri, Durga Puja (Eylül/Ekim): Tanrıça bayramı. Ambamata'ya ibadet için halkın dans ettiği 'dokuz gece' veya *Navaratri*: Hindistan içindeki ve dışındaki Gujaratiler tarafından kutlanılır. Tanrıça ibadeti için ayrıntılı Durga imgelerinin yaratıldığı Bengal'de önemlidir.

Daşera, Dusselıra (Eylül/Ekim): Rama'nın Ravana'ya karşı zafer kazandığı *Navaratri*'yi izleyen 'onuncu gece' kutlanılır. Kuzey Hindistan kesimlerinde *Ramayana*'daki öykünün aktarıldığı oyunlar (*Ram-lila*) oynanır.

Yıllık bayramlara ek olarak, aylık *Ekadaşi* gibi belirli tanrılar için süresi boyunca Krişna'ya dua edilen oruçlar ve Tanrıça'ya ibadet için Cuma'nın kullanılması gibi aylık veya haftalık olarak gerçekleştirilen bazı ayinler de vardır. Panayırlar (*mela*), yaşam-döngüsü ayini (*samskara*) ve *VaiŞakhi* (13 Nisan'da kutlanılan bir bahar tatili) ve Cumhuriyet Günü (26 Ocak) gibi ulusal törenler de önemlidir.

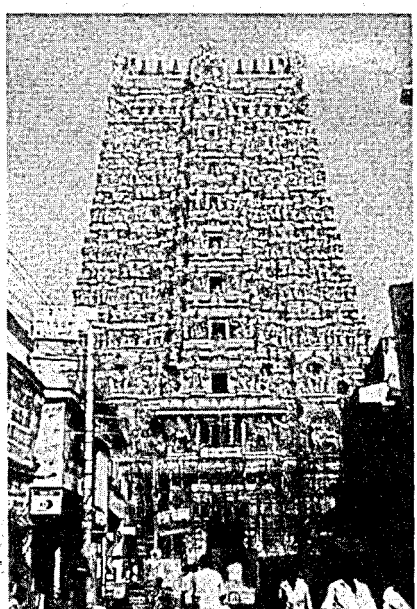
Başlıca tanrısal varlık kocası değil Minakşi'dir ve Sundareşvara ile evlenmesi her yıl 50000 civarında hacı tarafından bayram olarak kutlanmasına karşın, bazen Minakşi'nin kendisine ibadet edilir. Tapınak rahiplerince herkes adına yapılan toplu ibadet, dua edildikten ve yıkanıldıktan sonra törensel biçimde Sundareşvara'nın

R9. Bayan Pushpa Soni Bombay'daki evinde bulunan ibadet yerinde ibadet ediyor

taşınabilir imgesi iki tanrısal varlık kapalı kapıların ardında geceyi birlikte geçirmeden önce ileri geri, sağa sola sallanarak onlara ilahilerin okunduğu Mihakşi'nin yatak odasına getirilir.

Tapınaktaki sıradan bir günde 20000 ila 25000 ziyaretçi toplu *puja*'ya katılarak ve elbette kendi ibadetlerini gerçekleştirerek kabul edilir. Tanrının 108 ismini kendileri için ezberden söylemek ve adaklar sunmak için bir rahibin hizmetinden de yararlanabilirler. Bu brahmin rahipleri belirli bir kast içinde doğma erdemiyle ve üyeliğe kabul ve kutsanma törenlerinden geçerek Mi-

R10. Madurai'deki Minakshi tapınağı

nakşi ve Sundareşvara'ya hizmet etme temizliği, gücü ve hakkını kazanırlar. Tanrıların ihtiyaçlarına hizmet verirler ve aynı zamanda sıradan inanırların adak sunması ve ilahi lütuf almalarına aracıdırlar.

2. ISKCON, ibadet eden bir topluluk

Bu tür sıradan inananlar ayrıca bir guruya sığınarak, bazen onun *sampradarya*'sına dahil olarak da ilahi varlığa boyun eğebilirler. Bu son örnekte, Krişna bilincini ve sevgisini Batı'ya yaymak için 69 yaşında Hindistan'ı terk eden Bengalli bir *sanynasi* olan A.C. Bhaktivedanta Swami çevresinde gelişen böylesi bir dinsel hareketi inceleyeceğiz. 1966'da kurduğu hareket, Uluslararası Krişna Bilinci Derneği (ISKCON) 1977'deki ölümünden önce hızla büyüdü. Şimdi Hindistan ve Batı'dakiler dahil başka gelişmekte olan ülkelerde müritleri vardır.

Hare Krişna dindarlarıyla tanışanlar veya onların kitapları kendilerine getirilenler, onların ilahi olan ve ona insanın itaati hakkındaki görüşlerinin yansıtıldığı iki deyime aşina olabilirler. İlkinde, Krişna inanırların bir ilişki aradıkları en büyük ilahi kişi olduğunu gösteren, 'Tanrı'nın üstün kişiliği' olarak belirtilir. Diğerinde, 'Tanrı'ya dönüş' (aynı zamanda topluluğun dergisinin adıdır) ile, Krişna'yla sonsuz ilişkinin mekânına dönmek isteyen inanırın arzusu ifade edilir. Bhaktivedanta Swami'nin yazılarından, özellikle *Bhagavad-gita* ve *Bhagavad-purana* hakkındaki yorumlarından (mürit-

lerince *Srimad Bhagavatam* olarak bilinir), inanırları bütün eylemlerini ilahi olana hizmet fırsatları olarak görmeyi öğrenirler. Bu, tapınakta Krişna'ya ibadetten öteye, özel yaşamda Hare Krişna *mantra*'sının ilahi olarak okunmasına, Tanrı'nın isimlerinin söylenmesine ve onun görkeminin vaaz edilmesine ve onun adının tekrar tekrar anılmasını içeren günlük çalışmalara kadar uzanır.

İnanırlar kurucularının yaptığı gibi, onaltıncı yüzyıl Bengalli aziz Chaitanya'nın, Krişna'nın adının her köy ve kasabaya yayılması gerektiği konusundaki isteğini tekrarlar. Bunu ciddi biçimde ele almak, inanırların kendi tinsel disiplinlerini geliştirip yalnızca Krişna'ya itaat ederek mutlu olmaması, aynı zamanda başkalarını da Krişna ve ilahi hizmet (*bhakti yoga*) ile yüz yüze getirmeleri gerektiği anlamındadır. Davetler, tapınakları ziyaret etmek ve *darşana* almak, derslere katılmak, kitap satın almak, bayram programlarına katılmak ve Krişna tarafından kutsanmış yiyecek *praşada*'yı yemek için gelen insanlara kadar uzanır. Toplu ibadet, tören alayı ve hac yolculuğu, Hindistan köyleri ve Batı'daki büyük kentlerin sokaklarında Krişna'nın adını ve biçimini alır.

Ganeşa mucizesine yaygın tepki gibi, Krişna'nın böylesi ibadetleri küresel bir fenomen, artık Hindistan ötesine uzanan onun Hindu biçimlerindeki ilahi varlığının kanıtıdır. Bu gelişimi kolaylaştıran tarihsel konular ise şimdiki konumuzdur.

6 Hinduizm, Sömürgecilik ve Çağdaşlık

Senin için yaşarım, ey Allah-Rama.
Kuluna merhamet göster tanrım.
... Ve tanrıları sadece camilerde yaşıyorsa
Camilerin dışındaki dünya kimindir?
Ram tasvirlerde ve hac yerlerinde oturabilir mi?
Bu yerlerin hiçbirinde görülmemiştir.
Doğu Hari'nin meskenidir;
Allah'ın yeri ise batıda.
Ancak Rama ve Rahim, ikisi de yüreğimde yaşarlar
ve onların aranacağı yer yalnızca orasıdır.
Dünyadaki kadın ve erkekler kadar çok:
hepsi senin biçimlerindir.
Allah-Rama'nın küçük çocuğu, Kabir
Gurusu ve piri olarak bu tek olanı bilir.

Bu, onbeşinci yüzyıl *bhakti* şairi Kabir'in 'Uyarılar' isimli şiirinin bir kısmıdır. Müslüman Moğol yönetimi altındaki kuzey Hindistan'da doğmuştur. Dokumacılar kastından olan ailesi, din değiştirmeleri inançtan çok biçim sorunu olsa da Müslüman olmuştur. Kabir, hem Müslümanların hem de Hinduların görünüşte sık sık yinelenen değişmez uygulamalarından tiksinir. İnananların yüreklerinde ortaya çıkan Tanrı'ya –eninde sonun-

da biçimi olmayan– güçlü bir inanç duyar. Ayinsel uygulamalar,. tasvirler, simgeler ve binaların hepsi gereksizdir.

Kabir, toplumsal adaletsizlikleri ve dinsel biçimciliği eleştirirken sevgiyle Tanrı'ya övgüler yazan pek çok büyük Hint mistik şairinden biridir. MS altıncı yüzyıldan onsekizinci yüzyıla kadar güney Hindistan'dan Bengal'e kadar kimi şairlerin Vişnu veya Krişna'ya, diğerlerinin Şiva ve Devi'ye ve Kabir gibilerin (ve Sih gurularının ilki Nanak) isimsiz ve bedensiz üstün Bir'e sevgi ifade ettikleri bu tür şiirler okunur, melodiyle söylenir ve yazılır. Kabir ve Chaitanya'dan da önce Hinduların dinleri önce Delhi Sultanlığı (1211-1526) ve Moğol İmparatorluğu (1526-1757), sonrasında İngiliz Yönetimi olmak üzere yabancıların idaresi altında gelişmiştir. Örnek olarak Kabir'i seçtim, çünkü onun sözleri hem Hindistan'ın yerel dininin hem de fatihlerin dininin etkisini gösterir.

Bir başka şiirde, 'Azizler, dünyanın deli olduğunu gördüm' diye bildirir. Hindu ve Müslümanların gerçeği unuttuklarına ve yersiz şeylere sığındıklarına, hatta dinsel düşmanlık ve şiddeti kullandıklarına inanır. Müslüman idaresinden öteye, sonraki yüzyıllarda yöneticilerin dininin İslam'dan değil de Hıristiyanlık olduğu döneme kadar süren durumu betimler. Ne Moğollar ne de İngilizler gerçekten kendi dinlerini Hintlilere dayatmadıysalar da, genelde her ikisi de Hindu inanç ve uygulamalarına kuşkuyla bakmışlar ve kendi dinlerini üs-

tün görmüşlerdir. Bu konuda istisnalar da vardır: onaltıncı yüzyıl Moğol imparatoru Akbar başka dinlere olan aşırı ilgisi ve hoşgörüsüyle bilinir ve onsekizinci yüzyıldaki İngiliz yöneticiler Hindu dinsel metinlerini inceleyerek erken dönem Hindistan dini hakkında olumlu bir izlenim kazanırlar.

Hinduizm üzerine böyle bir giriş kitabında, Hindistan'da Araplar ve Türklerin, ardından Avrupalıların varlığının çerçevelediği olayların detaylı bir tarihini vermek olanaksızdır (tarihler için zaman çizelgesine bakınız). Buradaki en önemli şey, böyle bir varlığın Hinduların dini üzerindeki etkisidir ve şimdi döneceğimiz konu içerisinde özellikle İngiliz sömürgeciliğinin etkisini ele alacağım.

Hinduizmin Avrupalılar Tarafından Keşfi

En çok bilinen tacir, 'Hıristiyanları ve baharatları' aramak için onbeşinci yüzyılın sonunda Malabar sahiline ulaşan Portekizli Vasco da Gama olsa da, Avrupalılar ilk ve orta çağlar gibi erken tarihlerde Hintlilerle baharat ve tekstil ticareti yapıyorlardı. 'Hıristiyanlar ve baharat' itici gücü sonraki yüzyıllarda nelerin izleyeceğinin göstergesiydi: Avrupalılar Hindistan'ı kendi Hıristiyan imgeleriyle görmeyi, ona göre yargılamayı ve zenginliklerinden, mallarından ve kültüründen faydalanmayı arzuluyorlardı.

Portekizlilerin gelişini onaltıncı ve onyedinci yüzyıllarda, hepsi de ticaret şirketleri kuran Hollandalılar,

İngilizler ve Fransızlar izledi. Bunlar arasında ticari ve yönetsel konumunu güçlendiren ve sonunda Hindistan'a siyasal olarak hükmetme noktasına gelenler İngilizlerdi. İngiliz Doğu Hindistan Şirketi 1757'de Madras'taki üslerinden Bengal'i askeri güçle ele geçirdi ve 1772'de Warren Hastings'i vali yaptı. Onun iktidar dönemi Hindistan olayında İngiliz Hükümetinin müdahalesini belirler. Hastings bir yönetici olarak anımsanır fakat Sanskrit düşünürleri koruması açısından da önemlidir.

Bu dönemde Avrupalılar tarafından Hindistan ve dini hakkında birçok kitap basıldı. Pek çoğu yaygın dinin nefret edildiği ve Hindu ahlaksal ve felsefi öğretilerinin onaylandığı (tam olarak anlaşılamamasına karşın) daha önceki gezi yıllarındaki konuları tekrar etti. 1770'lerden itibaren en önemlileri *Bhagavad-gita*'nın İngilizce ilk çevirisini yapan (1785) Charles Wilkins ile *Manusmriti* çevirisinin yanı sıra *Asiatick Researches* (1789'dan itibaren) ile Wilkins Jones olmak üzere Doğu Hindistan Şirketi'nde çalışan insanlar tarafından belirgin bir düşünsel gelişim gerçekleştirildi. Her iki Sanskrit uzmanı da eskiliğini göstererek ve Batılı bir izleyicinin, kendi açısından hayran kalabileceği konuları vurgulayarak Hindu dinini olumlu bir bakış açısıyla sundular. Warren Hastings'in Wilkins'in *Bhagvat-Geeta*'sını tavsiyesinde yazdığı gibi,

> Onların [Hindistan'da yaşayanlar] gerçek öz yapısını gözlem için yurda getiren her örnek bizi onların doğal hakları konusunda gönüllü bir duyarlılık anlayışıyla

> etkileyecek ve bize, onları kendi ölçütümüzle yargılamayı öğretecektir. Ancak bu tür örnekler yalnızca onların yazılarından sağlanabilir: ve bunlar, Hindistan'daki İngiliz egemenliği uzun süren varlığını sona erdirdiğinde ve bir zamanlar zenginlik ve güç üreten kaynaklar hatıralara gömüldüğünde hayatta kalacaktır.

Bu türde düşünceler –tanıdıkları şekliyle 'doğu bilimciler'– Hindu dinsel metinler, yeni bir izleyiciye getirilirken Hint dini hakkında çok farklı bir çalışma oldukça ilginç bir kişi tarafından yapılıyordu. Bengal değil de Madras ve Deccan'a dayandırılan, bir İngiliz yönetici değil de bir Fransız Cizvit Abbé Dubois, *Hindu Yaşam Biçimi, Gelenekleri ve Törenleri* üzerine bir müsvette için bilgi toplamaya büyük çabalar gösterdi. Hastings, Wilkins ve Jones gibi çoğu Avrupalının bilgisizliğinin farkındaydı ve bunu Hindularla uzun yıllar içli dışlı tanışıklık yoluyla elde edilmiş detaylı etnoğrafik anlatımla düzeltmeye çalıştı. Onlar gibi yaşadı, onlar gibi giyindi ve onların güvenini kazandı. Onların davranışlarına 'herhangi bir tiksinti göstergesinden' kaçınmada dikkatliydi. Müsvette İngilizce'ye çevrildi (1815) ve kısa sürede Hindistan dinsel kültürü hakkında bir kanı oluşturmaya istekli Avrupalılar için bir kaynak eser durumuna geldi.

Hıristiyanlık ve Yeni-Hinduizm

Abbé Dubois'in eserinin amacı yorum yapmak değil, bilgilendirmek olduğundan güney Hindistan Hin-

duizmi'nin kast düzenleri, brahminlere ait yaşam tarzı ve dinsel uygulamalar hakkında renkli ayrıntılarla doluydu. Bir Cizvit olarak Hıristiyanlığı yaymayı istiyordu, fakat bunun ancak Hint toplumu ve kültürü hakkında yeterince bilgiye sahip olunduğunda mümkün olabileceğine inanıyordu: 'Çok tanrıcılık ve putperestliğin bayağılığı ve uygunsuzluğunun gerçek bir görüntüsünün kendi çirkinliğiyle Hıristiyanlığın güzellik ve yetkinliğini ortaya çıkarmaya yardımcı olacağı geldi aklıma.' Kölelik karşıtı eylemci William Wilberforce gibi kendi inançlarını yaymaya daha fazla istekli olanlar, farklı görüşe sahiptiler ve Hindistan'daki İngiliz yönetiminin bu tür uygulamaları yasadışı ilan etme ve Hıristiyanlığı yaymada daha etkin olmasını tercih etmişlerdi ancak yönetimde olanların çoğu, halkı kendilerine düşman etme ve toplumsal huzursuzluğa neden olmaktan sakınıyordu.

1813'te Doğu Hindistan Şirketi, kendi topraklarında misyoner etkinlikleri yasağını yalnızca resmi olarak kaldırmış olmasına karşın birkaç gayretkeş Hıristiyan bundan önce buraya yerleşmişti. Önemli bir kişi, 1793'te Hindistan'a gelen bir rahip, William Carey'dir. Resmi bir yardım ve destek olmaksızın, başka iki misyonerle Serampore Misyonu'nu kurmadan önce ailesiyle birlikte aşırı bir yoksulluk içinde Bengal'de seyahat ederek yıllar geçirdi. Bengalce ve Sanskritçe öğrendi ve 1800'de İncil'i Bengalceye çevirdi. Bununla birlikte çok az Bengalli Hıristiyanlığı benimsediğinden bir başka di-

ne katılmaya ikna edici kişi olarak oldukça başarısızdı. Hinduların dinlerini değiştirdikleri bölgelerde, ki brahminler için umulmadık bir şeydi, bunu gerçekleştirenler yoksul ve özgürlükleri olmayan alt kasta ait olanlar ve dokunulmazlardı.

Serampore misyonerleri tarafından bilinen ve onlardan etkilenen bir Hindu brahmini, Ram Mohan Roy'du (1772-1833). Bengal dili ve Sanskritçenin yanında Farsça, Arapça, Yunanca, Latince ve İngilizce bilen ve kendi Hindu dini kadar İslamiyet ve Hıristiyanlık bilgilerine sahip olan Roy, İngilizler, İngilizlerin dinleri ve Hindistan bağlamındaki yeri hakkında basında İngilizce yorumlar yapan ilk Hintliydi. Bir toplumsal devrimci olarak putperestlik, *sati*, çocuk yaşta evlilik, kast karşıtı ve kadınların eğitimi lehinde yazılar yazarak inançlı

R11. 1832'de basılan, James Pegg'in *India's Cries To British Humanity*'sinden sati kabartma resmi

Hinduları sarsmaya başladı. Ve yeni görüşlere sahip bir Hindu olarak, Hıristiyanlar tarafından Yeni Ahit'i okuması, İsa'nın ahlakla ilgili öğretilerini övgüye değer bulması ve Birlikçi tavırlarından dolayı övülürken, İsa'yı Tanrı'nın oğlu olarak kabul etmeme eksikliğinden dolayı da eleştirildi. Roy'un devrimci gayreti toplumsal konularla sınırlı değildi. 1828'de, *Upanişadlar* ve *Brahma-Sutra*'nın kökeninde bulunduğuna inandığı akla uygun ahlaksal tek tanrıcılığı yaymak için, kendisi gibi düşünen arkadaşlarıyla birlikte Brahmo Samaj'ı oluşturdu. Samaj'ın önermelerinde tanrı ve tanrıçaların imgeleri ve onlara ibadet edilmesi yasaktı. Ram Mohan Roy'un hareketine ve yazılarına bakarak, düşünceleri üzerinde *advaita vedanta* kadar İslamiyet ve Hıristiyanlığın etkisini görmek olasıdır. Benzer şekilde şaşırtıcı olan, onun görüşlerinin yayılma şeklidir. Gerçekten çağdaş bir Hintli olarak hareketinde basılı broşür, gazeteler ve sivil haklar için dilekçeler gibi bütün yeni araçlardan yararlanmıştır.

Suttee ya da Sati?

'Dul bir kadının ölen kocasıyla birlikte yakılması,' olan suttee İngilizler ve Fransızlar tarafından insandışılıkla suçlanmıştır. Avrupa'ya geri dönen gezginlerin raporları, vatandaşlarını bunun dehşeti hakkında uyarmıştır. James Pegg'in misyonerliği ile ilgili raporundan alınan oyma baskı, böyle bir olay yerinden dönen Avrupalı iki gezgin ve kılıç tutan, alevleri körükleyen Hintlileri resmeder. Yanan kadın itirazsız katlanan, insanın içini sızlatan bir kurban olarak sunulur.

Buna karşın, bunu hoş gören Hindular tarafından bu şekilde algılanmaz. Gerçekte *sati*, bir tanrıça ya da *sati-mata* durumuna gelerek ölümün üstesinden gelmeyi seçen 'iyi kadın,' sadık bir kadın anlamına gelir. Uygulama yaygın olmamasına karşın, onsekizinci yüzyılda kocaları kendilerinden önce ölen üst kast kadınları için uygun bir davranış olarak kabul edildiği kuzey Hindistan'ın bazı bölümlerinde şüphesiz belirli aralıklarla gerçekleşiyordu. Pek çok inançlı Hindu bunu desteklerken, bunun ortadan kaldırılması için büyük bir gayretle kampanya yürüten Ram Mohan Roy gibi bundan nefret eden insanlar da vardı. Hinduların din işlerine karışmak istemeyen İngilizler çekingen davrandılar, ancak sonunda 1829'da bunu yasaklayan bir yasayı kabul ettiler.

Ancak, yaygın inançlara ve uygulamalara karşı yasak koymak kolay değildi ve kadınların kendilerini yakma olayları tek tük de olsa devam etmektedir. 1987'de Rajasthan'daki Deorala köyünde Roop Kanwar adlı genç bir kadın kocasının cenaze töreninde ateşler arasında öldü ve *sati* tekrar tartışmaya yol açan bir konu durumuna geldi. Ailesi, yerel halk ve pek çok Hindu önder tarafından savunulan Roop'un eyleminin, onun kendi seçimi olduğu iddia edildi. Fakat Hindistan'daki pek çok kadın, 'Hangi kadın böylesi bir ölümle ölmeyi seçer?' sorusunu sordu. Bu, gerçekten özgür bir seçim olabilir miydi? *Sati*yi savunan Hindular, bu eleştirileri getirenlerin Batı sömürgeci düşmanlığından etkilenen birkaç laik olduklarını iddia ettiler; *sati*ye karşı olanlar, kadınlara karşı acımasız olan ve gerçekte kutsal yazılara göre belirli bir yaptırımı bulunmayan bir uygulamaya sadece çok kızdıklarını belirterek, Hindu karşıtı olduklarını iddiasını yalanladılar.

Atağa Kalkan Hinduizm

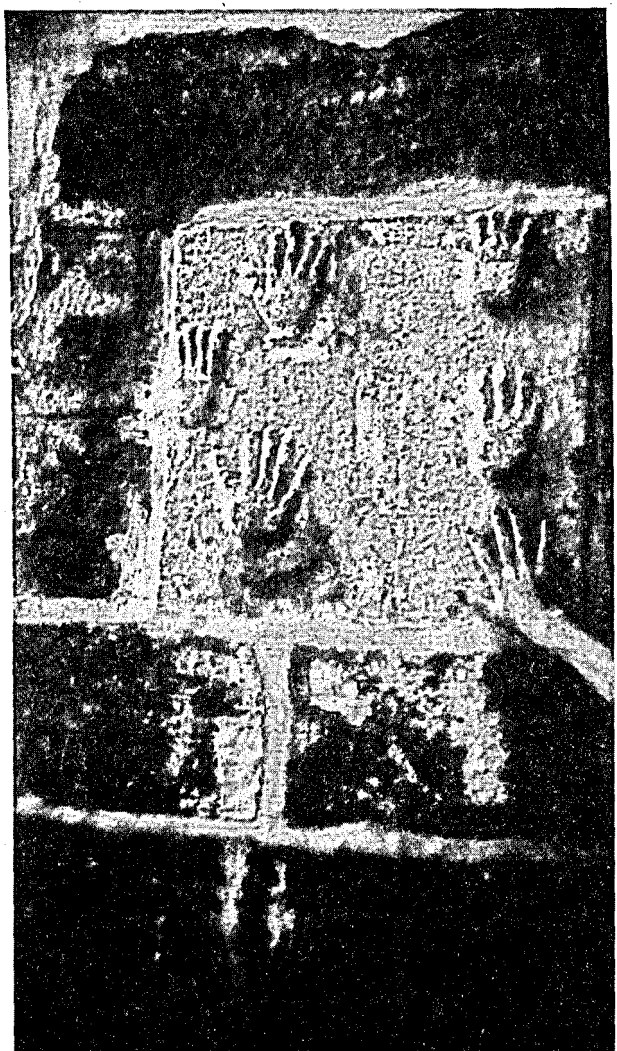
Özellikle dulların yeniden evlenmesini talep ederek kadınlarla ilgili konuları daha da öteye taşıyan daha sonraki bir öncü, Keshub Chandra Sen'in (1838-84) girişimci çabalarıyla Brahmo Samaj'ın devrimci itkici gücü devam etti. Ondokuzuncu yüzyılda benzer isteklerde bulunan başka kişiler de oldu. 1875'te Arya Samaj'ı kuran Dayananda Saraswati (1824-83) kadınlarla erkekler arasındaki Vedik dinsel ortaklığı ve kadınların eğitilmesinin önemini vurguladı. O ve diğerleri, içinde kadınların yer aldığı *Upanişad* tartışmalarını anımsadılar.

Çoğunlukla adlandırıldığı gibi 'kadınların başkaldırışı' konusundaki odaklanma, Aryan geçmişin ıslah edilmesi için doğu bilimciler ve Hindu devrimcilerin ortaya koyduğu eğilimin bir yönüdür. Birinci bölümde gördüğümüz gibi, bu sav, yüzyıllar içinde 'batıl inançlar,' 'puta tapınma,' 'çok tanrıcılık' ve 'kastın kötüye kullanımı' gibi yaygın dinsel uygulamalar ve geleneklerle kademeli olarak erimiş olan büyük uygarlık düşüncesinin kabul edilmesine dayanmaktadır. Bu sav Hindu milliyetçilik akımının merkezi durumuna gelmiş ve yalnızca Arya Samaj tarafından değil sonraki eylemciler ve hareketler (bugün aktif olanlar dahil) tarafından tekrarlanmıştır. Bununla birlikte, bir Aryan altın çağ iddiasının tarihsel doğruluğu konusunda şüpheye düşen ve Aryanları diğer grupların üstünde tutma ayrımcılığını reddedenlerin eleştirileriyle karşılanmıştır.

Batı kültürü ve Hıristiyan değerlerinin etkisi bir şe-

kilde ondokuzuncu yüzyılın yeni Hindu girişimlerine nüfuz etmiştir. Hindu önderler bunları onaylamadıkları yerlerde, bunlara karşı tepki gösterdiler: örneğin Arya Samaj, Hıristiyanlığa yönelen düşük kast Hindularını geri döndürdü. Pek çok grup İngiliz toplumun örgütsel ve yönetsel uygulamalarını ve yapısını taklit etti ve Ram Mohan Roy gibi görüşlerini yayma aracı olarak basılı malzeme kullandılar.

Hindistan'daki sömürge durumundan daha az etkilenen bir Hindu da Ramakrişna'ydı (1836-86). Fakir bir brahmin ailesinden gelerek Kalküta yakınlarındaki Dakshineshwara tapınağında tanrıça Kali'nin rahibi oldu. Daha sonrasında karısı Sarada'da mevcut bulduğu yüce Anne ile yakın bir ilişki geliştirdi. Aynı zamanda Tantrik disiplinleri öğrendiği, *advaita* görüsünün tekliğini tecrübe ettiği, Krişna'nın sevgisine sahip olduğu ve Hıristiyan ve Müslüman ruhaniliğini keşfettiği bir iç yolculuğa çıktı. Engin sezgisi ve mistik davranışları pek çok insanı, özellikle İngiliz eğitimi görmüş genç bir kuşkucu, Narendranath Datta'yı (12863-1902) çok etkiledi. Daha sonrasında Vivekananda ismini alarak gurusunun düşüncelerine ideolojik ve kurumsal biçim veren bu mürittir. Bununla birlikte kocasının müritlerine tinsel bir odak noktası sağlayan tanrıçanın vücut bulmuş hali olarak Sarada Devi'ydi.

R12. Sati el izleri: Kocalarının cenaze töreni ateşinde kurban edilen kadınlar için bir anıt

Vivekananda'nın Başarıları

1880'ler	Brahmo Samaj'ın üyesi
1881	Ramakrişna'yla tanışma
1886	Ramakrişna'nın ölümü; Ramakrişna Tarikatı kuruldu.
1886-92	Ramakrişna Tarikatının *sannyasi*'si olarak seyahat etti. Comorin Burnu'nda kararlı sezgiler
1893	Chicago'daki Dünya Dinler Parlamentosu'na katıldı.
1893-6	ABD'de ders turu ve İngiltere'ye kısa bir ziyaret. (Derslerinin temel konuları: Hinduizm, özellikle *advaita vedanta*: Doğu-Batı anlayışı; Hint toplumsal koşulları)
1894	New York'taki ilk Vedanta Topluluğu kuruldu.
1896	Hindistan'a döndü.
1897	Hindistan'da Ramakrişna Misyonu kuruldu. Ramakrişna'nın öğretilerinin yayılması için dergiler çıkmaya başladı.
1899	Amerika'ya kısa bir dönüş
1904	Vivekananda'nın ölümü

Sarada Devi'den Kalanlar

Onun adına 1954'te kadınlar için resmi olarak kurulan bir dinsel örgüt, Ramakrişna Sarada Math ve Misyonudur. Şimdi Güney Afrika ve Avustralya'da da etkin olan bu misyonun, Hindistan'da kadınların eğitim görüp yaşayabileceği yirmi civarında şubesi vardır. Kabul edilmiş *Şankara-akarya* geleneğince desteklenen yeminlere göre kadınlara kabul edilme sunar. Kadınların dünya nimetlerinden el çekerek *sannyasinis* olabilecekleri birkaç akımdan biridir.

Hindistan'dan Batıya ve Tekrar Geriye

Vivekananda'nın asıl katkısı Batı için Batı'ya çağdaş Hindu öğretilerinin sunulmasıdır. Gerçekte, yirminci yüzyılda, 1970'lerin öncesinde Batılıların Hinduizm anlayışı, büyük ölçüde Vivekanda tarafından oluşturulmuştur ve sadece 'vedanta' olarak belirttiği tek tanrı görüşünü yansıtmaktadır. Birkaç Amerikan kentinde Hıristiyanlık konusunda düş kırıklığına uğrayıp yeni düşünsel görüşleri denemeye istekli insanları çeken Vedanta Toplulukları yaygınlaşmıştır.

Vivekananda Batı'ya geldiğinde pek çok Amerikalı onun öğretisine hazırdı. 1840'lar ve 1850'lerde birkaç şair *brahman* hakkındaki Upanişadik öğretiye benzer olduğuna inandıkları görüşleri ifade etmişti. İngiliz doğu bilimci William Jones'un çevirilerinden etkilenen Ralph Waldo Emerson ve Henry David Thoreau *The Dial* adlı gazetede Hindu dinsel yazıları hakkında makaleler yazmışlardı. *Çimen Yaprakları* derlemesinde Walt Whitman bazılarının *Bhagavad-gita*'daki Krişna öğretilerine benzer olduğunu söylediği bir felsefeyi, şiirsel bir dille ifade etmiştir. 'Transandantal' şairler, Hindistan ve Hint dinini uzaktan inceleyen romantik yaradılıştakilerin özelliğine sahiptir. Doğuyu Batının olmadığı her şey; maddiyatçı, mantıklı veya bilimsel değil, mistik efsanevi, törensel, simgesel olarak hayal ettiler. Daha sonrasında 1875'te New York'ta Teosofi Derneğini oluşturan iki kişi gibi tinsel arayıcılardı. Madam Helena Blavatsky ve Albay H.S. Olcott gizil eğilimleri ve özel-

likle *karma* ve reenkarnasyon görüşleri olmak üzere Hindu ve Budist düşüncelere ilgisi olan bir hareket başlattılar. Teosofi Derneği Batı'da popülerliğini sürdürdü ancak 1882'de Madras dışında yerleşerek, öğretilerini doğuya da taşıdı. Bu derneğin destekçileri, özellikle Annie Besant isimli (daha sonra Hint Ulusal Kongresinin önderi olan) bir İngiliz kadın, Hinduizmi misyoner eleştirilerine karşı savunarak Hinduizmin harikulâde özelliklerini anlattılar ve Hint Hindularına miras olarak kalmalarının gururunu canlandırdılar. Vivekanda ve Teosofi Derneği ile Hinduizm hakkındaki görüşlerin Batı'da nasıl mayalandığını ve yalnızca oradaki Hinduları etkilemek için Hindistan'a geri döndüğünü görürüz. Yeni-Hinduizm düşünürleri bu süreci 'pizza etkisi' olarak isimlendirirler.

'Pizza Etkisi'

Pizza, ondokuzuncu yüzyılda göçmenlerle birlikte Amerika'ya giden bir tür düz ekmektir. Orada, bugün bildiğimiz, üstüne domates, peynir ve onu biraz daha süslü yapabilecek her türlü şeyin konulduğu düz ekmek durumuna gelir. Ailelerini ziyaret etmek için İtalya'ya geri dönen başarılı İtalyanlar kendileriyle birlikte daha sonra tamamen İtalyan işi olarak her yere ithal etmeden önce anavatanında ilgiyle karşılanan yeni görünümlü pizzayı da getirdiler. Bir mal, düşünce veya simgenin yurt dışına gönderilmesi, bunun kültürel değişimi, daha sonra yeniden ithal edilmesi, düşünür Agehananda Bharati tarafından 'pizza etkisi' olarak belirtilmiştir.

Bunun en açık örneği olasılıkla Mohandas K. Gandhi (1869-1948) ile görülebilir. Vaişnavizm içinde yetiştirilen ve doğduğu bölgenin Caynacı görüşlerine maruz kalan bir Guzarati Hindusu olarak Gandhi, 1880'de hukuk okumak için Londra'ya gitti. Kutsal Hindistan'ı terk edip yabancıların ülkesine gitmek önemli bir adımdı, çünkü ticaretle uğraşan *bania* kastından (her ne kadar daha sonrasında adetlere göre görevine yeniden getirilse de) çıkartılmasına yol açtı. İngiltere'ye yerleştiğinde ise kültürel geleneklerini paylaşabileceği, vejeteryenlik ve teosofi ile ilgilenen özgür düşünceli insanları aradı. Sir Edwin Arnold'un (Buda üzerine) *The Light of Asia*'sını ve özellikle Dağ'daki Vaaz olmak üzere Yeni Ahit'i ve *Bhagavad-gita*'yı ilk kez onlarla birlikte okudu.

İngilizcesinden okuduğu *Bhagavad-gita* onun özgürlük hakkındaki görüşlerini ve İngilizlere karşı şiddet içermeyen direnme eylemleri ve Hindistan'ın kendi kendisini yönetmesi kampanyaları için önemli olan eylem biçimini (*karma yoga*) körükleyerek, Gandhi'yi hayatı boyunca derinden etkileyecekti. Bununla birlikte Gandhi'nin tinsel köklerine dönmesi eleştirilmemiş değildir. Toplumsal dört *varna* sınıfını kabul etmiş ancak dokunulmazlığı reddetmiştir; kadınlar için geleneksel 'Sita' rolünü desteklemiş fakat onların haklarını savunmuştur. İlkeleri içinde bir köşe taşı da, siyasal eleminin üzerine inşa edildiği *satyagraha*, hızla gerçeğe sarılmadır. Her şeyin yüreğinde yatan bir gerçek iyilik için

öne çıkan ahlaksal ve şiddet içermeyen güçtür.

Burada tartışılan diğer yeni-Hindular gibi Gandhi kendisini toplumsal reforma ve değerli tinsel gelenekleri ni kaynak göstererek modern Hindistan'ın yeniden şekillendirilmesine adamıştır. İngiliz yönetimi bağlamında sömürgeleştirilmiş biri olarak kimi zaman taklit ederek, kimi zaman karşı gelerek, ancak daima Hindistan ve Hinduizmin Batı imgelerinden etkilenerek düşünce ve eylemlerini de geliştirmiştir. Gandhi gibi yeni-Hinduların görüşleri ve Batılı yorumcuların imgeleri bizi, Hinduizmin doğasını ve anlaşıldığı ve yaşandığı pek çok biçimi yansıtmaya davet eder. Ancak bunu yapmadan önce reform çağrılarının göbeğindeki kadın ve dokunulmazlar veya *dalit*lerce ortaya konulan çağdaş karşı çıkışları inceleyeceğiz.

7 Hinduizme Karşı Çıkışlar: Kadınlar ve *Dalitler*

1970'lerin ortasından 1980'lere, 1984'te suikastle öldürülene dek Hindistan'ın başbakanı bir kadın, İndra Gandhi'ydi; 1997'de ben bunları yazarken Hindistan Cumhurbaşkanlığı makamına bir *dalit* veya dokunulmaz, K. R. Narayanan sahiptir. Onların bu konumlara ulaşması kadınların ve dokunulmazların Hindistan toplumundaki diğer gruplarla eşitliğe ulaştıklarını mı göstermektedir? Dine dönersek, bir kadın veya *dalit* Hinduizm inancı içinde en saygın dinsel makam olan *Şankara-akarya* olarak (2. Bölüme bakınız) atanabilir mi?

Bu sorular Hindistan'daki toplumsal ve dinsel geleneklerle ilgili önemli konuları ortaya çıkarır. Ancak bunlar birbirleriyle bağlantılı mıdır? Toplumsal/siyasal olaylar dinsel olaylardan ayrı mıdır? Hinduizm üzerine düşünürken toplumsal/siyasal konuları dikkate almamak doğru mudur? Bu tartışmanın göstereceği gibi böylesi bir ayrım yapay olacak ve işlemeyecektir. Hindistan'daki kast ve cinsiyet konuları sadece laik bir tepki gerektiren toplumsal sorun değildir; bunlar dinsel görüşlerle alttan desteklenmekte ve törensel gelenekler

ve brahminlere ait kurumlarla sürdürülmektedir. Bir din olarak Hinduizmin doğası, hatta 'dinin' kendisi bu karşılıklı ilişkiyle çekişmektedir. Fakat bu önemli konuya son bölümde geleceğiz. Öncelikle Hindu düşüncesindeki kast ve cinsiyet sorunlarının arkasında neyin yattığını ve bunların asıl savunucuları *dalit*ler ve kadınların çağdaş iddialarını araştıracağız.

Kast ve Cinsiyet: Kim Bir Hindu'dur?

Önceki bölümlerde *varna* ve *jati* toplumsal kurumlarını ve önemli *dharma*, düzen ve görev düşüncesini ve farklı toplumsal gruplar için anlamını tanımladım. Açıkladığım gibi bunların tartışıldığı önemli bir metin *Manusmriti*'ydi. Esas olarak brahmin topluluğu açısından yazıldığından, alt kast *sudra* ve *kandala*ları olarak belirtilen *varna* dizgesi dışındakiler dahil olmak üzere diğer gruplardan söz etmez. Her iki grup ve kadınlar *Veda*'yı dinlemekten men edilmişler ve iki kez doğma statüsüne (ve kutsal ipin giyilmesi) kabul edilmemişlerdir. *Kandala*lar hakkında Manu, onların düşük statüsünü ve iffetsizliklerini ifade etmek için 'köpek-pişiriciler' olarak belirterek küçümser, onları mülkiyete sahip olmaktan men eder ve köy dışında ikamet etmek ve köyün en alçaltıcı işlerini (süpürme, deriyle uğraşma ve dışkıların atılması) gerçekleştirmeleri için köyden uzaklaştırır. Böylesi bir kişiye dokunmak yüksek kasta ait birini kirletir ve törensel arınma gerektirir. Kirletici işleri gerçekleştirmeleri için onlara muhtaç olsalar

da hepsinin en temizi olan brahminler *kandala*ların varlığından en çok korkanlardır. *Kandalalar* gereklidir ancak köy ve köyün toplumsal ve dinsel yaşantısı açısından önemsizdirler.

Aynı şekilde kirletici olan, adet gören bir kadındır. Onun dokunması brahminin banyo yapmasını gerektirir. Manu, yüksek kast kadınların babalar, kocalar ve sonrasında oğulların koruması altında olması gerektiğini söyler. Zayıf, gelgeç gönüllü yapıları ve erkek otoritesi dışında hareket etmelerine izin vermenin toplumsal sonuçlarından dolayı asla bağımsız olmamalıdırlar. Bununla birlikte, erkek onu gerekirse zorla kontrol etmek ve onun evle ilgili görevlerine yoğunlaşmasını sağlamak zorunda olsa da karısına saygı göstermek zorundadır. Çocuk, özellikle de erkek çocuklar doğurmak, onun erdemidir. İyi bir eş kötü bir kocaya bile tanrıymış gibi hizmet etmelidir. Kocasını asla terk etmemeli ve dul kalırsa asla yeniden evlenmemelidir. Manu'nun dönemiyle birlikte bütün kadınlar *Veda*'yı duymaktan men edilmiş ve dünyadan elini eteğini çekme (*sannyasa*) olanağından mahrum edilmişlerdir.

Manu'nun buyrukları iki kez doğan sınıfların kadınları için tasarlanmıştır ve daha alt statüdeki kadınlar için kesinlikle daha az önemdedir. Bununla birlikte bu buyruklardan ortaya çıkan kural ve beklentiler (örneğin koca ve kocanın ailesinin isteklerine karşı uysallık, kötü davranmaya karşı hoşgörü, oğullar için tercihler ve kısıtlı özgürlük) kadınların davranışları konusunda his-

settiklerini ve diğerlerinin onları görme şeklini etkileyerek Hindu toplumuna nüfuz etmiştir. Kadınlar *cahandalalar* kadar önemsiz görülmez ancak dinsel metinlere ve kurumlara doğrudan ulaşma veya tinsel gelişim ve ilahi olanla doğrudan ilişki hakları yoktur.

Eğer kuramsal olarak durum buysa uygulama nasıldır? Ondokuzuncu yüzyıl öncesindeki Hindistan'da Hindu yaşantısı hakkında ancak birkaç betimleyici yazı vardır, bu yüzden bu iki grubun gerçek yaşantıları hakkında çok az şey biliyoruz. Bununla birlikte *bhakti* hareketinin bazı insanlara kendilerini ifade etmek için belirgin bir olanak tanıyan bir akım olduğunu biliyoruz. Antal, Akkamahadevi ve Mirabai gibi kadın şairler ve Kabir ve deri işçisi Ravidas gibi alt kast şairleri Tanrı sevgisinin cinsiyet ve kasta bağlı olmaksızın herkese açık olduğunu ve bunun, herkesin anadilinde açık biçimde ifade edilebileceğini gösterdiler. Sanskritçe *Veda*'yı duymak ve iki kez doğanların dinine doğrudan ulaşmaları yasaklandığından, kendi tinsel yollarını, Tanrı'yla üstü kapalı ve doğrudan ilişkiyi keşfettiler.

Buna karşın birçok kadın ve dokunulmazın kendi görüşlerini seslendirme ve cinsiyet ve kast hakkındaki tartışmaları şekillendirmeye katılmaları yirminci yüzyıla kadar gerçekleşmedi.

R13. Manley'in Ragamala'sından, 1610 civarı, Şiva lingasına ibadet eden bir kadın

Kadın Hareketi

Önceki bölümde gördüğümüz gibi sömürgecilerin ve yeni-Hindu devrimcilerin gündemindeki en önemli konu, kadınların konumu ve kast sorunu olarak görülmüştü, çünkü bunlar Hindistan'ın dinsel ve toplumsal gerilemesinin işareti olarak görülüyordu. Gelişme yavaş ve güç olduysa da, 1880'lerden itibaren orta sınıf kadınları meslek hayatına ve reform hareketine artan oranda katılır duruma geldi. Bu dönemin kendini amacına en fazla bağlamış olan kadınlarından biri, çocuk dulların eğitimi, kadınların tıp okullarına kabul edilmesi ve öğretmenlerin eğitilmesi için toplumsal eylem yapan Pandita Ramabai'ydi (1858-1922). 1887'de *Üst Kast Hindu Kadını*'nı (The High Caste Hindu Woman) yazdı ve 1889'da genç dullar için yatılı bir okul kurdu. Bir brahmin ailesinden geliyordu. Ancak Hindu reformu ve yenilenen hareket içinde kadınlar için fırsat eksikliğinden dolayı oluşan düş kırıklığı, onun Bengal Hindularınca toplum dışı bırakılmasına neden olan Hıristiyanlığa geçme kararına katkıda bulundu. Onun, kadınların eğitilmesi isteğine, iddiaları 'ulusun anaları' olarak kadınların yeterli düzeyde eğitilmesi gerektiği olan başka kadınlar da katıldı. Daha sonrasında Hint Ulusal Kongresi'nde kadın hareketinin önderi olan Sarojini Naidu (1879-1926) şöyle der: 'Kadınlarınızı eğitin, ulus bağımsız yaşayacaktır... beşiği sallayan el dünyayı yönetir.' Onların eğitim çağrılarıyla kadınların milliyetçiliğe katılımı büyüdü ve hem Annie Besant

hem de Sarojini Naidu kadınlar için örnek temsil etmesi ve kadınların siyasal mücadeleye katılmasını sağlamak için Hindu mitolojisindeki Hindu tanrıça ve kadınları konuşturdular. Bu etkin olma durumu 1920'lerden, Hindistan'ın kendi kendisini yönetmesinin peşindeki Gandhi tarafından örgütlenen sivil itaatsizlik eylemlerinde kadınların erkeklere katıldığı, 1947 yılında Hindistan'ın bağımsızlığına kadar sürdü. İngilizler tarafından zorla kabul ettirilen tuz-vergisine karşı gösteri yapmak için 1930'da tuz yürüyüşünde yer almalarına izin verilmesi için kavga ettiler ve sonrasında tuz yasasını çiğnemek, yabancı kumaşların kullanımını boykot etmek, ev endüstrisini geliştirmek, boykot gözcülüğü ve gösterilerin düzenlenmesi için oluşturulan grupların çoğuna önderlik ettiler. Bu tür eylemlere katıldıkları için pek çok kadın tutuklandı.

Hindistan'ın bağımsızlığı gerçekleştirildiğinde kadınlar bir kez daha eşitlik ve kadın hakları konusuna odaklanabildiler. Yeni Hükümet'in bunları Anayasa ve yeni Hindu Kuralları içerisinde kutsal bir yere koyacağından umutluydular. Eşitlik 1950 Anayasası'yla güvence altına alındı ancak rüşt ve evlilik yaşının yükseltilmesi, kadınların boşanma hakkı ve miras ve drahoma yasalarıyla ilgili beklentileri yeni bir yasa içinde gerçekleştirilmedi (buna karşın bazıları daha sonrasında, ayrı kanunlarda yürürlüğe konuldu). Drahoma ve kötüye kullanmaya karşı tepki, evdeki şiddet, tecavüz ve *sati* ve kadınların işçilik hakları, miras yasalarında gelişim,

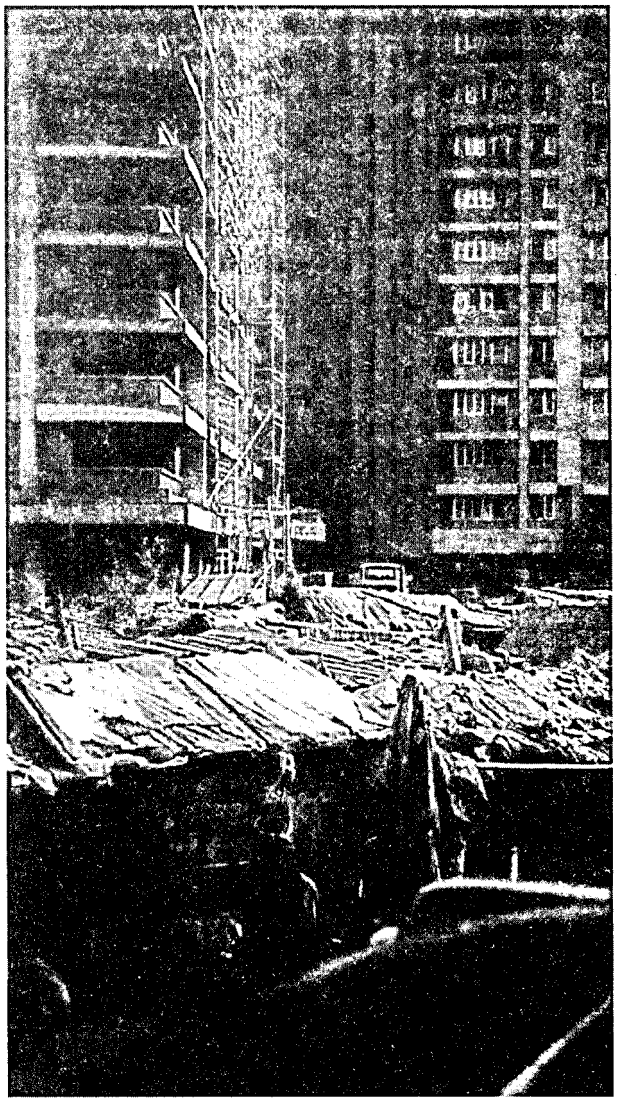
çevresel koruma ve ortak toplumsal töreler için birkaç eğitilmiş, siyasal olarak bilinçli kadının haklar için eylem yapmasıyla yayılan eylemlerin ülke genelinde artan oranda kabul görmesi 1970'lere ve 1980'lere kadar sürdü. Birçok başarısız eylemden sonra, ilk kez 1917'de bütün Hindistan kadınları derneği oluşturulmuştu, fakat ancak 1970'ler ve 1980'lerde yerel sorunlarla ilgilenmek için kentlerde, kasabalarda ve köylerde oluşan kadın grupları ve halka açık biçimde konuşmak ve hareket etmeye istekli bütün toplumsal ve dinsel tabakalardaki kadınlar için harekete geçme çağının gelmiş olduğu anlaşıldı. 1978'de kadınlar için kadınların çıkardığı bir gazete olan *Manushi*'nin yayınlanmaya başlaması (yayın yönetmeliğini Modhu Kishwar ve Rath Vanita yapıyordu) kadınların konumunu, rollerini, görüntülerini ve vizyonlarını yeniden değerlendirme olanağı sağladı. Pek çok girişimde olduğu gibi bunda da, farklı başlangıç noktalarının ve ortak ilgi alanlarının bilincinde olan kadınlar bir arada çalıştılar. Hindular, Müslümanlar ve Sihlerin farklı dinsel ve siyasal gündemlerinin artan oranda çatışmaya yol açan ve yetişme ortamlarına bakılmaksızın bütün kadınlar adına kazanımlar sağlama amaçlı kadın hareketinin çabalarını tehdit eden toplulukçuluğun yükselişini protesto ettiler.

Kız Evlatlar, Drahoma ve Cinsiyet Ayrımcılığı

Manusmriti'nin yazılmasından önce de Vedik toplum, evde erkeklerin başı çektiği ve mülkiyeti miras

olarak aldığı erkek-baskın bir toplumdu. Kadınların *dharması* ise oğullar doğurmaktı: 'Bir kızın doğması, başka yere bahşedin bunu. Burada bir oğul bahşedin.' (*Atharva Veda* 3,23). Bu kadının duasının gösterdiği gibi bu görüş varlığını sürdürür: 'Evler gelinlerle dolu olsun, fakat çok az kız evlat olsun; gelinler torunlarının ve büyük torunlarının yüzlerini görebilsinler.' Hint kadınlar tarafından yazılan öz yaşam öykülerinin pek çoğu da bir kız çocuğunun doğmasının her zaman için makbul olmadığı bu anlayışı onaylar. Bir erkek evlat doğurmadaki başarısızlık genellikle önceki yaşamdaki uygunsuz davranışların burada ve şimdiki mutsuz sonucuyla cezalandırılması olarak görülür. Oğullar yalnızca gelenekle aileyi destekleyip, ebeveynlerinin ölümündeki dinsel törenleri yerine getirmez, aynı zamanda evlenme döneminde aileye zenginlik de getirirler. Ancak kız evlatlar evlendiklerinde ailesince damat ve damadın ailesine verilmesi gerekli para ve mallar (drahoma) yüzünden aile varlıklarında bir akıştır.

1961 yasasıyla drahoma yasaklanır, fakat bir zamanlar daha üst kast topluluklarıyla sınırlı olan drahoma şimdi bir kız evladı evlendirme giderlerini yıldan yıla artıran, yaygın ve uygulaması artan bir durumdur. Hem kadınlar hem de erkekler buna karşı olmalarına karşın uygulama sürmektedir. Daha önemli bir konu da drahomayla ilgili olarak eşlerin kötü kullanılmasıdır. Evlilikten sonra erkekler ve erkeğin ailesi tarafından sık sık para ve mal talepleri yapılmakta ve bunun için

R14. Bombay inşaat alanları yakınında bir alt kast kadını

şiddete başvurulmaktadır. Artan oranda ölümler meydana gelmektedir. Bir kocanın başka bir drahoma daha elde etmesi için tekrar evlenme konusunda özgür kalabileceği için genç eşler, genellikle yakılarak katledilmektedir ve çok seyrek de olsa sürekli kötü davranmadan dolayı kadınlar intihar etmektedir: 'Yanarak ölen kız' (*The Hindu*, 16 Şubat 1995); 'Drahoma tacizinden sonra ev kadını hayatına son verdi' (*The Deccan Herald*, 20 Kasım 1994).

1970'lerin sonundan beri Hindistan ve dışında pek çok kadın ve erkek drahomaya karşı etkin biçimde eylem yapmaktadır. Bazı aileler çoğu dinsel grubun desteklediği bir görüş olarak drahoma verme ya da almaya katılmayı reddetmiştir. Hindistan'daki drahoma yasası 1983'te düzeltilmiş ve bazı istismarcılar hapse atılmıştır, ancak bir mutfak kazası ve drahoma cinayetini ayırt etmenin polis ve mahkemeler için zor olduğu görülmektedir.

Bu durumda oğlu olmayıp kızları olan ailenin huzursuzluğunu düşünün. Bu kızların drahomaları için nasıl para biriktirilecektir ve bir kez evlendiklerinde böylesi bir kötüye kullanmanın kurbanı mı olacaklardır? Bu türden korkulardan dolayı insanın çocuklarının cinsiyetlerini seçmesi çekici görünüyor olmalıdır. Amniocentesis testi ve gerekirse kürtaj yaptırabilecek ana-babalar için böylesi bir cinsiyet saptaması olasıdır. 1986'da *The Times of India* gazetesinin manşetlerine 'Cinsiyet Testleri Geliştikçe Kürtaj Bollaştı' gibi başlık-

lar çıkmış ve aynı yıl Bombay'daki bir araştırma, böyle bir testle birlikte biri dışında hepsi kız olan 8.000 fetusun alındığını göstermiştir.

Bu insan hakları ihlalleri Hinduizme hangi soruları yöneltecektir? Bu sorular çağdaş Hindu gruplar tarafından mı sorulacaktır? Bu tür gruplar Hindu geleneği içerisinde oğullara yönelik kökleşmiş ön yargıyı ortadan nasıl kaldıracaklar? Hindu kadınları kendi değerlerini ve yararlarını kabul etmesi için dinlerinin ıslah edilebileceğine ne ölçüde inanıyorlar? Pandita Ramabai gibi bazıları, geleneksel ve yeni-Hindu grupların umut vaat etmediklerini ve tinsel alternatiflerin yerine başka dinler veya yeni tinsel girişim'ler aramadıkları kanısına varmış mıdır?

Dokunulmazlık ve Dalit *Kimliğinin Yükselişi*

Kadınların kötü kullanılması kadar dokunulmazlara karşı işlenen suçlar da Hindistan gazetelerinde oldukça sık yer almaktadır (yılda 10.000 olayı aşmaktadır). Hükümetin 'Takvimlenmiş Kastlar' olarak belirttiği ve Gandhi'nin *Harijanlar* (Tanrı'nın çocukları) olarak isimlendirdiği bu insanlar Hint kabile halklarıyla birlikte Hindistan nüfusunun yaklaşık beşte birini oluştururlar. Ve çoğu topraksız tarım işçisi olarak üst kastlara bağlı biçimde Hint köylerinde yaşarlar. Sayılarına, Anayasaya göre diğer Hintlilerle eşit olmalarına ve onları korumak için yürürlüğe konulan 1955 Dokunulmazlık Cürümleri Kanunu'na karşın dokunulmazlar sıklıkla şid-

det, tecavüz ve bireysel veya kitle cinayetlerinin kurbanları olurlar ve (eğitim, tapınaklara girme, ikamet özgürlüğü ve kuyuların kullanımı) haklarının reddedilmesi sürmektedir. Onlara eğitimde ve devlet hizmetlerinde yer ayıran hükümet politikaları, iyi yerler için rekabet etme durumunda kalan üst kast Hindularını çileden çıkarmış ve bunu sıklıkla yaygın şiddet olayları izlemiştir.

Ambedkar: Özgürlük ne tarafta?

Dokunulmazlar için yasal ve siyasal tanınma ve dokunulmazların konumu, tarihi kültürü ve siyasal görüşlerinin bütün yönleri hakkında bilgi dolu yazılar, Dr. B.R Ambedkar'ın (1891-1956) esas mirasıdır. Gandhi gibi kast aleyhine söylevler veren, ancak Hinduizm'in kendisi içinde dokunulmazların diğer Hindularla birlikte aynı tinsel ve toplumsal olanaklara sahip olmasını mümkün kılacak ahlaksal bir devrimin gerçekleşmesini devrimcilerden farklı olarak Ambedkar, hukukla kutsanmış bir değişimi görmek istedi. New York Columbia Üniversitesi ve Londra Ekonomi Okulu'ndaki eğitiminden sonra Hindistan'a döndü ve İngilizlerle bağımsızlık öncesi anlaşmalarda görev alarak ve 1947'den sonra anayasa taslak komitesinde önde gelen bir rol üstlenerek ulusal siyasete dahil oldu.

Ambedkar'ın ilgi duyduğu konular onun dokunulmazların maddi ve tinsel değişimler olarak belirttiği ve maddi değişimin onu, sosyal demokrasi, topraksız işçiler için haklar ve dokunulmazlara karşı işlenen cürümlerin cezalandırılması çalışmalarına götürdü. Dokunulmazların tinsel değişimleri konusunu vurgularken, özellikle Hindu öğretilerin dokunulmazların durumlarına yaptığı katkıyı analiz etti. Hinduizmde hiçbir eşitlik ve bireysel gelişim ve sağduyunun yeri yoktu ve diyordu ki: "Si-

ze özellikle şunu söylüyorum ki insan din için değil, din insan içindir. İnsan muamelesi görmek için kendinizi değiştirin ... Eşitliği elde etmek için değişin. Özgürlüğü elde etmek için değişin ... Neden bir tapınağa girmenizi, halka açık bir kuyudan su içmenizi yasaklayan bu dine bağlı kalıyorsunuz? Neden sizi her adımda aşağılayan bu dine inanıyorsunuz?"

1935 gibi erken bir tarihte bir Hindu olarak ölmeme niyetini açıklayan Ambedkar kendisini takip eden yarım milyon insanla dinsel geçmişini reddedip 1956'da topluca Budizmi kabul etti, böylelikle dokunulmazlara acının varlığını kabul eden, fakat bireysel çabalarla kesintiye uğratılmasının yolunu öğreten yeni bir dinsel kimlik sundu.

Kadınlar gibi sayıca fazla olan dokunulmaz azınlık bağdaşık bir grup değil, kast ve dille bölünmüş durumdadır. İç farklılık toplu eylemi güçleştirmektedir, ancak 1970'lerle birlikte Hindistan genelindeki yazarlar ve küçük sıradan insan gruplarının etkinlikleriyle yeni ve farklı bir kimlik belirmeye başlar. Odak noktaları ise 'kırılmış' ve 'parçalanmış' ve 'ezilmiş' *dalit*ler olarak toplumsal konumlarıdır. Protesto edebiyatı ve temsilleri, *The Dalit Voice* gibi gazete ve dergiler, yerel direnme eylemleri ve siyasal müzakerelerde takvimlenmiş Kast Askeri Polislerince yapılan müdahale aracılığıyla dokunulmazlar ve kabile Hintlileri birlikte hareket etmeye başlarlar ve seslerini duyururlar. Önderleri, *dalit*leri insanlığın mevcut iyi oluşlarına dayalı ahlaksal inanç olarak laik hümanizmi benimsemeye ve katı Hinduizmle bağlantılı bölücü, hiyerarşik yasa ve sorumlulukları genel olarak öbür dünyaya odaklanan dini reddetmeye

çağırır. *Dalit* düşüncesi 'kültür karşıtıdır,' brahminlere ait Hinduizmin baskın ideolojisine bağlı olmayan fakat daha adil ve açık bir gelecek sunabilecek alternatif bir tarih ve kimliğe sahip çıkma amacındadır. Gujaratlı *dalit* şair Neerav Patel'in 'Çifte Kızarmak' şiirinde yazdığı gibi,

> birbirimizi sevebiliriz
> eğer ortodoks kabuğunu kırabilirsen.
> Gel ve dokun, yeni bir dünya kuracağız
> hiçbir onursuzluğun, pisliğin,
> yoksulluğun, adaletsizliğin ve zulmün olmadığı.

Din ve Protesto

Eşitlik ve adalet sağlama umuduyla çağdaş *dalit* ve kadın hareketindeki pek çok insan Hindu tepkilerden laik tepkilere yöneldiler. Hindistan'ın bağımsızlığından sonra Hindistan'ın laik hükümetinin kanunlar aracılığıyla her iki grup adına değişimi etkileyeceği konusunda büyük umutlar vardı. Böylesi değişiklikler rahatsız edici biçimde yavaştı ve hatta yeni yasalar yürürlüğe girdiğinde dinsel ve toplumsal geleneğin ağırlığı ve kazanılmış hakların gücüne karşı bu yasaları yürütmenin zor olduğu görüldü.

Bununla birlikte ezilen grupların tek sığınağı laiklik değildir. Daha önce gördüğümüz gibi, bir seçenek durumuna gelmeden önceki yüzyıllarda kadınlar ve alt kast halkları *bhakti* yolunun kendilerine özgüven ve

kurtuluş için bir fırsat sunduğunu görmüşlerdi. Özellikle brahminlere ait inanca karşı gelmenin en güçlü olduğu bölge olan güneyde Tantrik ve Şaiva hareketleri Vaişnava hareketlerinden daha uzlaşıcıydı. Yerel dinlerin dışındaki dinler de özellikle alt kasttaki insanlar için cazipti. 6. Bölümde gördüğümüz gibi Kabir'in ailesi İslamiyete geçmişti. Ondokuzuncu yüzyılda bazı dokunulmazlar Hıristiyan misyoner baskılarına (Hindu dinsel uyanış hareketlerinde güçlü bir tepki uyandırdı ve alt kastlara ulaşmak için kendi kampanyalarına başladılar) yanıt verdiler. Bugün bile Hindistan Hıristiyanlarının yaklaşık %80'i dokunulmaz topluluklardandır.

Eşitlik ve kurtuluşu sunan yeni bir dinsel kimliği kabul etmek ve kendi içinde adaletsizliği olan eskisini reddetmek *dalit*ler için önemli bir strateji olmuştur. Bazıları Ambedkar'ın Budizm'e ön ayak olmasını izlemiş ve başkaları da Sih olmuştur. Fakat bu diğer dinler onların ihtiyaçlarına her zaman yeterli yanıt sunamamıştır. Örneğin Sihciliği seçenler, *Mazhbi Sihler* olarak isimlendirilmiş ve üst kastlardan açıkça ayrımlanmışlardır. Sonuçta *dalit*ler, insanlıklarını ve kendilerini zulümden kurtaracağına inandıkları dinsel kişi ve simgeleri uygun duruma getirerek kendi dinsel topluluklarını oluşturmaya başladılar. Punjabi *dalit*lerinin farklı grupları kendilerini Valmiki'yle (Ünlü *Ramayana* öykücüsü) bağdaştırmaya ve Ravidas'a (dokunulmaz *bhakti* şair) saygı göstermeye başladılar ve onlar etrafında dinsel örgütler gelişti.

Bir karşı çıkma şekli olarak Hindu simge ve gelenekleri ters yüz etme yeni değildir. Güney Hindistan'da üst kastların dışında olanlar, yüzyıllardır *Ramayana* öyküsünü Ravana'yı kahraman ve Rama'yı (Kuzey Hindistanlılara, brahminlere ait dünya görüşünü ifade eden) kötü adam olarak anlatıp, tahrip edici bir Dravid, alt kast kimliğini beyan etmektedirler. 4. Bölümde gördüğümüz gibi taşra kadınları da daha inançlı temsillerin ters biçimde süren kendi öykü versiyonlarına sahiptirler.

Özellikle aile içinde olmak üzere Hindu toplumundaki konumları farklı olduğundan kadınların protestoları *dalit*lerinkinden daima farklı olmuştur. Kadınlar kız evlat, gelin, anne, kaynana olarak konumlarına göre birbirlerinden ayrılırlar. Bununla birlikte aile içinde söyledikleri şarkılar ve anlattıkları öyküler, mevcut durumu altüst etmek ve ondan yakınmak ve eğlenmek için genelde yeterli zaman sağlar. Ve bir brahminin hazır bulunmasını gerektirmeyen dinsel törenlerinde uzman olanlar, kadınlardır.

Sarada Devi'nin hatırası için geliştirilen Tarikat gibi, kadınlar tarafından kadınlar için kurulan yeni-Hindu akımlar, kadınları aileyi terk ederek mürit veya dünyadan elini eteğini çekmiş kişiler olarak yaşamaya özendirerek kadınların Hindu ailesindeki yerine meydan okumaktadır. 1930'larda Dada Lekhraj adlı bir adam tarafından kurulan ve bugün Brahma Kumaris olarak bilinen hareket, cinsellikdışı sevgiyi ve iffetliliği özendir-

diği için ilk kadın üyelerinin aileleriyle sürtüşme durumuna gelir. Brahma Kumaris, aile içinde kadınların cinsel ve fiziksel kötü kullanımını sesli olarak protesto etmez, ancak *yoga*, alkol ve cinsellikten sakınma ile aile ilişkilerinin kademeli olarak değişimi girişiminde bulunan bir alternatif önerir.

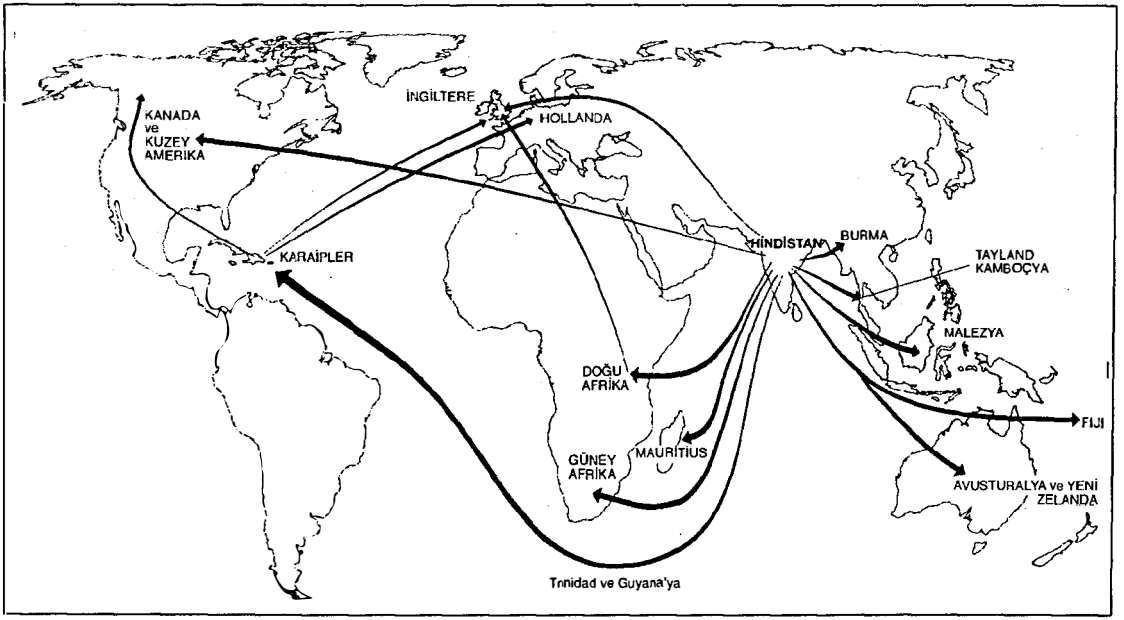
Bu örnekler kadınlar ve *dalit*lerin gerçekleştirdiği dinsel karşı çıkmaların dinsel ve laik alternatifler aramaktan, Hintli bir çerçeve içinde kalıp Hinduizmin simgelerini yeniden yapılandırmaya çalışmak, Hinduizmin yapısının temelini aşındırmak veya geleneklerini değiştirmeye kadar pek çok şeklinin olduğunu göstermektedir. Bölüm başında sorulan soruya dönülürse, yakın bir gelecekte bir kadın veya *dalit*in *Şankara-akarya* rolüne kabul edilmesi hâlâ mümkün görünmemektedir ancak, yalnızca kadınlar ve *dalit*lerin değil, saygın Hindu dini kişilerinin de yaygın görüşüyle maddi ve manevi eşitlik kesinlikle gündemdedir. Ancak bu, *Manusmriti* gibi kabul görmüş dinsel metinlerde ifade edilen Hindu *dharma*sı hakkında daha zor bir sorunu ortaya çıkarır. Böylesi bir eşitlik ve saflık, kirlenme ve kadınlarla dokunulmazların doğası ve görevleri hakkındaki Hindu öğretilerde kökten değişim gerçekleştirilmeden başarılabilir mi? Hindu *dharma*sına son bölümde geri döneceğiz, fakat şimdi Hindu kimliğin daha ileri bir sınavına, Hinduizmin Hindistan'ın dışına çıkmasına yöneliyoruz.

8 Karanlık Suları Aşmak: Hindistan Dışında Hinduizm

Alt kast insanları ve kadın gruplarının sesleriyle Hinduizmin sınırlarına meydan okunurken Hinduların göçleri ve Hindu tinselliğinin başka ülkelere gönderilmesiyle bu grupların konumları ve durağanlıkları da sorgulanmaya başlandı.

Dinleri ve dinlerin çeşitli boyutlarını sınıflandırmayı ve türlerine ayırmayı amaçlayan düşünürler, Hinduizmi belirli bir halk ve onların toprakları ve yerleriyle bağlantılı etnik bir din olarak görme eğilimindedirler. Bu görüşe göre kişi bir Hindistan Hindu kastında doğmanın erdemiyle Hindu'dur. Böyle bir kişi, gelenekle birlikte, kendi toplumunun *dharma*sına, kural ve geleneklerine tabi tutulur. Hindu evreni, *dharma* dünyası, toprağın brahminler tarafından ayinlerle temizlendiği ve karanlık sular, *kala pani* tarafından çevrelendiği *bharat* olarak bilinir.

Tarihsel olarak Budistler, Hıristiyanlar ve Müslümanlar din değiştirme ve fetih aracılığıyla kendi dinsel görüşlerini ve uygulamalarını yaymışlardır. Bunlar şimdilerde pek çok ülkede halkın çoğunluğu olarak bu-

Harita 2. Hindistan'dan Hindu göçleri

lunurlar. Bununla birlikte dünyadaki bütün Hindular 900 milyon insanın %78'i civarında bir nüfusu temsil ettikleri ve Hinduizmin devlet dini olduğu laik Hindistan'da ve Nepallilerin %90'ının Hindu olduğu Nepal'de yaşamaya devam ederler. Bu, Hinduizmin doğum ve konumdan bağımsız olarak herkese çağrıda bulunan, evrenselleşen bir dinden çok etnik bir din olduğu görüşünü destekler.

Bununla birlikte bugün Hindistan denilen kutsal toprak *bharat*'ın tarihi boyunca, Gandhi ve Ambedkar gibi eğitim, ticaret ve yerleşmek ya da çalışmak ve vatanına geri dönmek için Hint kıyılarından ayrılanlar da olmuştur. Bu insanlar karanlık suların ötelerine seyahatlerini ve oraya yerleşmelerini nasıl gerçekleştirmiş ve temize çıkarmıştır? Bu konudaki öğretici öykülerden biri *İngiltere'deki Hinduizm* kitabında antropolog Richard Burghart tarafından anlatılır:

> 1902'de Jaipur Maharajası Madho Sing, VII. Edward'ın taç giyme töreni için Londra'ya davet edilir. Madho Singh'in Hindistan'ın imparatoru Edward'ın törenine katılması ve Jaipur yöneticisinin ona bağlılığını bildirmesi oldukça yerinde bir harekettir. Yine de Hindu kralı, okyanusu geçme ve İngiliz konukseverliğinin beklentisi konusunda endişelenir. Ona göre İngiltere, uğursuz 'Kara Deniz'in kuzey batı bölümünde konuşlanmış uzak, barbar bir ülkedir. Madho Singh, kutsal kişiliğinin böylesi yabancı bir çevrede olmasına katlanamaz. Ve böylesi bir seyahat onun tebaasını riske sokacaktır çünkü taç giyme töreninde Jaipur halkı dinsel

olarak kralın vücudu içinde temsil edilmektedir. Yapacağı seyahatle kişisel olarak kirlenmiş duruma gelecek Madho Singh, toprağını ve insanlarını da kirlenmiş duruma getirecektir. Bu yüzden Madho Singh bir açmazla karşılaşır. İngiltere'ye ancak Hindistan'ı terk etmeyeceği bir koşulda seyahat edebilir. Sonunda S.S. Olympia gemisini kiralayıp aracın tamamen temizlenmesi ve Jaipur kraliyet rahibi tarafından kutsanmasını sağlayarak sorunu aşar. Gemi güvertesine pirinç, kurutulmuş meyve, sebze ile birlikte günlük süt sağlaması için inekler ve kuru yem getirilir. Günlük yıkanmasını ve yabanıl çevresini temizleyebilmesi için Hinduların kutsal toprağından (*bharatavarşa*) toprak ve Ganj suyu depolara konur. Bu uğursuz çevre içinde Madho Singh güvenle İngiltere'ye ulaştırılır.

Bununla birlikte Bughart'ın belirtmeye devam ettiği gibi Madho Singh bu sorunla karşılaşan ilk Hindu değildi. Hıristiyanlık öncesi yüzyıllarda, yerel yöneticilere krallıklarını kutsama çağrısı için güney doğu Asya'ya (bugünkü Kamboçya, Tayland ve Bali) seyahat etmişlerdi. Yerli kadınlarla evlenerek, kutsal *bharat* topraklarının sınırlarını genişleterek ve tanrımsı kişiler ve dinsel yazıları gibi brahminlere ait kültürün belirli bir yönünü oluşturarak orada kaldılar. Tayland'da bugün hâlâ, Bangkok'taki Dheva Satarn tapınağında ve kraliyet törenlerinde tanrı Brahma'nın tarihsel önemine tanıklık edilmektedir. *Ramayana* veya yerli halkın bildiği şekliyle *Ramakien* popüler kültürel uygulamalarda hâlâ önemli bir durumdadır. Böylesi bir kültürel mirasa

karşın bu ülkeler bugün küçük Hindistanlar durumunda değildir ve orada yaşamaya ve ibadet etmeyi sürdüren brahminler dinsel miraslarının dışında tamamen Taylandlı veya Balilidirler.

İş için diğer yakın ülkelere giden tüccarların hareketi ise oldukça farklıdır. Bir Tamil bankacılık topluluğu olan Chettyars, işlerini Burma, Malaya (şimdi Malezya), Mauritius ve güney doğu Asya'nın diğer ülkelerine de yaymıştır. Ek olarak Batı Hindistan ile Doğu Afrika arasında yüzyıllardır güçlü ticaret bağlantıları bulunmaktadır. Bu yüzyılın başlarında İngiliz yönetimi altında yeni demiryollarında ve küçük tüccarlar olarak çalışma fırsatlarından etkilenen Gujaratlı ve Pencaplı göçmenler (Hindular kadar Sihler ve Müslümanlar da) kendilerini Kenya, Uganda, Tanganika (şimdi Tanzanya) ve Nyasaland'ın (şimdi Malavi) gelişen kasaba ve kentlerine yerleşmişlerdir.

Bu sonraki göçmenlerin büyük çoğunluğu brahminden çok tüccar ve el işçisidir. Başlangıçta düzenli dinsel görevlerini anavatanda kalan ailelerine bırakmaktan mutluydular. Daha sonra, daha fazla yerleşik duruma gelip akrabaları da onlara katıldığında karşılıklı destek, öğretim, kültürel etkinlikler ve dinsel eğitim için toplumsal ve dinsel kurumlar oluşturmaya başladılar. Bu toplulukları ziyaret etmek ve dinsel uygulamalarını özendirmek için gurular ve swamiler denizleri aştılar. Sıklıkla yeni tapınakları kutsadılar ve bayramlar ve diğer dinsel toplantılar düzenlediler.

Hindistan'ın kendisi gibi Doğu Afrika ülkeleri de İngilizler tarafından sömürgeleştirilmiş olsa da, Hindular ve başka dinsel inançlara sahip Hintliler iş ve maddi kazanç aramak için orada serbestçe seyahat ettiler. Anavatanla bağlarını sürdürmeyi başardılar. Ondokuzuncu yüzyılın ortalarında, köleliğin kaldırılmasından sonra İngilizler ve Hollandalılar tarafından Trinidad, İngiliz Ginesi (şimdi Guayana), Hollanda Ginesi (şimdi Surinam), Fiji, Mauritius ve Güney Afrika'ya taşınarak sözleşmeli olarak çalıştırılanlar fazla şanslı değillerdi. Hindistan'a dönme olanağı vaat edilmiş olmalarına karşın bunu çok azı gerçekleştirebildi ve çoğu sonunda özgürlüklerini ve toprak edinme haklarını kazanarak yeni ülkelerine yerleştiler. Bu ülkelerde gelişen Hindu toplulukları, etnik ve kast oluşumları, diğer yerel topluluklara göre büyüklükleri, yerli dinsel, toplumsal ve siyasal kurumların üzerlerindeki etkileri ve güç ve statü kazanma yetenekleri gibi unsurlara bağlı olarak birbirinden oldukça farklı biçimde geliştiler.

Sözleşmeli Hindistan Hindularının çalıştırıldığı bir ülke hakkında bilgilendirici bir çalışma *Hindu Trinidad*'dır. Yazar Steven Vertovec, özellikle 1960'larda yaygın olan müzikli *Ramayana* temsillerini ve 1970'lerde ve 1980'lerdeki petrol krizlerinde zengin olan ailelerce desteklenen büyük, hafta boyu süren *yajna*ları (adak törenleri) betimleyerek Hinduların dinsel yaşamlarını resmeder. Dinsel gereksinimlerine hizmet vermek için sözleşmeli işçilerle birlikte göç eden brah-

minlerden ve sıklıkla brahminler tarafından onaylanan ayinlere yol açan Kali ibadeti gibi bölge ve aile geleneklerinden söz eder. Vertovec, sözlerini Trinidad'daki diğer grupların amaçlarıyla başarılı bir şekilde boy ölçüşebilecek güçlü ve özgüven sahibi bir Hindu kimliği için genç Hinduların gereksinimleriyle bitirir.

1845'te sözleşmeli çalışan Hinduların gelmesiyle bugün Trinidad'daki Hinduizm 150 yıldan fazla bir süredir kendisini tesis etmektedir. Farklı sömürge gelenekleri ve göçmen politikalarının çok çeşitli yerleşim ve topluluk türlerine yol açtığı İngiltere, Kuzey Amerika ve Avustralya'ya Hinduların gelişi çok daha yeni bir fenomendir. Örneğin İngiltere'yle Birleşik Devletler'in Hindu nüfusunu karşılaştırırsak, İngiltere'nin Hindistan'la sömürge ilişkileri sonucu İngiltere'ye yerleşimin daha erken dönemde başladığını görürüz. İngiliz pasaportu sahibi Hinduların büyük bir çoğunluğu İngiltere'ye 1960'lar ve 1970'lerin başlarında, bağımsızlığını yeni kazanan ülkelerdeki uluslaşma politikalarının etkisiyle Doğu Afrika'dan gelmişlerdir. Bununla birlikte ABD'deki Hindular profesyoneller olarak sağlık, eğitim ve iş alanında işlere giren insanlar olarak doğrudan Hindistan'dan gelmişlerdir. Batıdaki Hindular, ne yazık ki çoğu ırk ayrımcılığını ve ırkçılığı yaşamış olsa da, çok yüksek bir eğitim düzeyi ve iyi bir yaşam standardına sahiptirler.

Diaspora

Diaspora kavramı köken olarak Yahudi toprakları dışında yaşayan Yahudiler için kullanılır. Yahudilikte bu, sürgün düşüncesiyle ilgilidir. Nedenleri çok çeşitli olmasına karşın bugün genel olarak anavatanlarının dışında yaşayan insanlar için kullanılır. Bunların bazıları evlerini terk etmek durumunda bırakılan sığınmacılar ve bazıları da ekonomik nedenlerle taşınmayı seçen göçmenlerdir. Hindistan dışındaki Hindu toplulukları, Hindistan'ı terk etmek için pek çok farklı etkene sahip insanlardan oluşmaktadır.

Bir din olarak Hinduizmin doğasıyla ilgili olarak Hindistan dışındaki Hindu topluluklar tarafından ilginç konular ortaya konmaktadır (1980 itibarıyla 68 ülkede Hindu yaşamaktadır.) Açık bir şekilde Hindular kendilerini oldukça farklı ortamlarda yaşamaya, çalışmaya ve topluluklar yaratmaya muktedir becerikli ve esnek insanlar olarak göstermektedir. Bir Hindu diasporasının olması, Hinduların *Manusmriti*'deki kara suların geçilmesine karşı olan brahminlere ait buyruğa karşı gelmek veya en azından yeniden yorumlamaya hazırlıklı olduklarını gösterir.

Çoğu Hindu göçmen kast evlilikleri uygulamasını sürdürdüğünden ve Hindu'nun kim olduğunun tanımını genişletmeye çaba göstermediğinden, bu durum Hinduizmin en iyi biçimde etnik bir din olarak tanımlanabileceği iddiasına karşılık vermemesine karşın, düşünürleri Hinduizmin nerede ve nasıl uygulanabileceği konusun-

daki görüşleri gözden geçirmeye de çağırmaz. Tapınakların kurulması ve yaşam döngüsü ayinleri, *yajna*, ve *puja*'yı gerçekleştirebilecek brahminlerin göç etmesi, Hindistan dışındaki Hinduların gerekli ayinsel etkinlikleri yerine getirmelerine ve kutsal alanlar oluşturmalarına izin vermiştir. Bu durum, Madho Singh ve güney doğu Asya'ya ilk brahmin göçü olaylarında gördüğümüz gibi kutsal *bharat* topraklarının yayılmasını gösterir mi? Fakat pek çok ülkede para kazanan, taşınmaz mal satın alan, bayramlar düzenleyen ve brahminleri çalıştıran yetenekli, coşkulu ruhban sınıfından olmayan kişilerce kurulan, yönetilen ve önderliği yapılan dinsel örgütler hakkında ne söylenilebilir? Bu tür, ruhban sınıfından olmayan kişiler, toplumun dini yaşantısında dinsel görevleri yerine getiren kişiler olmaktan çok kolaylaştırıcı olsalar da inançlı bir hayat yaşamak arzusuyla doğrudan ibadet ettikleri ve tanrılara hizmet ettikleri zaman, bazen inançlı brahminlere ait uygulamalardan daha önemli kabul edilirler. 5. ve 7. Bölümlerde gördüğümüz üzere Hinduizm'deki *bhakti* geleneği bunun için genel koşullar ve örnek uygulamalar sunar. Bu Hinduların dinsel yazılarından çok ruhla esinlendirildiğini söyleyebiliriz.

Hindistan Dışındaki Hindular: Nüfus İstatistikleri

Hindular, dünya nüfusunun yaklaşık %15'ini temsil eder. Ancak Hindistan dışında yaşayan Hindular hakkında kesin rakamlar yoktur. Bunun nedenlerinden biri pek çok ülkenin

dinsel inanç istatistiği tutmamasıdır. Aşağıdaki rakamlar 1980 yılına ait olup, ülkelere göre bütün dinler bağlı insan sayısını veren *World Christian Encyclopedia*'dan (Dünya Hıristiyanlık Ansiklopedisi) alınmıştır.

Ülke	Hinduların Sayısı	% Nüfus Yüzdesi
Hindistan	547,123,500	78.8
Nepal	12,757,430	89.6
Bangladeş	10,770,000	12.7
Sri Lanka	2,474,400	16.0
Pakistan	1,078,400	1.3
Endonezya	3,250,000	2.3
Malezya	1,035,800	7.4
Fiji	259,700	40.9
Mauritius	446,700	46.0
Güney Afrika	565,000	2.0
Kenya	80,000	1'den az
Tanzanya	19,000	1'den az
Trinidad ve Tobago	268,700	25.3
Guyana	304,150	34.4
İngiltere	380,000	1'den az
Kanada	45,000	1'den az
ABD	500,000	1'den az

Bu rakamlar belli bir zamandaki Hindu nüfusun bir resmini sunar. Ancak daha fazla bilgi, onların genel koşullarını göstermesi konusunda yardımcı olur. Örneğin Bangladeş ve Pakistan'daki Hindu nüfusu, 1947'de Hindistan'dan ayrılmalarından önce, şimdikinden daha fazlaydı.

Bu yüzyılın başlarında pek çok Hindu göçmenin gitmiş olduğu Uganda dışında, yukarıda pek çok Afrika ülkesi belirtilmiştir.

1970'lerde Uganda'da 65000 civarında Hindu yaşamaktaydı, ancak birkaç yıl sonra hepsi İdi Amin tarafından zorla göç ettirildi. 1990'ların sonlarında yaşamak ve çalışmak için bazı Hindular oraya geri döndü.

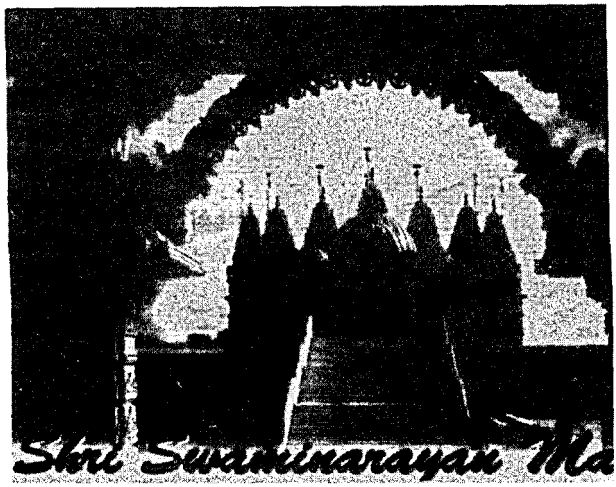
Profesyonel göçmenler olarak girmeye devam ettiklerinden, Kuzey Amerika'ya ait rakamlar güncelliğini yitirmiştir. Singapur, Avustralya, Yeni Zelanda, Tayland ve Hollanda gibi burada belirtilmeyen ülkelerde de küçük Hindu toplulukları vardır.

Hindistan dışındaki tapınaklar genellikle değiştirilmiş konut alanları, okullar, yerleri kutsanmış kiliseler, evler ve hatta fabrikalardan oluşturulur. Hindu topluluklar zenginleştikçe yerel biçimlere veya Hindistan'dakilerin benzerlerine göre tasarlanmış amaca uygun tapınaklar açmaktadırlar. Ağustos 1995'te kuzey Londra'nın Neasden varoşlarının binlerce inançlı Hindu'ya sahip yerel halkı ve davetli konuklar, *Reader's Digest* dergisinin 'Dünyanın Sekizinci Harikası,' 'Londra'nın Taj Mahal'e Yanıtı' olarak tanımlamayı seçtiği tapınağın açılışını gördü. Doğal malzemelerden ve Hindu dinsel yazıtların özellikleriyle, tamamen gönüllü işçilikle yapılan Shri Swaminarayan Mandir, Avrupa'da inşa edilen geleneksel ilk Hindu tapınağıydı. Swami Maharaj isimli popüler bir Hint gurusu tarafından başkanlığı yapılan *sampradaya* veya bir Gujarati Hindu hareketi olan Swaminarayan Hindu Misyonu'nun düzenli ibadeti ve toplantıları için kullanılmaktadır. Bununla birlikte en azından bir turist çekim yeri olarak önemlidir. Basit sıra evler arasında ve Londra'nın en işlek caddelerinden bi-

rinin arkasındaki bu tapınak, bütün görkemiyle Hindu olmayanlara Hinduizmi sergiler ve Tanrı'ya inançla hizmet etmeyle nelerin başarılabileceğini gösterir. Mermer, kireç taşı ve tik ağacı yontularıyla muhteşem tapınak etrafında yapılan bir turun yanında ziyaretçiler tapınağın inşasını ve Hindu mirasının bir sergisini gösteren video gösterisini de seyredebilirler. Yolun diğer tarafında İngiltere'deki iki Hindu gündüz okulundan biri olan Swaminarayan Okulu'nu göreceklerdir.

Swaminarayan Hindu Misyonu'nun İngiliz kolu olduğu Bochasanwasi Akshar Purushottam Sanstha, dünya genelindeki Gujarati Hinduları arasında en hızlı büyüyen dinsel akımdır. 370 tapınak ve yüz binlerce mürit düzeniyle Hindistan'ın yanında Doğu Afrika, İngiltere ve ABD'de de önemli kültürel festivaller düzenlemektedir. İnananların üstün Tanrı'ları olarak Swaminarayan diye bilinen bir tanrıya inandıkları, Ramanuja din geleneği içindeki bir inanç hareketidir. Çocuklar, genç insanlar ve daha geç yaştakiler için tek-cinsiyetli eğitim ve tinsel programlar sunarlar. Bulundukları ülkelerde büyük kitle toplantıları düzenlerler ve gönüllü çalışmalara etkin bir şekilde katılırlar. Bu misyon, Hindu diasporası içinde çalışan pek çok popüler *sampradaya* veya tarikatçı gruplardan biridir.

Bu akımlardan bazıları, üyelerinin arasında ikinci, üçüncü ve hatta dördüncü kuşak Hintli Amerikalılar, Hintli Karayipliler, İngiliz Hintleri ve Afrika Hintlileri bulunmasına karşın tamamen ve yalnızca 'Hintli' kal-

R15. Neasden'deki Shri Swaminarayan Hindu Mandir'i resmeden bir posta kartı

mışlardır. Bununla birlikte, diğer küresel Hindu akımları, Hindistan ve diğer etnik geçmişlere sahip Hindulardan oluşan karışık bir üye grubuna sahiptir. Hindu olarak doğmamış veya yetişmemiş olanlara Hindu görüşleri ve uygulamaları sunan tinsel bir öğretiye sahiptir. Vivekananda'nın girişimiyle yükselen, böyle bir öğretiye 6. Bölümde tanıklık etmiştik. Amerika'da başlattığı Vedanta Derneği'nin hem Hintli hem de Hintli olmayan üyeleri vardır. ISKCON, Saiva Siddhanta Kilisesi ve Sai Baba Birliği, benzer cazibeye sahiptir fakat yalnızca Batılılar arasından seçilmiş olan başka akımlar da vardır: Yogananda Paramahamsa tarafından kurulan Amerikan Kendini Gerçekleştirme Birliği; (1960'larda

Beatles'ın ilgisini çeken) Transandantal Meditasyon; Swami Muktananda'nın Siddha Yoga'sı; Bhagwan Rajneesh'in (Osho olarak da bilinir) Neo-Sannyas programı; Mataji Nirmala Devi'nin Sahaja Yoga'sı ve İyengar Yoga bu akımlardan bazılarıdır. Karışık üye gruplarıyla birlikte bunların hepsi, özellikle *mantra*ların ilahi şeklinde okunması, *kundalini* meditasyonu, *hatha yoga*, reenkarnasyona inanma ve vejeteryanizm olmak üzere Hindu tinselliği açısından Batılıların ilgisini çekmektedir. Bunların Batı'daki varlığı, tinsel bir boşluğu doldurmaya yardımcı olarak ve batı dinlerine ve laikliğe alternatifler arayışında olanlara düşünceler ve uygulamalar sunarak, tam zamanında gerçekleşmiştir.

Bu yöneliş, Hindular arasında Hinduizmin doğası ve sınırları hakkındaki tartışmaları körüklemiştir. Hindu tinselliğinin yalnızca seçilmiş yönlerini sunan ve Hindu toplumsal yaşantısını kaynak göstermeyen akımlar otantik olarak Hindu mudur? Hindu görüşler ve uygulamalar süreç içinde kabul görmeksizin mi değiştirilmiştir? Bu tür grupların üyeleri 'Hindu' mudur yoksa Hindu kimliğine yalnızca Hindistan'da veya Hintli diaspora ailesinde doğan biri tarafından mı sahip çıkılabilir? Bu sorulara sonuç bölümünde değineceğim.

Şüphesiz, üyeliklerine bakılmaksızın bu çağdaş akımların çoğunda gurunun rolü oldukça önemlidir. Bu gurular, dindarlığın odağı, Batı'nın ortamına genelde yabancı görünen geleneğin ara bulucusu ve bilgi ve rehberlik arayanlar için bir yetki kaynağı olmuşlardır. Ba-

zıları fazlaca çaba ve bağlılık gerektiren tinsel disiplin dizgesi sunmuşlar, bazıları da mutluluğun veya kendini gerçekleştirmenin odağı olarak mantranın tekrar edilmesini veya kısa bir ibadet eylemini önermişlerdir. Batılı bağlamında oldukça büyüleyiciyken bazıları da ihtilaflı ve renkli kişiler olagelmiştir. Batılı bağlamında ortaya çıkarılan özel istemler konusunda hepsi uyanıklık sergilemiştir.

Bununla birlikte gurular, Hinduizmin Hindistan dışında yeniden oluşturulmasında rolü olan tek grup değildir. Hindistan Hindu diasporası içinde aile bireyleri, özellikle kadınlar, Hinduizmi gelecek kuşağa iletmede oldukça önemlidir. Tapınaklar topluluk dilinin öğretimi için sınıflar açar ve *sampradayalar* çocukların dinsel yazılar ve öğretiler hakkındaki bilgilerini genişletmek için gençlik grupları oluştururlar, ancak çocukların ilk din bilgilerini öğrendikleri yer evdir. Evde yaşlılar tarafından onlara tanrı ve tanrıçaların öyküleri anlatılır veya bunları çizgi romanlardan okur ya da videolarını seyrederler. Herbiriyle bağlantılı aile gelenekleri hakkında bilgi edinmek için *Divali*, *MahaŞivaratri*, *Durga Puja*, *Pongal* ve *Janamaştami* gibi Hindu bayramlarını öğrenirler. Hindistan'daki küçük çocuklar gibi katılım veya taklit yoluyla evdeki ibadet yerlerinde *puja*'yı nasıl gerçekleştireceklerini ve nasıl oruç tutacaklarını öğrenirler. Madhur Jaffrey gibi (4. Bölüme bakınız) bazıları, Hindu öykü ve ayinlerinden sahneleri oynarlar ve özellikle genç kızlar ibadetleriyle ilişkili törenlerde

Tanrıça'nın hizmetkârlarını oynayacakları gerçek rollere sahip olabilirler. Bununla birlikte bu çocuklar, göçmüş oldukları ülkelerin büyük bir çoğunluğunda azınlık Hindular olarak yaşadıklarından, çevrelerindeki dünyada Hindu ahlaksal, toplumsal ve kültürel geleneklerini hazır olarak bulan Hindistan'daki çocuklarla aynı deneyime sahip olmayacaklardır. Dinleri bazı ülkelerde hoş görülür ancak, iletişim araçlarında veya devlet eğitiminde küçük bir kabul görür; bazı başka ülkelerde çok kültürlülük politikaları, diğer din topluluklarıyla birlikte Hindulara da seslerini duyurma ve dinlerinin temsil edilmesine kısıtlı olanaklar sunar.

Hindistan'da olduğu gibi başka ülkelerdeki Hindularda da iki önemli gereklilik arasında bir gerilim ortaya çıkar. Bunlardan biri, halk arasında ifade edilebilecek ve diğer büyük dünya dinleriyle karşılaştırılabilecek güçlü, bütünleşik bir Hindu kimliği yaratma ihtiyacıdır. Diğeri ise, pek çoğunun vurgulamayı arzuladığı Hinduizmin başka dinlere karşı açıklığı ve içerisindeki yolların çeşitliliğidir. Vishwa Hindu Parishad, bu konumlardan birincisini destekler ve dünya genelinde *Hindutva* veya 'Hindu-luk'u ve Hindular arasında bir övünç duygusunu teşvik etmede etkin durumdadır. Hindistan dışındaki pek çok Hindu düşünür, yazar ve kadın grupları, Hindu birliğinin hem tarih dışı hem de Hinduların başka dinlerden ve hatta farklı bakış açılarına sahip kendi inanç topluluğundaki insanlarla olumlu bir şekilde yaşamasını sağlamada faydasız olacağını be-

R16. ISKCON tarafından Trafalgar Meydanı'nda düzenlenen bir yürüyüş

lirterek, dinsel ve kültürel farklılık karşı görüşünü ileri sürmektedirler.

Dağılmış olan Hindular arasında işleyen tek bir Hinduizm türü yoktur. Pek çok kast ve mezhepten ve Hindistan'ın çeşitli kesimlerinden Hindular, yurtlarında

kendilerine yakın gelenekleri beraberlerinde taşıyarak göç etmişlerdir. Dinsel uygulama ve inançlarını yeniden oluştururken, yerleştikleri yer ve bu yerin özellikle dinsel ve toplumsal özelliklerinden de etkilenmişlerdir. Arkadaşlık, kast ve mezhep bağları aracılığıyla Hindu gruplar ve kast kuruluşlarında dünya geneline dağıtılan gazete ve dergiler aracılığıyla ve son dönemde internet ağındaki siteler ve elektronik posta aracılığıyla, kendi yerel topluluklarını geliştirirken dünya genelindeki Hindularla da bağlarını sürdürmüşlerdir. Hinduları, olaylar hakkında bilgili kılma ve görüşleri aktarmada bu ulusal ve küresel ağlar yardımcı olmaktadır.

Hinduism Today, dünya genelindeki Hindular için farklı bölgesel baskılar yapan (ve internet üzerinde arşivlenen) aylık bir gazetedir. 'Dharma'yı Doğrulayan ve Yenilenmekte Olan Küresel Bir Dinin Yaklaşık Bir Milyar Üyesinin Çağdaş Tarihini Kaydeden Hindu Aile Gazetesi' olarak sunulmaktadır.

Bu gazetede Hindu kavramları, uygulamaları, gelenekleri ve kişileri hakkında makaleler ve farklı ülkelerdeki Hindular hakkında öyküler bulunur. Bölgesel baskılarında, reklamlar ve yerel Hindulara yapılan ilanları içerir. Örneğin Nisan 1993 sayısında okurlar, her yerdeki Hindular için önemli olan Ayodhya'daki Rama tapınak alanının çevresinde Hindu önderlerin yaptığı bir toplantı ve Şaiva Hindularının dinsel eğitimine yardımcı olacak yeni bir kaynak kitap gibi pek çok konuda bilgilendirilir. Chicago'daki Dünya Dinler Parlamento-

su'ndan yüzyıl sonra Swami Vivekananda'nın başarıları ABD, Malezya ve Hindistan'daki Hinduların düşünceleriyle övülür. Hindu okurların eğitimle ilgili çıkarları için dünyanın kabile halkları ve dünya dinleri hakkında bilgi sağlayan genel türde makaleler de bulunur. Okur mektupları, kitap özetleri vardır ve okurlar, Hawai'deki bir tapınağın inşaatını desteklemek için bağış yapmaya çağrılırlar. Gazetenin sonunda, ünlü Rama ve Sita öyküsünün yeni Japon versiyonu '*Ramayana* Animesi Yapılıyor' başlıklı resimli bir makale bulunur.

Hinduism Today'in içeriğinden anlaşılacağı gibi, Hindistan içindeki ve dışındaki Hinduizmde hem gelenekler sürdürülmekte, hem de dinin kendisinde dinsel değişimler olmaktadır. Üreme ve genetik mühendisliğini çevreleyen ahlakla ilgili konular gibi yeni sorunlar belirmekte ve yeni durumlar bambaşka yaklaşımlar gerektirmektedir. Bir din olarak Hinduizmin diğer dinlerle birlikte varolması, Hinduların kendilerine göre önemli şeyler hakkında düşünmelerini ve başkaları tarafından anlaşılabilecek biçimde ifade etmelerini gerektirir. Topluluk üyesi genç kuşaklara kutsal olanın aktarılması işi, ilk kuşaktan biri olan İngiliz Hindu bir kadın yazarın belirttiği gibi aciliyetini korumaktadır:

> Evet, ebeveynlerim Hindistan'da doğdu ve yetişti, bu yüzden onların yaşamları farklıydı. Annem ve büyükannem, aileyi kollayıp gözeten ev kadını olarak tek bir yaşantıya sahiplerken, benim yalnız anne olarak değil, çalışan bir kadın olarak da gerçekleştirmem gere-

ken pek çok görevim var. Kendi kültürümü ve dinimi çocuklarıma aktarabilmek için elimden geleni yapmaya çalışmaktayım çünkü bu ülkede çocuklarım, dış dünyadan bu dinsel yaşantıyı veya kültürü alamıyorlar. Annem ve büyükannem bu durumla karşılamadılar çünkü yurdumda çocuklar dini ediniyorlar. Onunla doğuyor ve yetişiyordunuz. O her yerdeydi. Çocuklarım bu ortamın içine doğdular ancak evin dışında çok farklı bir çevreyle karşılaşıyorlar. Başarılı olup olmadığım konusunda emin değilim ancak elimden gelenin en iyisini yaptığımı düşünüyorum.

9 Hindu *Dharma*, Hinduizm ve Hinduizmler

Bu resme baktığınızda ne görüyorsunuz? Bir inek mi? Fakat bu size ne ifade ediyor? Et, süt, deri ve gübre kaynağı (bu örnekte ait olduğu yerin dışında, işlek bir caddede gezinen) bir çiftlik hayvanı mı? Batılı bir gözlemci, aynı zamanda ineğin kalp hastalıkları ve BSE, Deli Dana Hastalığıyla olası ilişkisini de düşünebilir. Fakat Hintli bir seyirci bu sıradan ineği açıklarken onda, dışkısında zenginlik tanrıçasının bulunduğu, herkesin anası, kutsal bir simge görerek ineğin ötesine gidecektir. Gördüğünüz şey baktığınız yere göre değişir. Bir inek Hindulara ve Hindu olmayanlara farklı bir şeyler ifade eder: fakat Hinduizmin içinde bile bir brahmin veya deri işçisi ya da ineğin sütünü sağan, gübresini yakacak ve yemek pişirmek için kullanan kişiler olmanıza bağlı olarak ineğin anlamı değişir.

Hinduizm de bir parça buna benzer. Dışında ve içinde olanlar, Hinduizmi farklı anlarlar ve önceki bölümlerde gördüğümüz gibi, içinde olanlar her zaman için benzer şekilde düşünmezler. Hinduizmin basit bir tanımını sunmak veya düzen içinde nitelendirmek uygun

R17. Bir Bombay sokağı manzarası

düşerdi ancak, Hinduizm böylesi bir yaklaşımı reddeder. İneğin bir hayvan veya Hinduizmin bir din olduğunu söylemek bize gerçekten çok az şey anlatır. Ne tür bir hayvan? Ne tür bir din? Ve bunların Hindular arasındaki simgesel anlamı nedir?

Şu ana kadar anlamının çok açık olduğunu düşündüğüm Hinduizmle ilgili bu son tahlilimde onun bir din olarak ne anlam taşıdığını inceleyerek başlayacağım. Sonrasında, Hinduların ve Hindistan'ı ziyaret edenlerin onu nasıl algıladıklarına bakacağım ve kökeni ve değişen anlamını inceleyeceğim. Fakat bu inceleme Hinduizmi tek bir dizge olarak ya da Hindistan'daki hem tek hem de pek çok farklı kolları olan ilahi bir dizge olarak mı gösterecek? Bu noktada, Hinduizmin çeşitli nitelikleri ve yapısındaki kudret ile gerçekleştirilen önemli

görevi düşünmemize yardımcı olabilecek bir benzetmeyi sunacağım. Sonuçta, 'Hinduizm'in anlamının nasıl bir sabit uzlaşma konusu olduğunu göstermek için ineğe ve Hinduizmin geçmişinde ve bugününde inekle ilişkisine geri döneceğim.

Hinduizmi Tanımlamak

Hinduizmi bir din olarak isimlendirmek, 'Din nedir?' sorusunu ortaya çıkarır. Din [religion] terimi, köken olarak Batı'ya aittir. Latinceden gelir ve kökensel olarak insanlarla tanrıları arasındaki bağ anlamındadır. Dinlerin incelenmesinde temel örnek Hıristiyanlıktır. Genişletilirse, 'diğer dinler,' Hıristiyanlığa benzediği düşünülen, her ikisi de Batılı ve tarihsel olarak Hıristiyanlıkla ilişkili olan Yahudilik ve İslamiyet ile bunların yanında Doğu dizgeleri olan Budizm ve Hinduizmdir. Diğer dinlerle kıyaslandığında ve karşılaştırıldığında, Hıristiyanlığın bazı önemli nitelikleri; üstün Tanrı'ya, dinin kurucusuna, dinsel yazılara, bir kurum veya kiliseye ve iman, ahlak, söylence ve ayin gibi çeşitli boyutlarına olan inançtır.

Hinduizmi Hıristiyanlıkla karşılaştırırsak, gerçekte bir Tanrı bulunduğunu –nihai bir gerçeklik ve pek çok tanrı ve tanrıçalar– görürüz. Fakat kurucusu yoktur, bir tek kitaptan farklı olarak dinsel yazı yığını bulunmaktadır, Hıristiyan anlamda rahipleri değil brahminleri bulunmaktadır ve kilise gibi merkezi bir kurumu yoktur. Ayinler, söylenceler ve etik önemlidir ancak

iman daha az önemlidir, çekirdek iman ikrarı değil, birkaç yaygın öğreti vardır. Ancak, Hıristiyanlıkla kıyaslanmasında görünmeyen, Hinduizme özgü şeyler de vardır. Örneğin Hinduizm, bütünleşik toplumsal ve dinsel bir kast dizgesine ve Hıristiyan ifadesiyle dinden çok büyü ve batıl inancı temsil eden çeşitli popüler uygulamalara uzanır. Eğer din ölçütü Hıristiyanlıksa ve Hinduizm de bir dinse, Hıristiyanlığa göre oldukça farklı bir dindir. Hinduizm hakkındaki kitapları kütüphanenin veya kitapçının 'Din' bölümünde arayabiliriz, ancak birkaç bölümü daha aramamız tavsiye edilir.

Çağdaş bir Hindu düşünür olan Sarvepalli Radhakrishnan, Hinduizmin 'bir yaşam biçimi' olduğunu belirtir. Böyle söyleyerek, Hinduizmin toplum ve siyaset, para kazanma, cinsellik, sevgi ve eğitim görmekten farklı bir şey olmadığını açıklar. Ve başka çağdaş Hindular gibi, Hint düşünce ve uygulamasında bulunabilecek en kapalı ifadenin, Hindu halkın yasası, düzeni, gerçeği ve görevi olan Hindu *dharma* olduğunu ileri sürer.

Bu, başka soruları açığa çıkarır. Kimin *dharması* kastedilmektedir? 'Hindu' terimi ne anlama gelir? İlk kez ondokuzuncu yüzyılın başında doğubilimci düşünürlerce 'Hindooların' dinini ifade etmek için kullanılan 'Hinduizm' teriminin tersine 'Hindu' terimi daha eski bir kökene sahiptir. Hindistan'a gelen, özellikle Persler ve Türkler tarafından, kuzeydeki indus nehrinin etrafında yaşayan halkları ve daha sonra, indus'un ötesinde,

Hindistan'ın bütün nüfusunu ifade etmek için kullanılmıştır. Bu şekilde, Budistler ve Caynalar, Dravitler ve Aryanların hepsi dahil edilir. Bu terim, dışarıdan gelenler tarafından kullanıldığında herhangi bir açık dinsel anlamı yoktur ve yoğun bir içsel dil ve gelenek farklılığı içeren, yalnızca coğrafi olarak tanımlanmış bir grubu ifade ediyordu. Daha sonraları, yerli Hintliler de kendilerini Moğollar ve Avrupalılardan ayrı tutmak için bu terimi kullanmaya başladılar. Hâlâ etnik veya ulusal bir anlamın dışında dinsel bir kasıt yoktur.

Ancak, 'Hindu'nun anlamı değişmeye başlamıştır. İngilizler tarafından Vedik metinlerin, brahmin sınıfı ve kültürünün keşfedilmesiyle, bu terime ('Hıristiyan' terimine eşdeğer olması temelinde) dinsel bir anlam yüklenmeye başlanmıştır. 'Hindoo' ve daha sonrasında 'Hinduizm,' Aryan halkın dinsel gelenekleriyle özdeşleşmeye başlamış ve vatandaşlık ve ulus düşüncesi Hindistan'ın kendi kendini yönetmesi isteği ışığında önemli olmayı sürdürse de, bu özdeşleşme Hint devrimcileri tarafından da yapılmaya başlanmıştır.

Kökeni hakkındaki bilgiler arttıkça din bilginleri arasında 'Hinduizm'in geçerliliği daha fazla tartışılmıştır. Ancak her şeyden öte bu terimi sorgulatan, 'Hinduizm'in iç bütünselliğinin farkında olunmasıdır. Hinduizm yalnızca Vaişnavizm, Şaivizm ve Şaktizm'in temel bölünmelerini içermez, aynı zamanda farklı, oldukça fazla felsefi yaklaşımlar, binlerce tanrı ve bu tanrılarla ilgili söylenceler, ikonalar ve sayısız dinsel uygulama-

lar sunar. İçindeki, genellikle Hinduizm'deki ortodoks veya ana görüş olarak belirtilen brahminizmle, 7. bölümde incelediklerimiz gibi brahminizme karşı çıkmaları da içerir. Ve brahminizmin ötesinde, koşullara uygun, büyüsel ve animizme uzanan köy gelenekleri de vardır. Bugün düşünürler 'Hinduizm'i belirttiklerinde, bütün bu akımları, gelenekleri, inançları ve uygulamaları da ifade ederler. Bu, bölüm başlığındaki diğer terim 'Hinduizmler'in çekiciliğini de açıklar. Gerçekte, bir tek Hinduizmden çok, fazlaca Hinduizmin varlığı görünmektedir. Fakat bu, başka sorular oluşturur. Bu Hinduizmler birbirleriyle bağlantılı değil midir? Eğer öyleyse aralarındaki bağ nedir?

Hindistan'daki çeşitli dinsel akımlar ve gelenekler, inançlar ve uygulamalar arasındaki ilişkiler sorusu güç bir sorudur. Çeşitli Hindu ve Hindu olmayan yorumcular, özellikle kast düzeni, *Veda*'nın kaynak eser oluşu, *dharma* kavramı ve Aryan kimliği gibi olası bağlantıları tanımlamışlardır. Diğerleri ise, ateşli bir şekilde bu tür iddiaların geçerliliğini yalanlamışlardır. Eğer şimdi bu kitabın içeriğindeki birbirine kenetlenmiş konulara bakarsak, yukarıda belirtilenlerin hepsinin ve ek olarak *Ramayana*'nın popüler anlatım gelenekleri, *Bhagavadgita*'ya saygı, pek çok ad ve biçimde ilahi olanın görünmesi, gurunun yeri ve Hindistan'ın kutsal topraklarının da tanımlayıcı özellikleri temsil edeceğini görebiliriz. Farklı parçalar arasında bir aile benzerliği var gibi görünmektedir ancak bu benzerlikler, büyük anne ve ba-

balar, ebeveynler, kardeşler, teyzeler, amcalar ve teyze-amca çocuklarının hepsinin 'aile burnu'na sahip olması mümkün olmadığından, aynı değildir ancak, bazısı fiziksel ve bazıları da kişilik veya nitelikleri açısından farklı şekillerde birbirlerine benzeyebilir.

Aile benzetmesini daha ileri götürürsek, bir aile içindeki akrabalar gibi, bazıları diğerlerine daha çok benzeyen, bazıları diğeriyle hiddetli bir anlaşmazlık içinde olan, birbiriyle gerilim içinde çeşitli Hinduizmler bulunmaktadır. Hindular tarafından Budizm ve Caynacılık geleneksel olarak aykırı dizgeler ve daha sonrasında İslamiyet ve Hıristiyanlığın kesinlikle herkes tarafından eşit düzeyde anlaşıldığı anlamına gelmez. *Vedanta* okulunun farklı dallarının yandaşları arasında ve farklı tanrılar ve guruların takipçileri arasında gözardı edilemeyecek büyük çekişmeler vardır. Ve asi *bhakti* şairlerin ve üç grupların tutucu, ataerkil brahmin büyüklerini ve onların toplumsal ve ayinsel egemenliklerini nasıl eleştirip karşı geldiklerini görmüştük.

İnsani aile ve aile içi benzerlikler metaforu, farklı hinduizmleri veya Hinduizmin ilintili yönlerini bir arada ele almanın hem elverişli bir yoludur, hem de Hinduizmin içindeki gücün önemini görmemize yardımcı olur. Özellikle bugün, dinin diğer unsurlarından çok dinsellik çok sık vurgulanırken, din hakkında fikir yürütmede bu unsuru hesaba katmamak oldukça kolaydır. Pek çok Hindu yazar bu noktayı vurgulamıştır. *Dharma* veya 'bir yaşam biçimi' olarak Hinduizm, Batılıların

ekonomik, siyasal ve toplumsal konuları 'laik' sorunlar olarak belirten düşünceleriyle ilintilidir. Hindistan'da dinsel kimlik hakkındaki tartışmalar ne yalnızca din hakkındadır ne de din kisvesi altında siyasal ve toplumsal tartışmalardır. Tıpkı aile bireylerinin seslerini duyurmaya ve hatta günlük tartışmalarda üstünlük kurmaya çalışmaları gibi Hindu bireyler ve gruplar da inançlarını ve bağlılıklarını, kastlarının çıkarlarını ve hizipçi bakış açılarını belirtmek için her türlü araçla mücadele ederler.

Etkin Simgeler: İnek ve Hinduizm

Hinduizmin incelenmesinde bu beni son aşamaya – çağdaş Hindulara bunun ne ifade ettiğinin ve terimi nasıl kullandıklarının değerlendirilmesi– getirir. Bir simge olarak kaderi Hinduizminkiyle benzer olduğundan, bu konuda yardımcım inek olacaktır.

Çağdaş zamanlardan önce de inek, pek çok düşünceyle bağdaştırılırdı: *ahimsa* veya zararsız; saflık ve arınma; ve yalnızca kendi buzağısını değil herkesi besleyip büyüten ve bakan anne olma durumu. Vedik dönemde bazen kurban olarak sunulurdu ancak daha sonrasında onu yemek suç durumuna geldi. *Mahabharata* ve *Manusmriti*'de inek, ürünleri iyi ve temiz kabul edilen büyük bir anne ve bakıp kollayan olarak saygı duyulan refah tanrıçası Şri ile bağdaştırılır. Saflığı ve kaynak olarak değerinden dolayı inek, daha yüksek bir statüye sahip görünse de hem inekler hem de kadınlar

tanrıçalar olarak anılır.

Ondokuzuncu yüzyılda ineğin önemi farklı bir yön almıştır. Yerli Hintlileri ve Hinduları sonradan gelenlerden ayıran şeylerden biri, ineğe duydukları saygı ve onu zarar gelmesinden korumaya yönelik bağlılıklarıdır. Müslüman ve Hıristiyanların yatkın olduğu gibi onu kurban etmek ve yemek, kast Hinduları için iğrençtir ve devrimci gruplar arasında dinsel bilincin artması bağlamında ineğin korunması, Hindu kimliği için bir simge durumuna gelmiştir. Hindu kadınları gibi inek de ulusun anası olarak tanımlanır. Arya Samaj'ın Dayananda Saraswati'si ve Gandhi, her ikisi de ineği korumanın ulusal önemi hakkında yazılar yazmış ve sıradan Hinduların bu büyük simgeye bakma sorumluluğunu üstlenmeleri için Hindistan genelinde yerel birlikler kurulmuştur.

İneğe verilen önemin, Hinduizm hakkında çok az şey bilen yabancıların kafasını karıştırdığına şüphe yoktur. Batılı düşünürler arasında, ineğin Hindistan'daki konumunun ekonomik zemin üzerinde haklı çıkarılıp çıkarılamayacağı konusunda tartışmalar yapılmaktadır. Onların kavrayamadıkları şey ise ineğin simgesel değeridir. Hem dinsel hem de ekonomik açılardan önemlidir. Ancak, ineğin Hinduizm'deki yeri, ataerkil bir simge ve yasal statüleri ineğin saflığı temsil etmesiyle güçlenen dokunulmazlar için kuşkulu bir sezindirme olarak Hindistan'da yaşayanlar tarafından da sorgulanmaktadır.

Bu uzun uzadıya örnekli açıklamalardan, çağdaş zamanlarda Hinduizmin kaderi hakkında ne öğrenebiliriz? Göstermeye çalıştığım şey ise, İngiliz Hindistan'ı bağlamında inek düşüncesinin dinsel, siyasal ve düşünsel tartışma ve uzlaşmanın odağı durumuna gelerek Hindular için nasıl böyle bir öneme sahip duruma geldiğidir. 'Hinduizm' düşüncesi, yalnızca modern dönemde öne çıkmıştır ancak inek simgesi gibi daha önceki dönemlerin yazıları, uygulamaları, kavramları ve kurumlarında kendinden önceki temsilcilerine sahiptir. Hindular tarafından dinlerini betimlemek için kullanılan *sanatana dharma*, sonsuz gelenek, eskiliği ve modern zamanlarda kullanılmayı ifade eder.

Hinduların dinsel ve toplumsal gelenekleri birkaç bin yıldır sürmektedir ve açık biçimde modern dönemin bir icadı değildir. Bununla birlikte birkaçının ismi verilecek olursa, doğubilimcilerin, devrimcilerin, milliyetçilerin, kadın akımlarının ve *dalit* özgürlüklerinin bunlarla ilgili belirli yorumları 'Hinduizm'in yaratılması ve doğasıyla ilgili modern tartışmalara yol açmıştır.

Öyleyse bir din türü olarak Hinduizm ve ulus için bir simge durumundaki inek, Hindistan'daki modern görüştür. Bağımsız bir Hindistan için inek daha az önemdedir ancak, Hinduizmin gelişimi hâlâ sürmektedir. Örneğin yeni-Hindu akımlar, toplumsal devrim ve Hindu tinselliğini öne çıkararak Hinduizmin çehresini değiştirmiştir. Pek çok Hindu'ya göre Hinduizmin gele-

ceği konusunda, uç gruplara daha açık olabilmek için kendisini tamamen değiştirmesi etiksel bir zorunluluktur: Arvind Sharma'nın *karma* ve kast tartışması (3. Bölüme bakınız) buna bir yanıttır. Dinci milliyetçiler tarafından Ayodhya'da Rama için planlanmış bir tapınağın temel taşını yerine koyması için bir *dalit*in çağrılması ve bazı çağdaş akımlarda dünyadan elini eteğini çekmiş kadınların kabul edilmesi başkaca örneklerdir. Bu tür eğilimler geleneksel öğretilere karşıt olarak işlemektedir ancak bu, bu kitabın önceki bölümlerinde tanıklık ettiğimiz geleneklerin sürekliliği kadar dinsel değişimin de Hinduizmin bir parçası olduğunu gösterir.

Hindu milliyetçiliği hakkındaki tartışmalar içerisinde Hinduizmin doğası hakkındaki düşünceler de gelişmektedir. Resmi olarak Hindistan, Hinduların (Müslüman, Budist, Hıristiyan vs. olmayanları kastediyorum) çoğunlukta olduğu bir ülkedir. Şimdiye kadar gördüğümüz gibi, Hinduizm hakkındaki irdelemenin merkezi, kutsal Hindistan toprakları ve onun halkları düşüncesi, biraz geniş anlamda düşünülürse ulusudur. Erken dönem Hindistan Aryanları ve Dravitleri, Hinduizm içindeki birlik ve çeşitlilik, Hindistan'ın çok dinli geçmişi hakkındaki iddia ve karşıt iddiaların hepsi, Hinduizmin ulusal din haline gelebilmesinin Hindistan'ın dinsel çoğulculuğunu kabul etmesinin, bununla övünç duymaya devam etmesinin gerekip gerekmediği tartışmasına katkıda bulunur.

Ve son olarak, küresel bir din olarak Hinduizm düşüncesi hakkında ne söylenebilir? Çoğu Hindu Hindistan'da yaşıyor olsa da, bütün kıtalarda Hinduizmi bir dünya dini yapan Hindu topluluklar bulunmaktadır. Bu, nispeten yeni Hindu tinsel öğretilerinin Hindu olmayanlara götürülmesiyle de desteklenmektedir. Bunları gerçekleştiren yeni-Hindu akımların gerçekte 'Hindu' olup olmadıkları hâlâ tartışılmaktadır ancak bu uygulama Hindu düşüncelerin yayılmasına yardımcı olmaktadır. Küresel Hindu tinselliği içerisinde inek bile bir yer bulmuştur. Ekolojik bilinç, yaygın vejeteryanlık ve bütün yaratıkların bütünlüğüne bağlılık gibi yeni bağlamlarda inek, sakin oluşun simgesi olmaya devam etmektedir.

'Hinduizm,' onu tanımlama ve nitelendirme arzumuzu başarısız kılar. Hem Hindu ve Hindu olmayan pek çok birey ve grupların bütünsel imgelerinden ortaya çıkan modern dünyanın canlı bir fenomeni, hem de pek çok parçanın –gelenekler, söylenceler, kurumlar, ayinler ve düşünceler–, pek çok hinduizmin toplamıdır. Hinduların ve Hindu olmayanların imgelemlerini aynı biçimde büyüleyebilecek güç ve çeşitliliğe ve bir dinin ne olduğu hakkındaki bütün önyargılı düşüncelere karşı koyabilecek yetkinliğe sahiptir.

Ek: Altı Felsefe Dizgesi (Darşana)

Vedanta dizgesi, Hindu düşüncesi içerisinde ortak olarak tanımlanmış altı ortodoks (*astika*) bakış açısı veya dizgeden (*darşana*) biridir. Her birinin bir Sutra metni ve onu açıklayan ve yorumlayan açıklaması vardır. Felsefe ile dinbilim arasındaki Batılı ayrım, *darşana*ları anlama konusunda yetersiz düzeyde ilgi duymaktadır. Bunlar, mantık, çözümleme ve kutsal yazıların yorumunu içerir ve genellikle öz varlığın kurtuluşu veya özgürleşmesine yöneltilir.

1. *Samkhya*: Bu dualist ve tanrı tanımaz bakış açısı *puruşa*, öz varlık veya ruhun ve *prakriti*, maddenin ayırıcı doğasına odaklanır.
2. *Yoga*: *Yoga-darşana*, *samkhya*'nın dualizmi üzerine kuruludur ancak, öz varlığın kurtuluşunun gerçekleştirmesi için gerekli tinsel disipline odaklanır.
3. *Mimamsa*: *Dharma*, doğru hareket üzerine odaklanan bir Vedik yorum dizgesidir.
4. *Vedanta*: Bu da yorumsal bir dizgedir; *Vedanta*, özellikle nihai gerçeklik (*brahman*) hakkındaki *Upanişadlara* dayalı öğretiler, '*Veda*'nın sonu'nu belirtir.
5. *Nyaya*: Kurtuluşa götüren mantık dizgesidir.
6. *Vaişeşika*: *Dharma* öbeklerinin ve bunları oluşturan unsurların atomistik çözümleme dizgesidir.

Zaman Dizini

Hıristiyanlıktan Önce

2500-1800	İndus vadisi dönemi
1500-500	Vedik dönem; Vedik metinlerin yazılması (*Samhitalar, Brahmanalar, Aranyakalar, Upanişadlar*)
566-486	Buda'nın geleneksel yaşam tarihleri
500-100 (MS)	(*Bhagavad-gita*'yı da içeren) *Mahabharata* ve *Ramayana*'nın yazılması; *Manusmriti*'yi ve *Brahma-sutra*'yı içeren sutraların yazılması
490-410	Son araştırmalara göre Buda'nın hayatı
200-200 (MS)	Budizm ve Caynacılığın yayılması

Hıristiyanlıktan Sonra

100-500	Hinduların güneydoğu Asya'ya göçü
300-900	Puranaların yazılması
400-	Vaişnavizm'in yayılması; Tantrizm'in başlangıçları
501-	*Devi-mahatmya*'nın düzenlenmesi; tapınak kültü ve ikonografi kullanımının artması
500-950	Hint *bhakti* şiirinin genişlemesi
600-1000	Brahminlerle ilgili yeniden canlanma; Hindistan'da Budizm'in düşüşü
700-1100	Şaiva tanrıbiliminin gelişimi
788-820	Şankara'nın hayatı
1000-	Kuzey batı Hindistan'a Müslüman akınları
1017-1137	Ramanuja'nın hayatı
1197-1276	Madhva'nın hayatı

1211-1526	Delhi Sultanlığı
ykl. 1420	Mirabai'nin hayatı
1440-1518	Kabir'in hayatı
ykl. 1469	İlk Sih gurusu Guru Nanak'ın doğumu
1485-1533	Chaitantya'nın hayatı
1498	Güney Hindistan'a Portekizlilerin gelişi (Vasco da Gama)
1526-1757	Hindistan'da Moğol yönetimi
1650	Bengal'de İngiliz Doğu Hindistan Şirketi kuruldu
1758	Plassey savaşında Clive'ın zaferi
1774	Warren Hastings Genel Vali yapıldı
1772-1833	Ram Mohan Roy'un hayatı
1774	William Jones tarafından Asya Derneği kuruldu
1775	Charles Wilkins tarafından *Bhagavad-gita*'nın çevrilmesi
1814	İngiliz Hükümeti tarafından Hindistan'daki misyoner hareketlerin yasallaştırılması
1820'ler	Swaminarayan akımının büyümesi
1824-83	Dayananda Saraswati'nin hayatı
1828	Brahmo Samaj oluşturuldu
1829	*Sati*'nin yasaklanması
1836-86	Ramakrişna'nın hayatı
1838-	Hintli işçilerin Karayiplere, Fiji'ye ve Mauritius'a taşındığı sözleşmeli işçi uygulamasının başlaması
1858-1922	Pandita Ramabai'nin hayatı
1863-1902	Vivekananda'nın hayatı

1869-1948	Mohandas Gandhi'nin hayatı
1875	Arya Samaj oluşturuldu; New York'ta Teosofi derneği oluşturuldu
1879-1926	Sarojini Naidu'nun hayatı
1885	Hindistan Ulusal Kongresi'nin kuruluşu
1886	Ramakrişna Tarikatı oluşturuldu (Ramakrişna Misyonu 1897'de kuruldu)
1891-1956	Dr. B.R. Ambedkar'ın hayatı
1893	Dünya Dinler Parlamentosu, Chicago
1894	New York'ta ilk Vedanta Derneğinin kuruluşu
1896-1982	Anandamayi Ma'nın hayatı
1917	Kadınların Hindistanı Cemiyeti'nin kuruluşu
1930	Gandhi'nin önderlik ettiği tuz yürüyüşü
1947	Hindistan'ın bölünmesi ve Hindistan bağımsızlığı
ykl. 1950	Hinduların iş için Batı'ya göçü
1950	Hindistan Anayasasının kabulü
1955	Dokunulmazlık Cürümleri Yasası
1954	Sarada Devi Math ve Misyonunun oluşturulması
1961	Drahoma Yasaklanması Yasası
1966	Uluslararası Krişna Bilinci Derneği'nin kurulması
1992	Aşırı dinci Hindularca Ayodhya'daki Babri camisinin yerle bir edilmesi
1997	Bir *dalit* olan K.R. Narayanan Hindistan'ın Cumhurbaşkanı seçildi

Sözlükçe

Hinduizmin pek çok dinsel metni Sanskritçe olarak (bazı sonradan yazılanlar Tamil, Hindi, ve başka yerel dillerde yazılmasına karşın) yazılmıştır ve bu kitapta kullanılanlar ve aşağıda listelenen sözcükler çoğunlukla Sanskrit terimleridir. Sanskritçede uzun ve kısa sesli harfler, pek çok *s/sh* [s/ş] sesleri ve dil dişin arkasına veya damağın üzerine konularak çıkarılan pek çok *t* ve *d* sesi bulunmaktadır. Eğer bu sözcüklerin nasıl telaffuz edildiği konusunda daha fazla bilgi edinmek istiyorsanız *Kendi Kendine Sanskritçe Öğrenme* kitaplarına veya Sanskritçe sözlüğüne bakmalısınız. Bu kitap içerisinde Sanskritçe sözcüklerin yaygın İngilizce telaffuzlarını kullandım fakat aşağıda, tekrar tekrar kullandığım sözcüklerin anlamlarını verirken, fonetik işaretlerini kullanarak Sanskritçenin Devanagri alfabesinden biçimsel olarak başka dilin alfabesiyle nasıl yazıldıklarını da gösterdim.

Hindistan'da pek çok bölgesel dil vardır ve kullandığım terimlerden bazıları her birinde ayrı şekilde açıklanır. Farklı tanrılar için farklı isimler ve ayinlerle ilgili uygulamalar için farklı terimler kullanılabilir. Ek olarak, bazı kuzey Hindistan dillerinde, pek çok sözcüğün sonundaki *a* (*dharma* ve *Ramayana* gibi) telaffuz edilmez: Pencaplılar 'dharam,' Gujaratililer 'Ramayan' der.

advaita; advaita — teklilik; Şankara ile ilgili Vedanta şekli

Aranyakalar; Âranyakalar — orman metinleri; *Upanişadların*

müjdecisi, Vedik yazılar,

ashrama; âşrama — hayat aşaması

atman; âtman — öz varlık veya ruh

avatara; avatâra — genellikle tanrı Vişnu'nun vücut bulması

Bhagavad-gita; Bhagavâd-gitâ — 'Tanrı'nın şarkısı;' önemli bir Hindu kutsal yazısı, *Mahabharata*'nın parçası

bhakti; bhakti — sevgiyle bağlılık

brahman; brahman — nihai gerçeklik

brahmin; brâhman — ruhban sınıf veya *varna*

Brahmanalar; Brâhmanalar — kurbanların anlatıldığı Vedik metinler

dalit; dalit — dokunulmaz olanlar için tercih edilen isim

darshana; darşana — tanrı tarafından görülmek ve onu görmek; felsefi bakış açısı veya dizgesi

Devi; Devi — büyük Tanrıça

dharma; dharma — görev, yasa, öğreti, düzen, bazen din

Divali; Divâli — ışıklar bayramı

Dravid — Aryanlardan farklı olarak Hindistan yerlilerine verilen ad

Durga; Durgâ — lütufkâr savaşçı tanrı

dvaita; dvaita — ikililik; Madhva'yla bağlantılı Vedanta biçimi

Ganesha; Ganeşa — fil-başlı tanrı; engellerin kaldırıcısı

ishvara; işvara — Tanrı; güçlü olan

jati; jâti — kast

jnana; jñâna — bilgi

karma; karma — eylem

Krishna; Krişna — bebek, inek çobanı ve savaş arabası sürücüsü olarak resmedilen yaygın bir tanrı

Kshatriya; kşatriya — savaşçı sınıf veya *varna*

Linga; linga — Şiva'yla bağlantılı bir simge

Madhva; Madhva — onüçüncü yüzyıl düşünürü

Mahabharat; Mahâbhârata — *dharma* hakkında yaygın bir destan metni ve pek çok öykünün kaynağı

mandir; mandir — tapınak

mantra; mantra — kudret dolu sözel bir tertip veya ses

Manusmriti; Manusmrti — (aynı zamanda Manu'nun Yasaları) farklı toplumsal grupların görevlerini açıklayan dinsel ve yasal metin

murti; mûrti — bir tanrının ikonası

puja; pûjâ — bir tanrıya adakların yapıldığı ibadet

Purana; Purâna — kadim; tanrı ve tanrıçaların öykülerini içeren mitolojik ve secereye ait metin

Radha; Radha — Krişna'nın karısı

Rama; Râma — Ayodhya'nın kralı olarak sevilen yaygın bir tanrı; Viş-

	nu'nun bir *avatarası*
Ramanuja; Râmânuja	onbirinci yüzyıl düşünürü
Ramayana; Râmâyana	pek çok türü bulunan, Rama, Sita ve Lakşmana'nın öykûsünü anlatan yaygın bir destan
Rig Veda; Rg Veda	tanrılara ilâhiler içeren en eski Vedik metinler
rishi; rişi	bilge
sampradaya; sampradâya	gelenek; öğretilerin kuşaktan kuşağa aktarıldığı silsile
samsara; samsâra	doğum, ölüm ve yeniden doğum döngüsü; dünya
sannyasa; saṁnyâsa	dünyadan elini eteğini çekme; hayatın son aşaması; aynı zamanda dünyadan elini eteğini çeken *sannyasi*
sati; sati	erdemli eş; kocasının cenaze ateşinde yanan kadın
Şaiva; Saiva	Şiva'nın izleyicisi
Şakta; Sakta	Tanrıça'nın izleyicisi
Şakti; sakti	dişi olarak kişileşmiş ilahi güç veya enerji; Tanrıça'nın bir ismi
Şankara; Sankara	dokuzuncu yüzyıl düşünürü
Şankara-akarya; Sankaracarya	Şankara Tarikatının dinsel önderi
Şiva; Siva	din uğruna dünya nimetlerin-

	den elini eteğini çekmiş biri olarak resmedilen büyük bir tanrı; yok etmeyle de ilişkili uğurlu bir tanrı
shudra; şudra	esnaf sınıfı veya *varna*
shruti; şruti	vahiy edilen; *rişi*lere veya bilgelere vahyedilen eski kutsal yazılar
Sita; Sita	mükemmel eş olarak tanımlanan, Rama'nın karısı
smriti; smrti	hatırlanan; hatırlanan ve geleneksel olarak aktarılan kutsal yazılar
sutra; sutra	iplik; vecizeli metinler
Upanişad; Upanişad	bir öğretmenin yanında oturmak; gizli öğreti; bilgelerin nihai gerçekliğin ve öz varlığın doğasını sorguladıkları eski dinsel yazılar
Vaishnava; Vaişnava	Vişnu'nun izleyicisi
varna; varna	toplumsal sınıf veya tabaka
varna-ashrama-dharma; varnâşramadharma	birisinin toplumsal konumuna ve yaşam aşamasına göre görevleri
Veda; Veda	bilgi; Aryanlarla bağlantılı en eski Hindu kutsal yazıları
vedanta; vedânta	'*Veda*'nın sonu;' *brahman*ın doğasını keşfeden bir felsefe dizgesi

vishishta; vişişta — nitelikli teklilik; Ramanuja ile bağlantılı Vedanta biçimi

Vishnu; Vişnu — her şeyi kaplayan biri; her şeyin sürekliliğini sağlayan tanrı; *avatar*ların kaynağı

yajna; yajña — kurban; sıklıkla ateş içinde, tanrılara sunuların yapıldığı Vedik ayin uygulaması

yoga; yoga — bağlanma; veya bir şeye yoğunlaşma; disiplin; kurtuluşu sağlamak için bir dizge.

Önerilen Kaynaklar

1. Bölüm

Hinduizm araştırmaları için, Hindistan Mirasını Araştırma Derneğinin bir projesi olan, onsekiz ciltlik Hinduzim ve Hint Dinleri Ansiklopedisi mükemmel bir kaynaktır. Mevcut yararlı makaleler: *Encyclopedia of Religion* içinde Alf. Hiltebeitel tarafından yazılan 'Hinduism,' (ed. Mircea Eliade, Londra ve New York, 1987) cilt vi, 633-60, ve A New Handbook of Living Religions (ed. Johne Hinnels, Oxford: Blackwell, 1997). Hinduizmle ilgili bir dergi *International Journal of Hindu Studies* (http://www.ufl.edu/users/gthursby/ijhs/).

Hindular tarafından yazılan temel giriş kitapları: Nirad Chaudhuri, *Hinduism: A religion to Live By* (Oxford: Oxford University Press, 1979); T. N. Madan (ed.), *Religion in India* (Oxford ve Delhi: Oxford University Press, 1991); Anantanand Rambachan, *The Hindu Vision* (Delhi: Motilal Banarsidass, 1992); K. M. Sen, *Hinduism* (Harmondsworth: Penguin, 1961); Arvind Sharma, *Hinduism for Our Times* (Oxford ve Delhi: Oxford University Press, 1996).

Yabancılar tarafından yakın geçmişte yazılmış temel giriş kitapları: Gavin Flood, *An Introduction to Hinduism* (Cambridge: Cambridge University Press, 1996); Klaus Klostermaier, *A Survey of Hinduism* (New York: State

University of New York Press, 1998).

Eski Hindistan hakkındaki tartışmaların yönünü sunan iki faydalı kitap: Romila Thapar, *Interpreting Early India* (Oxford ve Delhi: Oxford University Press, 1992); Asko Parpola, *Deciphering the Indus Script* (Cambridge: Cambridge University Press, 1994).

2. Bölüm

Hindular tarafından yazılan roman ve öyküler Hinduizm ve Hindu toplumu hakkında çok değerli kaynaklardır. R. N. Karayan'ın *Gods, Demons and Others* ve *The Guide* kitaplarının yanında Mulk Raj Anand, Kamala Markandaya, U. R. Anantha Murthy, Anita Desai ve Gita Mehta gibi yazarlar tarafından yazılmış pek çok başka roman ve öykü bulunmaktadır.

Vahiy ve gelenek hakkındaki kitaplar: A.L. Basham, *The Origins and Development of Classical Hinduism* (Boston: Beacon, 1989); T. J. Hopkins, *The Hindu Religious Tradition* (Encino, CA: Dickonson, 1971); K. Sivaraman (ed.), *Hindu Spirituality: Vedas Through Vedanta* (New York: Crossroad, 1989)-bu eser 3. Bölüm için de faydalıdır; Brian K. Smith, *Reflections on Resemblance, Ritual, and Religion* (New York ve Oxford: Oxford University Press, 1989); M. Stutly ve J.Stutly, *A dictionary of Hinduism: Its Mythology, Folklore and Development*, 1500 BC-AD1500 (Londra: Routledge and Kegan Paul, 1977).

3. Bölüm

Hint felsefesi hakkında temel giriş kitapları: M. Hiriyanna, *Outlines of Indian Philosophy* (Londra: George Allen and Ulwin, 1958); Ninian Smart, *Doctrine and Argument in Indian Philosophy* (Londra: Allen and Ulwin, 1964). Şankara, Ramanuja ve Madhva'dan seçme dizeler: Sarvepalli Radhakrishnan ve Charles A. Moore (editörler), *A Sourcebook in Indian Philosophy* (Princeton; Princeton University Press, 1967).

Diğer Hindu kutsal yazıların çevirileri: Wendy Doniger O'Flaherty (ed.), *Textual Sources for the Study of Hinduism* (Manchester: Manchester University Press, 1988); Ainslee T. Embree (ed.), *Sources of Indian Tradition*, cilt i, 2. Baskı (New York: Columbia University Press, 1988).

Karma ve *yoga* hakkında daha fazla tartışma için, Rambachan, *The Hindu Vision*, Sharma, *Hinduism for Our Times*, Flood, *An Introduction to Hinduism* ve Klostermaier, *A Survey of Hinduism* adlı eserlerine bakınız.

4. Bölüm

Tanrı ve tanrıça öykülerinin İngilizce yeniden anlatımları: Amar Chitra Katha, *Rama, Tales of Mother Goddess, Mahabharata* (hepsi India Book House'dan); C. Rajagopalahari, *Ramayana* (Bombay: Bharatiya Vidya Bhavan, 1962); Wendy Doniger O'Flaherty, *Hindu Myths* (Harmondsworth: Penguin, 1975); Serinity Young (ed.), *An Anthology of Sacred Texts by and about Women* (Londra:

Pandora, 1993).

Çağdaş Hinduizmde Rama, Sita ve Devi: John Stratton Hawley ve Donna Marie Wulff (editörler), Devi: *Goddesses of India* (Berkeley: University of California Press, 1996); Jacqueline Suthren Hurst, *Sita's Story* (Norwich: Chansitor Publications, 1997); Paula Richman (ed.), *Many Ramayanas: The Diversity of a Narrative Tradition in South Asia* (Berkeley: University of California Press, 1991); Mark Tully, *No Full Stops in India*, Bölüm 4: 'The Rewriting of the Ramayan' (London: Penguin Books, 1991).

Hindu milliyetçiliğinde *Ramayana*'nın yeri hakkında: Peter van der Veer, *Religious Nationalism: Hindus and Muslims in India* (Berkeley: University of California Press, 1994).

5. Bölüm

Rambachan'ın *The Hindu Vision*, Flood'un *An Introduction to Hinduism* ve Klostermaier'in *A Survey of Hinduism* kitapları gibi pek çok genel kitap *puja* ve hac dahil, Hindu ibadeti konusunda bilgi içerir. Bunların yanında Christopher Fuller'in *The Camphor Flame: Popular Hinduism and Society in India* (Pinceton: Princeton University Press, 1992) kitabına da bakınız.

Burada listelenmiş diğer kitaplar Hindu ikonografisi ve mimarisinde ifade edilen ve algılanan ilahi varlık hakkında bilgi sağlamak için mükemmeldir: Diana Eck, Darsan: *Seeing the Divine Image in India* (Chambersburg,

Pa: Anima, 1981); George Michell, *The Hindu Temple: An Introduction to its Meaning and Forms* (Chicago ve Londra: Chicago University Press, 1988); Alistair Shearer, *The Hindu Vision: Forms of the Formless* (Londra: Thames and Hudson, 1993).

6. Bölüm

Bhakti şiiri örnekleri Embree (*Sources of Indian Tradition*) ve O'Flaherty'nin (*Textual Sources for the Study of Hinduism*) çalışmalarında bulunabilir. Hinduizm hakkındaki oryantalist yazılar P. J. Marshall'in *The British Discovery of Hinduism in the Eighteenth Century* (Cambridge University Press, 1970) kitabında sunulmuştur. Yeni-Hinduların yazıları ve ders notları Glyn Richards'ın *A Sourcebook of Modern Hinduism* (Londra: Curzon Press, 1985) yoğun bir şekilde kaynak olarak kullanılmıştır.

Hindistan kaynak alınarak yapılan ondokuzuncu yüzyıl Amerikan transentalizm tartışmaları için Arthur Christy'nin *The Orient in American Transcendentalism* (New York: Columbia University Press, 1932) ve Carl T. Jackson'ın *The Oriental Religions and American Thought: Nineteenth-century Explorations* (Westport, CT: Greenwood Press, 1971) kitablarına bakınız.

Dönem tarihi için H. Kulke ve D. Rothermund'un *A History of India* (Londra ve New York: Routledge, 1990) ve dinsel akım ve kişiler için Flood'un *An Introduction to Hinduism* kitaplarına bakınız. *Sati* hakkında faydalı

bir kitap, editörlüğünü J. S. Hawley'in yaptığı *Sati, the Blessing and the Curse: The Burning of Wives in India* (New York ve Oxford: Oxford University Press, 1994)'tür. Tully'nin aynı adlı eserindeki 'The Deorala *Sati*'ye de bakınız. Gandhi hakkında faydalı bir temel kitap ise Bhiktu Parekh'in *Gandhi* (Oxford: Oxford University Press, 1997) kitabıdır.

7. Bölüm

Kadınlar hakkında: Kishwar, Madhu ve Ruth Vanita (editörler), *In Search of Answers: Indian Women's Voices from Manushi* (Londra: Zed Books, 1984, yeniden baskı Yeni Delhi: Horizon Books, 1991); Radha Kumar, *The History of Doing: An Illustrated Account of Movements for Women's Rights and Feminism in India, 1800-1990* (Yeni Delhi: Kali for Women, 1993); Julia Leslie (ed.), *Roles and Rituals for Hindu Women* (Londra: Pinter Press, 1991); Sara S. Mitter, *Dharma's Daughters* (New Brunswick NJ: Rutgers University Press, 1991); Susie Tharu ve K. Lalita (editörler), *Women Writing in India, 600 BC to the Early Twentieth Century* (Londra: Pandora Press, 1991).

*Dalit*ler hakkında: Barbara R. Joshi (ed.), *Untouchable: Voices of the Dalit Liberation Movement* (Londra: Zed Books, 1984); Mark Juergensmeyer, *Religion as Social Vision: The Movement Against Untouchability* (Berkeley: University of California Press, 1982); Dilip Hiro, *The Untouchables of India, Rapor no.26* (Azınlık Hakları Grubu,

1975). Aynı zamanda Tully'nin *No Full Stops in India* kitabındaki 'Ram Chander'in Öyküsü'ne bakınız.

8. Bölüm

Hindistan dışındaki Hindular ve Hinduizm hakkındaki kitaplar: Richard Burghart (ed.), *Hinduism in Great Britain: The Perpetuation of Religion in an Alien Cultural Milieu* (Londra: Tavistock, 1987); John Y. Fenton, *Transplanting Religious Traditions: Asian Hindus in America* (New York: Praeger, 1988); Robert Jackson ve Eleanor Nesbitt, *Hindu Children in Britain* (Stoke-on-Trent: Trentham books, 1993); Hugh Tinker, *The Banyan Tree: Overseas Emigrants From India, Pakistan and Bangladesh* (Oxford: Oxford University Press, 1977); Steven Vertovec, *Hindu Trinidad: Religion, Ethnicity and Socio-economic Change* (Londra: Macmillan Caribbean, 1992); Raymond Brady Williams (ed.), *A Sacred Thread: Modern Transmission of Hindu Traditions in India and Abroad* (Chambersburg, PA: Anima, 1992).

Hinduism Today'in internet adresi: http://www.HinduismToday.kauai.hi.us/aşram/htoday.

Kuzey Amerika'daki Hindu örgütlerinin listesi şu adreste verilmiştir: http://www.hindunet.org/

9. Bölüm

Birinci bölümde belirtilmiş olan bütün genel kitaplar ve makaleler 'Hinduizm'in anlamı hakkındaki tartışmaları içerir. Çeşitli çağdaş bakış açılarının sunulduğu ek

bir kitap ise editörlüğünü G. D. Sontheimer ve H. Kulke'nin yaptığı *Hinduism Reconsidered* (Delhi: Manahor, 1991)'dir.

Kaynakça

1. Bölüm

Nirad Chaudhuri, *Hinduism: A Religion to Live By* (Oxford: Oxford University Press, 1979), 311-29.

2. Bölüm

R. K. Narayan, *Gods, Demons and Others* (Londra: Mandarin, 1990); Wendy Doniger O'Flaherty'nin *Textual Sources for the Study of Hinduism* (Manchester: Manchester University Press, 1988), 6'daki *Rig Veda*; Wendy Doniger O'Flaherty'nin (ed.), *The Laws of Manu* – Manu'nun Yasaları, *Manusmriti*'inin diğer bir adıdır–, (Harmondsworth: Penguin, 1991) içindeki *Manusmriti* 2.11; Brian K. Smith, *Reflections on Resemblance, Ritual and Religion* (New York ve Oxford: Oxford University Press, 1989), 13-17; *Embree, Sources of Indian Tradition* içinde *Rig Veda*, 17-19; R. K. Narayan, *The Guide* (Londra: Mandarin, 1990).

3. Bölüm

Hinduism Today'in internet adresi http://www.HinduismToday.kauai.hi.us/aşram/htoday.html'dir. *Upanishads* (çev. Patrick Olivelle, Oxford: Oxford University Press, 1996), 154-5; *The Complete Works of Vivekananda*, cilt viii (Calcuta: Advaita Ashrama, 1970), 101;

The Bhagavad Gita 2.24 (çev. W. J. Johnson, Oxford: Oxford University Press, 1994), 9; *The Bhagavad Gita* 3.4, Johnson, 15; Yogin uygulaması hakkında The Bhagavad Gita: Johnson, 28; *Yoga sutra* hakkında Patanjali: Vivian Worthington, *A History of Yoga* (Londra: arkana, 1989), 69-78; Bal Gangadhar Tilak, *Gita Rahasya* (Poona, 1935); *Karma yoga* hakkında Mahatma Gandhi: Mahadev Desai, *The Gita According to Gandhi* (Ahmedabad: Navajivan, 1946); Sharma, *Hinduism for Our Times* (Oxford ve Delhi: Oxford University Press, 1996), 36-46; *The Bhagavad Gita*, Johnson, 7-13; Sharma, *Hinduism for Our Times*, 42.

4. Bölüm

Madhur Jaffrey, *Seasons of Splendour, Myths and Legends of India* (Londra: Pavilion Books, 1985), 8; Debjani Chatterjee, *I was that Woman* (Frome: Hippopotamus Press, 1989), 23-4.

5. Bölüm

P. J. Marshall içinde Pierre Martin, *The British Discovery of Hinduism in the Eighteenth Century* (Cambridge: Cambridge University Press, 1970), 21; George Smith içinde Henry Martyn, *The Life of Henry Martin* (Londra: 1892), 163; *Upanishads*, Olivelle, 46.

6. Bölüm

O'Flaherty içinde Kabir, 'Uyarılar' (çev. Daniel Gold),

Textual Sources, 140-1; Ainslee T. Embreë içinde Kabir, 'Dünya Deli' (çev. Linda Hess ve Sukdev Singh), *Sources of Indian Tradition*, cilt i, 2. baskı (New York: Columbia University Press, 1988), 375; Marshall içinde Warren Hastings, *The British Discovery of Hinduism in the Eighteenth Century*, 189; Abbé Dubois, *Hindu Manners, Customs, and Ceremonies*, 3. baskı (Oxford: Clarendon press, 1906), 8; Walt Whitman, *Leaves of Grass* (Oxford: Oxford University Press, 1990); Agehananda Bharati, 'The Hindu Renaissance and its Apologetic Patterns,' *Journal of Assian Studies* (29, 1970), 273.

7. Bölüm

The Laws of Manu 10.108'de 'köpek pişiriciler' olarak *Chandalalar*, O'Flaherty; *The Laws of Manu* 5.146-69'da üst kast kadınları, O'Flaherty; Manohar Kaur içinde Sarojini Naidu, *Role of Women in the Freedom Movement*, 1857-1947 (Delhi: Sterling, 1968), 111; Laxmi G. Tiwari içinde kadınların duası, *A Splendour of Worship: Women's Fasts, Rituals, Stories and Art* (Delhi: Manohar, 1991), 8; Barbara R. Joshi (ed.) içinde B. K. Ambedkar (çev. Vasant W. Moon), *Untouchable: Voices of Dalit Liberation Movement* (Londra: Zed Books, 1984), 30-1; Joshi içinde Neerav Patel, 'Burning at Both the Ends,' *Untouchable*, 42.

8. Bölüm

Richard Burghart (ed.), *Hinduism in Great Britain: The*

Perpetuation of Religion in an Alien Cultural Milieu (Londra: Tavistock, 1987), 1-2; David Barret (ed.), *World Christian Encyclopedia* (Oxford: Oxford University Press, 1982), çeşitli yerlerde.

9. Bölüm

Sarvepalli Radhakrishnan, *The Hindu View of Life* (Londra: Mandala, 1988), 55.

RESİM LİSTESİ

1. Katılım yoluyla Hinduizmi öğrenmek. Leeds Üniversitesi, Topluluk Dinleri Tasarısı'ndan Nina Kellgren'in izniyle yeniden basılmıştır. (s.17)
2. Bir hacı merkezinde ayini idare eden brahmin. Kim Knott'un izniyle yeniden basılmıştır. (s. 40)
3. Guru ve öğrencileri: Nilima Devi öğrencilerin dansın ruhunu aktarıyor. Leicester Mercury'nin izniyle yeniden basılmıştır. (s. 44)
4. Öz varlığın göçü. The Bhakti Vedanta Book Trust International © 1983 (s. 58)
5. Doordarshan *Ramayana*'nın televizyon uyarlamasından Rama ve Sita © Sagar Enterprises, Mumbai (s. 67)
6. Durga manda başlı iblis Mahisha'yı öldürüyor © India Book House Limited, Mumbai (s. 77)
7. Bir inanır Ganesha heykeline süt sunuyor © Independent, Londra, Nicholas Turpin. (s. 81)
8. Şiva ve Devi için yol kenarındaki ibadet yeri. Kim Knott'un izniyle yeniden basılmıştır. (s. 86)
9. Bayan Pushpa Soni Bombay'daki evinde bulunan ibadete yerinde ibadet ediyor. Robert Jackson'ın izniyle yeniden basılmıştır. (s. 95)
10. Madurai'deki Minakshi tapınağı © Images of In-

dia Picture Agency, Londra (s. 96)

11. James Pegg'in *India's Cries To British Humanity*'sinden *sati* kabartma resim (s. 105)
12. *Sati* el izleri: kocalarının cenaze töreni ateşinde kurban edilen kadınlar için bir anıt. Julia Leslie'nin izniyle yeniden basılmıştır. (s. 110)
13. Manley *Ragamala*'sından, 1610 civarı, Şiva *lingasına* ibadet eden bir kadın. British Museum'un izniyle yeniden basılmıştır. (s. 120)
14. Bombay inşaat alanları yakınında bir alt kast kadını. Kim Knott'un izniyle yeniden basılmıştır. (s. 125)
15. Neasden'deki Shri Swaminarayan Hindu Mandir'i resmeden bir posta kartı © The Swaminarayan Hindu Mission, Londra (s. 146)
16. ISKCON tarafından Trafalgar Meydanı'nda düzenlenen bir yürüyüş. Kim Knott'un izniyle yeniden basılmıştır. (s. 150)
17. Bir Bombay sokağı manzarası. Kim Knott'un izniyle yeniden basılmıştır. (s. 155)

HARİTA LİSTESİ

1. Dinsel alanlarıyla Hint yarı kıtası (s. 13)
2. Hindistan'dan Hindu göçleri (s. 135)

Dizin

advaita vedanta, 52, 53, 57, 106, 111
Akkamahadevi, 119
Ambedkar, B. K., 128, 129, 131, 136, 170, 187
Amerika, 7, 47, 111, 112, 113, 140, 144, 146, 183
Amerikan Kendini Gerçekleştirme Birliği, 146
Anandamayi Ma, 44, 45, 46, 170
Antal, 119
Arya Samaj, 24, 108, 109, 162, 170
Aryanlar, 21, 22, 23, 24, 40, 41, 108, 158, 159, 164, 172, 175
aşrama, 40, 41, 71
atman (ayrıca bkz. özvarlık), 50, 53, 54, 56, 57, 88, 172
avatara, 73, 74, 84, 172, 174, 176
Ayodhya, 69, 70, 71, 72, 78, 151, 164, 170, 173
bayramlar, 90, 91, 92, 93, 94, 98, 138, 142, 148, 172
Besant, Annie, 113, 121
Bhagavad-gita, 26, 27, 36, 52, 59, 60, 62, 63, 64, 84, 97, 102, 112, 114, 159, 168, 169, 172
bhakti, 36, 85, 119, 130, 142, 168, 172, 181
bhakti (şair), 99, 131, 160
bhakti yoga, 62, 98
Bhaktivedanta Swami, A. C., 97
Brahma (Tanrı), 76, 137
Brahma Kumaris, 132, 133
brahman, 28, 38, 39, 45, 50, 52, 54, 55, 56, 57, 90, 112, 167, 172, 175
Brahma-Sutra, 50, 52, 106, 168
brahmin, 16, 32, 33, 36, 37, 38, 39, 42, 45, 51, 54, 71, 77, 81, 96, 104, 105, 109, 117, 118, 121, 130,

131, 132, 134, 137, 140, 141, 142, 156, 172, 189
brahminizm, 159
Brahmo Samaj, 28, 106, 108, 111, 169
Buda, 59, 85, 168
Budizm, 15, 54, 129, 131, 156, 160, 168
Burghart, Richard, 136, 183, 187

Carey, William, 104
Caynacılık, 37, 158
Chaitanya, 52, 53, 98, 100
Chatterjee, Debjani, 74, 186
Chaudhuri, Nirad, 28, 177, 185

Çok Tanrıcılık, 27, 104, 108

dalit, 9, 115, 116, 117, 129, 130, 131, 132, 133, 163, 164, 170, 172, 182
darşana (darshana), 50, 82, 88, 90, 91, 98, 167, 172
Dayananda Saraswati, 108, 162, 169
Devi, 73, 75, 76, 172, 180, 189
Devi-mahatmya, 75, 76, 168
dharma, 33, 34, 39, 61, 71, 72, 73, 76, 117, 124, 133, 134, 157, 159, 160, 171, 172, 173
Diaspora, 141
Divali, 67, 93, 148, 172
dokunulmazlar, 9, 42, 105, 115, 116, 127, 128, 129, 131, 133, 162
Dokunulmazlık, 127, 170
Doğu Afrika, 138, 139, 140, 145
doğu bilimciler, 103, 108
Doğu Hindistan Şirketi, 102, 104, 169
drahoma, 122, 124, 126
Dravid, 23, 132, 172
Dubois, Abbé, 103, 187
Durga, 8, 75, 76, 86, 94, 172
Durga Puja, 88, 94, 148
Dünya Dinler Parlamentosu, 111,

151, 170
dvaita vedanta, 52

Emerson, Ralph Waldo, 112
eğitim, 28, 32, 38, 44, 45, 47, 49, 105, 109, 111, 121, 128, 136, 138, 140, 145, 149, 151, 152, 157

festivaller, 145
Flood, Gavin, 12, 18, 177

Gandhi, 63, 88, 114, 115, 116, 122, 127, 128, 136, 162, 170, 182, 186
Ganeşa, 8, 80, 82, 87, 94, 98, 172
Güney Doğu Asya, 68, 137, 138, 142
guru, 8, 31, 32, 33, 37, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 51, 61, 76, 87, 97, 100, 109, 113, 138, 144, 147, 148, 159, 160, 169

Hanuman, 70, 71, 85
Harappa, 22, 23
Hare Krişna (Akım), 52, 93, 97, 98
Hastings, Warren, 102, 169, 187
hatha yoga, 59, 62, 147
hayat döngüsü, 39, 60
Hindistan Ulusal Kongre Partisi, 78
Hindistan Ulusal Kongresi, 170
Hindu göçmenler, 141, 143, 190
Hindu kimliği, 133, 140, 147, 149, 162
Hindu milliyetçiliği, 164, 180
Hinduism Today, 47, 151, 183, 185
Hinduizm, 1, 7-12, 15-21, 25, 27, 28, 31, 36, 37, 46, 50, 51, 52, 64, 71, 79, 88, 90, 99, 101, 103, 104, 108, 111, 112, 113, 115, 116, 117, 127, 128, 129, 130, 133, 134, 136, 140, 141, 142, 145, 147, 148, 149, 150, 152, 154-165, 171, 177, 178, 180, 181, 183, 189

Hollanda, 144
Hıristiyanlık, 7, 15, 22, 27, 100, 103, 105, 112, 137, 143, 156, 157, 168

işvara, 55, 173
ikonalar, 80, 86, 158
İndus vadisi, 22, 23, 168
İngiltere, 1, 7, 111, 114, 136, 137, 140, 143, 145
inek, 85, 137, 154, 156, 161, 162, 163, 165, 173
internet, 47, 151, 183, 185
İslamiyet, 7, 15, 105, 106, 131, 156, 160
İyengar Yoga, 147

Jaffrey, Madhur, 73, 148, 186
Jati (Bkz. Kast), 42, 64, 117, 173
Jnana yoga, 61
Jones, William, 112, 169

Kabir, 99, 100, 119, 131, 169, 186, 187
Kadın Hareketi, 121, 123, 130
Kali, 75, 76, 77, 109, 140, 182
kandala, 117, 118
Kanwar, Roop, 107
karma, 59, 60, 63, 64, 65, 113, 164, 173, 179
karma yoga, 61, 62, 63, 114, 186
kast, 9, 10, 16, 33, 39, 42, 43, 44, 45, 48, 62, 63, 64, 65, 96, 99, 104, 105, 107, 108, 109, 114, 116, 117, 118, 119, 121, 124, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 134, 139, 141, 150, 151, 157, 159, 161, 162, 164, 173, 187, 190
kşatriya, 173
Klostermaier, Klaus, 18
Krişna, 8, 28, 31, 33, 34, 36, 47, 52, 53, 56, 57, 60-65, 73, 82, 83, 84, 85, 86, 90, 93, 94, 97, 98, 100, 109, 112, 170, 173

Lakşmi, 75, 93
linga, 86, 92, 173

Madhva, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 59, 168, 172, 173, 179
Madurai, 91, 189
Mahabharata, 30, 33, 34, 35, 36, 71, 73, 161, 168, 172, 179
Manu'nun Yasaları, 173, 185
Manusmriti, 33, 34, 37, 63, 71, 102, 117, 123, 133, 141, 161, 168, 173, 185
Mirabai, 119, 169
Misyonerler, 82, 105
Mohenjo-daro, 22, 23
mokşa (Bkz. özgürlük), 43
Moğollar, 100, 158
murti (Bkz. İkonalar), 56, 80, 84, 173
Müslümanlar, 66, 79, 99, 100, 123, 134, 138

Naidu, Sarojini, 121, 122, 170, 187
Nammalvar, 36
Narayan, R. K., 31, 36, 37, 38, 43, 44, 185

Osho (Bkz. Bhagwan Rajneesh, 147
öz varlık, 46, 48, 50, 52, 53, 55, 56, 59, 61, 63, 88, 167, 172
özgürlük, 43, 105, 114, 118, 139, 163
Portekizliler, 101, 169
puja, 85, 96, 142, 148, 173, 180

Radha, 31, 85, 157, 173, 179, 182, 188
Radhakrishnan, Sarvepalli, 157, 179, 188
raja yoga, 62
Rajneesh, Bhagwan (Bkz. Osho), 147
Rama, 8, 31, 33, 34, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 78, 84, 180, 189
Ramabai, Pandita, 121, 127, 169
Ramakrişna, 109, 111, 169
Ramakrişna Misyonu, 111, 170
Ramakrişna Tarikatı, 111, 170
Ramanuja, 26, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 83, 145, 168, 176, 179

Ramayana, 30, 33, 34, 36, 68, 69, 71, 73, 74, 84, 93, 94, 131, 132, 137, 139, 152, 159, 168, 171, 174, 179, 180, 189
Rambachan, Anantanand, 18, 177, 179, 180
Ravana, 66, 68, 70, 72, 73, 74, 94, 132
Ravidas, 119, 131
Rig Veda, 22, 33, 35, 38, 40, 63, 174, 185
Roy, Ram Mohan, 27, 28, 105, 106, 107, 109, 169

Sahaja Yoga, 147
Sai Baba Birliği, 146
Saiva Siddhanta Hareketi, 57
sampradayalar, 31, 32, 52, 53, 144, 145, 148, 174
samsara, 43, 60, 174
samskara (Bkz. hayat döngüsü), 39, 94
sanatana dharma, 21, 163
sannyasa, 118, 174
Santoşi Ma, 75
Sarada Devi, 109, 111,
sati, 27, 28, 88, 105, 107, 122, 174, 181, 190
Sen, Keshub Chandra, 108, 177
Sharma, Arvind, 18, 63, 64, 164, 177
siddha yoga, 62, 147
Sihler, 21, 37, 66, 123, 131, 138
Sita, 8, 31, 66, 68, 69, 70, 72, 73, 74, 75, 85, 114, 152, 174, 175, 180, 189
Smriti, 33, 34, 37, 175
sömürgecilik, 9, 19, 24, 28, 99, 101, 107, 109, 115, 121, 139, 140
stri-dharma, 41, 72
Subramuniyaswami, Sivaya, 47
Surinam, 139
Suttee (bkz. sati), 106
sva-dharma, 71
Swaminarayan Hareketi, 52, 53
Swaminarayan Hindu Misyonu, 47, 144, 145

Şaivizm, 158

Şakti, 76
Şaktizm, 158
Şankara, 26, 32, 45, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 168, 171, 174, 179
Şankara-akaryalar, 30, 32, 45, 57, 91, 111, 116, 133, 174
Şiva, 8, 23, 28, 33, 34, 36, 57, 74, 75, 76, 82, 84, 85, 86, 92, 93, 100, 148, 173, 174, 189, 190
şruti, 21, 33, 34, 175
şudra, 40, 41, 175, 132, 170

tanrıçalar, 7, 8, 33, 34, 81, 86, 88, 106, 148, 156, 162, 173
Tantra(-lar), 36
Tapınaklar, 7, 9, 15, 22, 43, 52, 53, 78, 80, 81, 82, 85, 86, 87, 91, 92, 93, 98, 128, 138, 144, 145, 151, 168, 173
tapınma, 27, 81, 83, 84, 108
Teosofi Derneği, 112, 113
Thoreau, Henry David, 112
Transandantal Meditasyon, 147
Trinidad, 139, 140, 143, 183
Tulsidas, 74

Uluslararası Krişna Bilinci Derneği (ISKCON), 47, 52, 53, 97, 170
Upanişadlar, 33, 34, 39, 46, 48, 50, 52, 59, 84, 89, 106, 167, 168, 171

Vaişnavizm, 114, 158, 168
Valmiki, 68, 69, 70, 71, 73, 74, 131
varna, 38, 40, 42, 71, 114, 117, 172, 173, 175
Varna-aşrama-dharma, 41, 71, 72
Vasco da Gama, 101, 169
Veda, 15, 21, 26, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 54, 117, 118, 119, 159, 175
Vedanta, 50, 51, 52, 53, 56, 57, 160, 167

Vedanta Topluluğu, 52, 53, 111, 112
Vedanta-sutra, 50
Vertövec, Steven, 139, 183
viśiştadvaita vedanta, 52
Viṣnu, 8, 33, 34, 36, 54, 57, 73, 76, 83, 84, 86, 100, 172, 174, 175, 176
Vishwa Hindu Parishad, 149
Vivekananda, 51, 52, 53, 109, 111, 112, 146, 152, 169, 185
Whitman, Walt, 112, 187
Wilkins, Charles, 102, 169

yajna, 39, 139, 142, 176
yoga, 33, 34, 50, 59, 62, 133, 176, 179; ayrıca bkz. *bhakti yoga*, *hatha yoga*, Iyengar Yoga, *karma yoga*, Sahaja Yoga, Siddha Yoga
Yoga-sutra, 62